

**T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ
SOSYAL BİLİMLER ALGILARININ METAFORİK ANALİZİ**

Yüksek Lisans Tezi

KÜBRA ZOPOĞLU

**AMASYA
Ağustos-2021**

**T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ
SOSYAL BİLİMLER ALGILARININ METAFORİK ANALİZİ**

**Hazırlayan
Kübra ZOPOĞLU**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Gönül Türkan DEMİR**

AMASYA-2021

ETİK BEYAN

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin ortaya çıkması durumunda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. .../.../2021

Kübra ZOPOĞLU

TEZ ONAY SAYFASI

Kübra Zopoğlu tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilimler Algılarının Metaforik Analizi başlıklı bu çalışma, 30/07/2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği ile başarılı bulunarak kabul edilmiştir.

Jüri

İmza

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Gönül Türkan Demir

Üye: Prof. Dr. Emine Altunay Şam

Üye: Doç. Dr. Nevin Özdemir

ONAY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. ___/___/___

Doç. Dr. Nevzat AYDIN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SOSYAL BİLİMLER ALGILARININ METAFORİK ANALİZİ

Kübra ZOPOĞLU

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Ağustos / 2021

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Gönül Türkan DEMİR

Yapılan bu çalışma öğretmen adaylarının sosyal bilimler ile ilgili algılarını metafor (mecaz) yoluyla incelemeyi amaçlamaktadır. Metafor, birden çok kelimeyle anlatılacak bir kavramı daha az kelime kullanarak anlatmaya yarayan bir sanat olarak ifade edilebilir. Metaforlar, kişilerin belirli bir kavramı algılama biçimlerinin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim (fenomenoloji) deseniyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmada verilerin toplanması için öğretmen adaylarına sunulmak üzere veri toplama formu hazırlanmıştır. Veri toplama formunda katılımcılardan kendilerine verilen sosyal bilimlerle ilgili metafor oluşturmaları ve gerekçelerini ifade etmeleri istenmiştir. Katılımcılar tarafından oluşturulan metaforlar QSR Nvivo nitel analiz programı yardımıyla betimsel analize tabi tutulmuştur. Betimsel analiz sırasında oluşturulan kodlamalardan yola çıkılarak araştırmanın alt problemleri doğrultusunda temalar belirlenmiştir. Bulgular incelendiğinde katılımcıların daha çok somut metaforlar oluşturdukları tespit edilmiştir. En fazla metafor üretilen bilim dalının tarih olduğu ve en az metafor üretilen bilim dalının ise siyaset bilimi olduğu gözle çarpılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, Sosyal bilimler, Metafor, Öğretmen aday

ABSTRACT

METAPHORICAL ANALYSIS OF SOCIAL SCIENCES PERCEPTIONS OF SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES

Kübra ZOPOĞLU

Amasya University, Institute of Social Sciences

Department of Turkish and Social Sciences Education, M.A., August / 2021

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Gönül Türkan DEMİR

This study is expected to examine pre-service teachers' perceptions of Social Sciences metaphorically. Metaphor can be expressed as an art that works by using too many words and one less word. Metaphors help the teaching of teaching in a certain way. This study was carried out with the phenomenology pattern from the qualitative research method. For the safety of the study, applications for data generation programs were prepared. It cannot be scaled up without being associated with data collection. Social Sciences enable them to create metaphors and express their creations. The metaphors created by the students were subjected to descriptive analysis by the QSR Nvivo qualitative analysis program. Based on the information about descriptive analysis, sub-information is taught. It has been determined that they create metaphors that embody the created ones more. It is the history of a science with the most metaphors and an important aspect of political science.

Keywords: Social studies, Social sciences, Metaphor, Prospective teacher

ÖN SÖZ

İçeriğinde yer alan sosyal bilimleri sadeleştirerek eğitim alanında uygulayan bir ders olarak sosyal bilgiler, bireyi hayata hazırlayan bir ders olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal bilgiler bireyi yaşadığı topluma karşı iyi ve sorumlu bir vatandaş olarak yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu dersi öğretebilecek olan öğretmen adayları üniversitelerin eğitim fakültelerinde yetiştirilmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilimlerle ilgili algılarını ölçmeyi amaçlayan bu çalışmada metafor tekniği kullanılmaktadır. Öğretmen adaylarından sosyal bilimlerle ilgili benzetmeler oluşturmaları beklenmektedir. Öğretmen adaylarının kurdukları metaforlar yardımıyla zihinlerindeki algıların ortaya çıkarılması hedeflenmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde sosyal bilgiler, sosyal bilimler ve metafor kavramları açıklanmaktadır. Daha sonra ikinci bölümde çalışmanın yönteminden bahsedilmektedir. Üçüncü kısımda araştırmadan elde edilen veriler, alt problemler doğrultusunda sistematik olarak incelenmektedir. Son bölümde ise çalışmadan ulaşılan veriler açıklanmakta ve öneriler sunulmaktadır.

Amasya Üniversitesi sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünden 101 öğretmen adayının katılımcısı olduğu bu çalışma için hazırlanan formlar Google Forms üzerinden uygulanmaktadır. 101 öğretmen adayının 9 sosyal bilimle alakalı 712 metafor oluşturdıkları görülmektedir. En fazla metaforun tarih ve coğrafya, en az metaforun siyaset bilimi ve hukuk ile ilgili oluşturulduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Kübra ZOPOĞLU

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans tez çalışmamın planlanmasında ve yürütülmesinde başından sonuna kadar desteğini hiç esirgemeyen, çok değerli bilgi ve tecrübeleriyle beni yönlendiren, sabrı ve titizliğiyle bana her zaman örnek olan saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Gönül Türkan DEMİR'e sonsuz teşekkür ederim.

Bu günlere gelmemde büyük bir emeği olan ve her zaman arkamda hissettiğim sevgili anneme ve babama; tüm hayatım boyunca ve özellikle tezimi yazdığım süreçte bana olan yardımını esirgemeyen sevgili kardeşime; hep yanımda olan ve bana hep inanan sevgili eşime çok teşekkür ederim.

Son olarak, çalışmamın temelini oluşturan verilere ulaşmama vesile olan Amasya Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğretmen adaylarına teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN.....	i
TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xii

I. BÖLÜM

1.GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı Ve Önemi.....	1
1.2. Problem Durumu Ve Alt Problemler.....	2

II. BÖLÜM

2.GENEL BİLGİLER.....	4
2.1. Kavramsal Çerçeve.....	4
2.1.1. Sosyal Bilgiler.....	7
2.1.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Amacı ve Önemi.....	7
2.1.3. Sosyal Bilimler.....	9
2.1.4. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimlerin Tarihçesi.....	13
2.1.4.1. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Tarihçesi.....	13
2.1.4.2. Sosyal Bilimlerin Tarihçesi.....	15
2.1.5. Metafor Kavramı.....	16

2.1.6. Metaforun Tarihçesi.....	22
2.1.7. Metafor Türleri.....	23
2.1.7.1. Ontolojik Metaforlar.....	23
2.1.7.1.1. Kişileştirme Metaforları.....	24
2.1.7.1.2. Menotomi Metaforları.....	24
2.1.7.2. Yapı Metaforları (Kavramsal Metaforlar).....	25
2.1.7.3. Yer-Yön (Yönelim) Metaforları.....	25
2.1.8. Metaforun İşlevleri.....	26
2.1.9. Metaforun Yararları ve Sınırlılıkları.....	29
2.1.9.1. Yararları.....	29
2.1.9.2. Sınırlılıkları.....	30
2.1.10. Metaforların Eğitimde Kullanılması.....	31
2.1.11. Metaforun Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Yeri ve Önemi.....	36
2.1.12. Literatür Taraması.....	37
2.1.12.1. Metaforik Algı Yoluyla Eğitim Konusunda Hazırlanmış Yabancı Literatür.....	37
2.1.12.2. Sosyal Bilgilerle Alakalı Konularda Türkiye’de Yapılan Metaforik Çalışmalar.....	39

III. BÖLÜM

3.YÖNTEM.....	45
3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	45
3.2. Çalışma Grubunun Belirlenmesi.....	47
3.3. Verilerin Toplanması.....	48
3.4. Verilerin Analizi.....	49

IV. BÖLÜM

4.BULGULAR.....	52
-----------------	----

4.1. Tarih.....	52
4.2. Coğrafya.....	57
4.3. Ekonomi.....	61
4.4.Sosyoloji.....	65
4.5. Antropoloji.....	69
4.6. Psikoloji.....	73
4.7. Felsefe.....	77
4.8. Siyaset Bilimi.....	81
4.9. Hukuk.....	85
4.10. Olumlu – Olumsuz Metaforlar.....	89
4.11. Somut – Soyut Metaforlar.....	99
4.12. Doğal - Yapay Metaforlar.....	107
4.13. Cinsiyete Göre Veri Analizi.....	116
4.14. Sınıf Düzeyine Göre Veri Analizi.....	118

V. BÖLÜM

5.SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	122
5.1. Sonuç.....	122
5.2. Tartışma.....	129
5.3. Öneriler.....	131
KAYNAKÇA.....	134
EKLER.....	145
Ek 1. Anket İzni.....	146
Ek 2. Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilimler Algılarının Metafor Yoluyla İncelenmesi Konulu Analiz Formu	149
Ek 3. Özgeçmiş.....	151
Ek 4. Seminer İntihal İnceleme Sonuç Raporu.....	152

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımları.....	48
Tablo 2. Toplam Metafor Sayısına İlişkin Tablo.....	52
Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Tarih Bilim Dalına İlişkin Ürettikleri Metaforlar, Kategorileri Ve Frekans Değerleri.....	53
Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Coğrafya Bilim Dalına İlişkin Ürettikleri Metaforlar, Kategorileri Ve Frekans Değerleri.....	57
Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ekonomi Bilim Dalına İlişkin Ürettikleri Metaforlar, Kategorileri Ve Frekans Değerleri.....	61
Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyoloji Bilim Dalına İlişkin Ürettikleri Metaforlar, Kategorileri Ve Frekans Değerleri.....	65
Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Antropoloji Bilim Dalına İlişkin Ürettikleri Metaforlar, Kategorileri Ve Frekans Değerleri.....	69
Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Psikoloji Bilim Dalına İlişkin Ürettikleri Metaforlar, Kategorileri Ve Frekans Değerleri.....	73
Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Felsefe Bilim Dalına İlişkin Ürettikleri Metaforlar, Kategorileri Ve Frekans Değerleri.....	77
Tablo 10. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyaset Bilimine İlişkin Ürettikleri Metaforlar, Kategorileri Ve Frekans Değerleri.....	81
Tablo 11. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Hukuk Bilim Dalına İlişkin Ürettikleri Metaforlar, Kategorileri Ve Frekans Değerleri.....	85
Tablo 12. Olumlu – Olumsuz Metaforlar.....	88
Tablo 13. Somut – Soyut Metaforlar.....	99
Tablo 14. Doğal – Yapay Metaforlar.....	108

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Metafor Türleri.....	23
-------------------------------	----

KISALTMALAR DİZİNİ

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

NCSS: National Council For The Social Studies (Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi)

TDK: Türk Dil Kurumu

İMMP: İlk Mektep Müfredat Programı

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının zihinlerinde sosyal bilimlerle alakalı kurmuş oldukları şemaları ortaya çıkarmak ve bu zihinsel şemaları kategorize etmek amacıyla hazırlanan bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarına uygulatılmak üzere analiz formu hazırlanmıştır. Hazırlanan formda, hakkında metafor üretilmek üzere tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, sosyoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi, hukuk olmak üzere dokuz adet sosyal bilim belirlenmiştir.

Oluşturulan metaforlar sayesinde öğrencilerin zihnindeki sosyal bilim kavramlarıyla alakalı bilgi sahibi olunması hedeflenmiştir. Analiz formu üzerinde sosyal bilimler yer almaktadır. Bırakılan boşlukları ise öğretmen adaylarının doldurmaları beklenmektedir. Örneğin; "Tarih gibidir. Çünkü;". (Ek.2)

Bu çalışma nitel araştırma yaklaşımıyla gerçekleştirilmiştir. Nitel yöntem sayesinde derinlemesine bir inceleme yapılması planlanmıştır. Nitel araştırma yöntemine bağlı olarak olgu bilim deseni kullanılmıştır. Olgu bilim günlük hayatta karşımıza çıkan ancak derinlemesine bilgi sahibi olmadığımız konuların araştırılmasında kullanılmaktadır. Bu çalışmada amaç oluşturulan metaforların sebeplerine ulaşmak olduğu için desen olarak olgu bilim kullanılması uygun olmuştur.

1.1. Araştırmanın Amacı Ve Önemi

Üniversitelerin eğitim fakültesi bünyesinde bulunan sosyal bilgiler eğitimi bölümünde öğretmen adayları yetiştirilmektedir. Bu bölümde eğitim bilimleri ile ilgili derslerin yanı sıra tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, psikoloji, hukuk, siyaset bilimi, felsefe ve antropoloji olmak üzere dokuz sosyal bilim alanı ile ilgili dersler yer almaktadır. Dört yıllık lisans eğitimi sonrası öğretmen adayları sosyal bilgiler öğretmeni olarak mezun olmaktadır.

Sosyal bilgilerin içeriğinde yer alan tarih ve coğrafyanın ders sayılarının daha fazla olması nedeniyle diğer sosyal bilimlerle ilgili öğretmen adaylarının algılarının tespit

edilmesi, sosyal bilgiler dersinin amaçlarına ulaşabilmesi konusunda önemli görülmüştür. Sosyal bilgilerin içeriğine bakıldığında yukarıda da saymış olduğumuz gibi dokuz bilim dalı bulunmaktadır. Bu çalışma ile sosyal bilgiler müfredatında bulunun bilim dallarıyla ilgili sosyal bilgiler öğretmen adaylarının algılarını ortaya çıkarmak ve ayrıca farkındalıklarını artırmak hedeflenmektedir.

Sosyal bilimlerle ilgili konuların ortaokul öğrencilerine öğretilmesini sağlayacak olan sosyal bilgiler öğretmen adayları ile çalışılmış olması önemli görülmektedir. Eğitim fakültesinde okuyan başka alanlardaki öğretmen adaylarının ya da lise öğrencilerinin araştırmaya örneklem olarak seçilmesi mümkündür. Ancak sosyal bilgiler öğretmen adayları bu konuda en fazla yeterliliğe sahip olan bölüm olarak çalışmanın örnekleme olarak belirlenmiştir. Sosyal bilgilerin içeriğiyle ilgili MEB tarafından belirlenen tüm dersler bu çalışmaya dahil edilmiştir. Kapsamlı bir içeriğe sahip olması bakımından, bundan sonra yapılacak çalışmalarda bu çalışmadan faydalanılması mümkündür.

Bir kavram ya da bir konuya ilişkin algıların ortaya çıkarılmasını sağlayan metaforların eğitim alanında kullanılması oldukça faydalı görülmektedir. Metaforlar kullanılarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilimlere yönelik algıları ortaya çıkarılarak hangi disipline daha ilgili olduklarının ortaya çıkarılması hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra erkek ve kadın adayların hangi disipline daha fazla ya da az ilgi duydukları yönünde çıkarımlar yapılacaktır. Hangi disiplinle ilgili algılarının olumlu ya da olumsuz olduğu, somut ya da soyut, doğal ya da yapay nesnelerin hangi alanları açıklamakta daha çok kullanıldığı sonucuna ulaşılabilecektir.

Metafor çalışmalarının son yıllarda önem kazandığı görülmektedir. Bu çalışmada, daha önce yapılan metafor çalışmaları incelenmeye çalışılmış olup, Türkçe ve yabancı dillerdeki literatür incelenecektir. Eğitim, sosyal bilgiler ve sosyal bilimler çerçevesinde yazılan metaforik çalışmalardan bahsedilmektedir. Alan yazın incelendiğinde henüz bu konuyla ilgili bir çalışma yapılmadığı görülmektedir. Bu çalışma ulaşacağı sonuçlarla literatürde önemli bir yere sahip olacaktır.

1.2. Problem Durumu Ve Alt Problemler

Problem Cümlesi:

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilimler (tarih, coğrafya, antropoloji, ekonomi, sosyoloji, psikoloji, felsefe, hukuk ve siyaset bilimi) ile ilgili algıları nelerdir?

Problem Durumu:

Sosyal Bilgiler dersi pek çok sosyal bilim disiplininden oluşmasına rağmen tarih, coğrafya ve vatandaşlık disiplinlerinin öne çıktığını gözlemlemek mümkündür. İlgili literatür incelendiğinde de sosyal bilgiler ve diğer disiplinlerle ilgili olarak tarih ve coğrafya bilimlerinin daha ağırlıklı ele alındığı görülmektedir. Ancak MEB tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler müfredatında bu iki sosyal bilimin dışında yedi farklı sosyal bilime daha yer verildiği tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dersin içeriğindeki tüm sosyal bilimlerle ilgili algılarının nasıl olduğu önemli bir problem durumu olarak düşünülmüştür.

Alt Problemler:

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilimlerle ilgili oluşturdukları metaforlar nelerdir?
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilimlerle ilgili algıları kategorize edildiğinde hangi kavramsal gruplar ortaya çıkmaktadır?
3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının oluşturdukları metaforlarda cinsiyete göre farklılık var mıdır?
4. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının oluşturdukları metaforlarda sınıf düzeylerine göre farklılık var mıdır?
5. En fazla ve en az metafor hangi sosyal bilim dalıyla alakalıdır?

II. BÖLÜM

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde kavramsal çerçeve başlığı altında sosyal bilgiler, sosyal bilimler ve metafor kavramları üzerinde durulacaktır.

2.1. Kavramsal Çerçeve

2.1.1. Sosyal Bilgiler

Etkin ve sorumluluk sahibi vatandaşlar yetiştirme görevi yüklenen eğitim sistemi içerisinde bu rolü kazandırmak açısından sosyal bilgiler dersi önem taşımaktadır. Sosyal bilgiler dersi doğrudan toplumu ilgilendiren konuları içermektedir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB, 2018) tarafından Sosyal bilgiler dersi sayesinde öğrencilerin, bir vatandaş olarak vatanını seven, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren bir birey olmaları amaçlanmaktadır. Vatanına ve milletine fayda sağlayan, ülkeye alınan kararlarda haklarının verdiği sınırları aşmadan katılımında bulunabilen bireylerin yetiştirilmesi görevi sosyal bilgiler dersine yüklenmektedir. Dilek (2002) disiplinler arası bir öğretim programıyla oluşturulan ve okullarda 4. sınıftan başlayarak yıllarca okutulan sosyal bilgiler dersi, etkin ve nitelikli vatandaş yetiştirme, toplumla bağ kurma, geçmiş mirasa sahip çıkma ve kültürel aktarım süreci için çok önemli olduğu görüşündedir.

“Sosyal bilimler, insan ilişkilerini inceleyen bir bilim dalı iken, sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin içerisindeki bir okul eğitim programıdır. Demokratik düzende iyi ve yararlı vatandaş yetiştirmeyi hedeflediğinden bir bölümde insan ilişkileri üzerinde durur. Sosyal Bilgiler öğretim amacıyla konularını sosyal bilimlerden almıştır” (Şimşek, 2007:8).

Eğitim sistemi sayesinde etkin ve sorumlu vatandaşlar yetiştirmek noktasında sosyal bilgiler dersi her zaman ön plana çıkmaktadır. Cumhuriyet tarihine baktığımızda 1926 yılında hazırlanan İlk Mektep Müfredat Programında Hayat Bilgisi, Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi adlarıyla okutulan sosyal bilgiler dersinin amacı şu şekilde belirtilmiştir: “Genç nesli muhitine faal bir halde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmek” (İMMP 1926:3)

“Sosyal bilgiler, bütün çeşitliliğiyle yeryüzüne bağlı olayları tanıtan, bunların oluş sebeplerini açıklayan, vatandaşlık hak ve ödevlerinin, sorumluluklarının neler olduğunu belirten, kısaca insan ve onun sosyal ve fiziki çevresiyle geçmişte, günümüzde ve gelecekteki etkileşimini ortaya koyan bilgilerdir” (Çakıroğlu,1987:449).

Günümüz eğitim sisteminde sosyal bilgiler dersine önemli görevler yüklenmiştir. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi’nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak şöyle ifade edilmektedir “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri amaçlanmaktadır” (MEB, 2018: 8).

Sosyal bilgiler nedir diye baktığımızda sosyal bilgiler hakkında yapılan pek çok tanımlama karşımıza çıkmaktadır. Ortak nokta ise iyi insan, iyi vatandaş, sorumlu yurttaş olarak sıralanabilir. MEB (2005) tarafından yapılan sosyal bilgiler tanımı şu şekildedir: “Bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir”

Sosyal bilgiler hakkında yapılan en geniş tanımlamalardan birisi Doğanay tarafından yapılmıştır. Doğanay (2005) sosyal bilgileri sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içerisinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı olarak tanımlamaktadır.

“İlköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır” (Erden, 1996:8).

“Sosyal bilgiler, içeriğinde antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden özümseyerek kendine özgü oluşturduğu içerik üzerinde derli toplu ve birbiriyle uyumlu bir çalışma ortamı sağlar” (Pala, 2018:24).

“Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin bulgularını entegre edip öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren, bunları kullanarak, bireylere sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir yurttaşlık eğitimi programı olarak nitelendirilmektedir” (Öztürk ve Otluoğlu, 2011:6).

“Öğretim programı içinde sosyal bilgiler, tarih, coğrafya, hukuk, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, tüm bilimlerin çıkış noktası felsefe ve toplumu ilgilendiren bilim dalları ile sanat, edebiyat doğa bilimlerinden uygun ve ilgili alanlardan elde edilen şekliyle sistemli ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar” (Berber, 2019:10).

“Sosyal bilgiler öğrenciye uygun olarak sosyal bilimlerin içeriğinden seçilmiş genel bilgi bütünüünün basitleştirilmiş ve düzenlenmiş konular bütünüdür” (Akdağ, 2008:67).

“Sosyal bilgiler bilgi temelini sosyal bilimlerden disiplinler arası bir yaklaşımla alan ve etkin vatandaşlar yetiştirmeyi; öğrencilerin yerel, ulusal ve evrensel topluma etkin katılımlarını sağlamada gerekli olan bilgi, beceri ve değerleri kazanmalarını amaçlayan bir derstir” (Gürkan, 2009:17).

Karagözoğlu (1966) sosyal bilgileri “İnsanoğlu ile ilgisi olan ilim dallarından tarih, coğrafya, yurttaşlık, felsefe antropoloji, sosyoloji ve ekonomi alanlarında yapılan sistemli çalışmalara verilen isim” olarak tanımlamaktadır.

Sarıaslan’a (2005:7) göre sosyal bilgiler, “sosyal bilimlerin bulgu, yöntem, içerik ve analizlerinin toplumda yaşayan bireyler açısından gerekli temel ve ortak öğeleri kapsayan bir derstir”

“Disiplinler arası bir yapısı olan Sosyal Bilgilerin, ne olduğunu tanımlamak için amaçlarını anlamak gerekir. National Council For The Social Studies (NCSS - Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi) tarafından Sosyal Bilgilerin amaçları, toplumsal yaşam çerçevesinde, bireysel ve kültürel kimliği tanımlama; okulda ve toplumda katılım ve gözlem etkinliklerini gerçekleştirme; dünya ile ilgili önemli konulara ilişkin duyarlılık geliştirme; demokratik ilkelere dayalı olarak karar verme becerisi kazanma ve toplumsal olaylara vatandaş olarak katılma şeklinde sıralanmaktadır” (NCSS, 1992, akt. Gömleksiz, Kan ve Öner, 2012:420).

Yukarıda verilen sosyal bilgiler tanımlarına baktığımızda sosyal bilgiler dersinin disiplinler arası bir çerçeveye sahip olduğu görülmektedir. İnsanı ve insanın çevresini anlamlandırmak hususunda tarih, coğrafya, arkeoloji, antropoloji, psikoloji, sosyoloji gibi sosyal bilim dallarından faydalanmaktadır. Sosyal bilgiler tüm bu disiplinleri bir araya

getirip, öğrencilerin seviyesine uygun bir biçimde eğitim sistemi içerisinde uygulamaya konulmuştur. Öğrencileri hak ve sorumluluklarını bilen, vatanına ve milletine karşı görevlerini yerine getiren, farklılıklara saygı duyabilen, etkin kararlar alabilen bireyler olarak yetiştirmeyi hedeflemektedir.

“Bu sosyal bilgiler tanımlarında geçen ortak ve temel ifadeler şunlardır: Birey, toplum, demokratik vatandaş yetiştirme, disiplinler arası yaklaşım, bilgi ve zaman. Bireylerin toplumsal yaşama uyumlarını sağlayabilmeleri ve bu yolla demokrat vatandaş olabilmeleri için sosyal bilimler öncelikli olmak üzere diğer bilim dallarının üretmiş olduğu bilgilerin çok disiplinli ve disiplinler arası yaklaşımla sosyal bilgiler dersi adı altında verildiği söylenebilir” (Aktürk, 2012:12).

2.1.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Amacı ve Önemi

“Sosyal bilgiler, bütün çeşitliliğiyle yeryüzüne bağlı olayları tanıtan, bunların oluş sebeplerini açıklayan, vatandaşlık hak ve ödevlerinin, sorumluluklarının neler olduğunu belirten, kısaca insan ve onun sosyal ve fiziki çevresiyle geçmişte, günümüzde ve gelecekteki etkileşimini ortaya koyan bilgilerdir” (Çakıroğlu,1987:449).

“Ülkemiz sosyal bilgiler dersi programı incelendiğinde genel hedeflerden bazılarının şunlar olduğu görülmektedir: iyi vatandaş olmak, vatanını ve milletini seven, hukuka ve laik demokratik Türkiye Cumhuriyetine, Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı, Türk kültürünü ve tarihini oluşturan öge ve süreçleri kavrayarak, milli duygu ve bilinç oluşturulmasını hedefleyen bir misyon sosyal bilgiler dersine yüklenmiştir. Bu temel hedeflere ulaşılmasında tarihin bir araç olarak kullanılması elzemdir. Bu bakımdan sosyal bilgiler dersinde tarihin ciddi bir ağırlığı vardır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihsel alan bilgisi bakımından da tatmin edici bir biçimde eğitim almaları ve kendilerini bu alanda da geliştirmeleri beklenmektedir” (Tuna ve Budak, 2013:612).

Öztürk (2007) Sosyal bilgiler dersinin amacını şöyle ifade etmektedir: “Yaşadığı dünyada kültürel farklılıkları zenginlik olarak algılayan genç insanların bilgiye dayalı, akla ve mantığa uygun makul karar alabilme yeteneklerini geliştirmede onlara yardımcı olmaktır”.

“Sosyal bilgiler dersi ülkemizde 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda okutulan disiplinler arası bir derstir. Demokratik anlamda etkili vatandaşlar yetiştirmeyi hedef alır” (Ulu Kalın ve Koçoğlu, 2017:421).

Sosyal bilgiler dersi öğretim programının amaçları MEB tarafından 18 madde olarak açıklanmaktadır:

“1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi’nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak şöyle ifade edilmektedir: Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile öğrencilerin;

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
6. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
7. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
8. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
9. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
10. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
11. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
12. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
13. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,

14. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
15. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
16. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
17. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
18. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
19. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır" (MEB, 2018:8).

Özmen (2010)'e göre sosyal bir varlık olan insan, doğası gereği sosyal bir çevreye sahiptir. İnsan çevresinden değerleri, inançları ve alışkanlıkları öğrenir. Bu noktada eğitim kritik bir öneme sahiptir. Eğitim sayesinde birey bir yandan sosyalleşirken bir yandan da toplumun istediği değer ve davranışları edinir. Bu sayede toplumsal devamlılık sağlanır. Özmen'in bu yorumlamasından hareketle bakıldığında sosyal bilgiler dersi bireye toplumsal değerleri aşılabilme açısından oldukça önemlidir. Karakuş'un (2006: 27) şu ifadeleri sosyal bilgiler bireyin kendini ve çevresini tanıma ve ilişkilendirmesinde çok önemli bir yere sahiptir. Sosyal bilgiler aracılığıyla öğrencinin topluma uyum sağlaması için gerekli bilgi, beceri ve tutumlar kazandırılmaya çalışılır, bu görüşü destekler niteliktedir.

"Ülkemizde etkin vatandaşlar yetiştirmek görevini de yaşamla bire bir ilişkili, onunla iç içe olan sosyal bilgiler dersi üstlenmiştir" (Gürkan, 2009: 29). Tanrıoğen (2006)'e göre sosyal bilgiler dersi öğretimi ile çocukları etkili bir vatandaş olarak yetiştirmek için gereken bilgi, beceri ve tutumları kuramsal olarak anlatmak ve uygulamak mümkündür. Bu sayede öğrencilerin vatandaşlık becerilerini içselleştirmeleri sağlanmaktadır.

2.1.3. Sosyal Bilimler

İnsanlık var olduğu günden itibaren sosyal bilimler kavramı hep varlığını sürdürmüştür. Tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji gibi alt dalları bir araya getiren bir ders olan sosyal bilgiler de içeriği gereği insanlık tarihiyle beraber ortaya çıkmıştır. "Çünkü sosyal bir varlık olan insanın gerek doğal gerekse de sosyal ortamlarında yaşanan

değişimlere uyum sağlamak için doğa ve toplumun kurallarını öğrenmesi bir zorunluluk teşkil etmektedir. Bundan dolayıdır ki sosyal bilimlerin insanın varoluşuyla beraber meydana gelmiştir” (Sönmez, 2005:7).

Formal olarak olmasa da sosyal bilimler ve sosyal bilgilerin insanlık tarihiyle aynı dönemde ortaya çıktığı söylenebilir. Çünkü sosyal bilimler ve buna bağlı olarak da sosyal bilgiler toplum içinde gerçekleşen bütün sosyal, politik, ekonomik ve kültürel gelişmelerden etkilenmektedir. Bakıldığında insanla sosyal bilimleri ayrı düşünmek mümkün değildir. Bahsettiğimiz ve bahsedeceğimiz tüm sosyal bilimleri eğitim sistemi içerisinde birleştirip onları insanlar için kullanılabilir bir bilgi kümesi haline getirme görevi ise sosyal bilgiler dersine aittir. “Sosyal bilgiler ile sosyal bilimler arasında sıkı bir ilişki söz konusudur. Sosyal bilgiler, öğrencilere verilecek bilgilerin içeriğini belirlemede sosyal bilimlerden yararlanırken; sosyal bilimler de ilköğretim öğrencilerine sosyal bilgiler aracılığı ile kazandırılmaktadır” (Tay ve Öcal, 2014:10).

Kabapınar (2007) herkes tarafından kabul edilen ortak bir tanımı bulunmamakla birlikte sosyal bilimlerin temel olarak insanla ilgili olan her noktaya temas etmeye çalışan çok sayıda dalları bulunan bir disiplin olarak kabul edilebilir şeklinde tanımlanmaktadır. Sosyal bilimler olarak sıralayabileceğimiz bilim dallarının temel odak noktası insan ve toplum olarak düşünülmektedir. İnsanın geçmişten günümüze kadar geçirdiği sosyal ve kültürel değişimi inceleyen bilim dalları sosyal bilimler olarak ifade edilmektedir. Geçmişte yaşanan olayları ve olguları inceleme işi tarih disiplininin, ırkların varlığını inceleme işi antropoloji disiplininin, çevreyle bağlantı kurma işi coğrafya disiplininin inceleme alanına girmektedir.

“Bilim ve teknoloji hızla gelişmekte ve dünyada sürekli bir değişim ve gelişim yaşanmaktadır. Bu değişim çabaları hep daha iyiye ulaşma amaçları taşımaktadır. Sürekli bir değişim ve gelişim içinde olan, çeşitli ve karmaşık sorunlarla karşı karşıya bulunan insanların ve toplumların hayatında sosyal bilimlerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Kişilerin ihtiyaçları ile toplumun beklentileri arasındaki dengeyi sağlamada insanlara gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırma bakımından sosyal bilimlerin önemli sorumlulukları taşımaktadır” (Öztaş ve Turan, 2009:904).

“Genel olarak sosyal bilimler, araştırma, deney, buluş ve benzeri bilimsel etkinlikleri içermekte, insan, toplum ve onların değerlerini, çevreleriyle olan ilişkileri ile ilgilenmekte ve bu konudaki bilgiyi artırmayı ve genişletmeye çalışmaktadır” (Yalçın, 2016:15).

“Sosyal bilimler, toplumla alakalı tüm disiplinleri kapsamakta iken sosyal bilimlerin kapsadığı bu disiplinlerin topluma transferi için oluşturulmuş gerekli bilgileri ise sosyal bilgiler içermektedir. Başka bir şekilde anlatmak gerekirse sosyal bilimler, toplumun oluşturduğu olgularla, toplumu meydana getiren kişilerin iletişim içerisinde olduğu toplum ile kurumların karşılıklı etkileşimi sayesinde meydana gelmektedir. Buna dayalı olarak tüm bu gerçeklerin düzenli ve sistemli biçimde düzenlendiği bilgiler bütünü ise sosyal bilgiler olarak adlandırılmaktadır” (Duman, 2011:17).

“Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler çoğu zaman birbiri yerine kullanılsa da bu yanlış bir kullanımdır. Çünkü bu iki kavram birbirinden tamamen farklı ve ayrı bir alana ait kavramlardır” (Aktürk, 2012:12). Sosyal bilimler denilince akla antropoloji, sosyoloji, tarih, coğrafya, ekonomi, psikoloji, felsefe, hukuk ve siyaset bilimi gelmektedir. Yani sosyal bilimler dediğimiz kavram insanı ve toplumu inceleyen disiplinlerin genel adı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal bilgiler dersi bu bilim dallarını bir araya getirip formal sistemle bütünleştirmektedir. Sosyal bilgiler disiplinler arası bir derstir. İçeriğinde sosyal bilimleri barındırmaktadır. Sosyal bilimler konu alanlarıdır. Bu alanlar arasında tarih, coğrafya, sosyoloji, antropoloji, hukuk ve psikoloji gibi önemli bilimler yer alır. Sosyal bilgiler ise bir öğretim programıdır (Turan ve Ulusoy, 2018).

“Sosyal bilimler, bilimsel bir tutumla toplumların incelendiği disiplinlerdir; ilgilendiği esas konu, gruplar içinde oluşan insan etkinliğidir; amaç beşeri anlayışın gelişmesidir” (Köstüklü, 2001:17).

Kısaca sosyal bilimlerden bahsedecek olursak;

1. Tarih: “Geçmişte yaşayan insanların her türlü faaliyetlerini, askeri, siyasi, ekonomik, dini, kültürel... yer ve zaman bildirerek, sebep sonuç ilişkisi içinde anlatan bilim dalıdır” (Turan ve Ulusoy, 2018:70). Tarih, geçmişi aydınlatan bir bilimdir. Bu açıdan tarihsel miras önemli görülmeli ve bu mirasa sahip çıkılmalıdır.

2. Coğrafya: “Yeryüzünde oluşan fiziksel, sosyal ve ekonomik olayları, insan ve çevre özellikleri arasındaki ilişkileri kurarak inceleyen bir bilimdir” (Doğanay, 1992). İnsanın yaşadığı çevreyi tanıması yaşamına yön vermesi noktasında oldukça önemlidir. Çevresini tanımayan insanın olumlu hayat yaşaması düşünülemez.

3. Sosyoloji: Latince Socios ve Logos sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşan ‘toplumbilimi’ anlamındaki sosyolojiyi İçli (2005) şöyle ifade etmektedir: Toplumsal çevrenin düşüncelerimizi, duygularımızı, davranışlarımızı nasıl etkilediğinden hareketle kendimizi daha iyi anlamamızı sağlar.

4. Psikoloji: “Gözlenmesi ve incelenmesi mümkün olan bütün canlıların verdikleri tepkileri konu edinen davranış bilimidir” (Demircioğlu, 2006:87). Bir öğretmen adayının kendini ve öğrencilerini tanımasını sağlaması açısından vazgeçilmezdir.

5. Hukuk: “İnsan varlığını ve insan topluluğunu düzenleyen ve devlet yaptırımı ile kuvvetlendirilmiş bulunan kural, norm, emir ve yasaklardan oluşan kaidelerin bütünüdür” (Adal, 1996:2). Hukuk bir devleti ayakta tutan temel unsurlardandır. İyi vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan sosyal bilgiler dersi için hukuk çok önemlidir.

6. Ekonomi: İnsanların istek ve gereksinimlerini karşılamak için kaynakları dengeli bir şekilde kullanmak üzere bireyler ve gruplar tarafından alınması gereken kararlardır” (Doğanay, 2002:24). Devlete ait sınırlı kaynakların doğru bir biçimde kullanılmasını sağlamak bireyin topluma karşı en büyük sorumluluklarından biridir. Doğru ekonomik kararları devletin güçlenmesine yardımcı olacaktır.

7. Antropoloji: “İnsanı ve insan toplumlarını tüm yönleriyle (biyolojik, sosyal, kültürel) inceleyen, bütüncü ve karşılaştırmalı bir disiplindir” (Özbudun ve Uysal, 2015: 24). İrk bilimi olarak antropoloji, kişinin köklerini bilmesini sağlamaktadır. Sosyal bilgiler dersi içeriğindeki yeri ve önemi büyüktür.

8. Siyaset Bilimi: Kışlalı (1999) tarafından şöyle ifade edilmiştir: “siyasal otoriteyle ilgili kurumların ve bu kurumların oluşmasında ve işleminde rol oynayan davranışların bilimidir.” Siyaset, devletin işleyişini temellendirmesi bakımından önemli bir alandır. Toplum içinde yaşayan bireyin fikir sahibi olması gereklidir.

9. Felsefe: “Bugün Türkçe’de kullanılan felsefe sözcüğü Grekçe philosophia (bilgelik sevgisi) sözcüğünün Arapçalaştırılmış halidir ve doğrudan doğruya her şeyi kuşatan tümel bir bilgiye sahip olmaktan çok, bilginin peşine düşmeyi, her nerede ve kim tarafından ortaya konulmuş olursa olsun, onu elde etmeyi ve daha da önemlisi bilgiyle dost olmayı öngörmektedir” (Küyel, 1976:10). Soyut bir disiplin olduğu için anlaşılması zordur ancak bireyi düşünmeye sevk eder. Yaşanılan dönem bir bilgi çağı olduğundan öğrencilerin bu yönde gelişmelerini sağlamak gerekmektedir.

Tüm bu sosyal bilimlerin ortak özelliklerini Demircioğlu (2006) şu şekilde sıralamıştır:

- Çok sebepli bilimlerdir.
- Objektif bilimlerdir.
- Pozitif nitelik taşıır.

- Faktörlerin ağırlığına göre olaylar hakkında devirlerine göre farklı yorumlar yapılabilir.
- Bir olayın izahında sebep-sonuç ilişkisi önemli yer tutar.
- Kuralları olmakla birlikte, cemiyette meydana gelen olaylar farklı yönleriyle tenkide tabi tutulabilir.
- Genel bir sosyal bilim teorisi kurulamamıştır.
- Her sosyal bilim dalının kendisine ait bir teorisi bulunmaktadır.
- Sosyal bilim yönteminin temel ögesi olan gözlemlene sistematiği ve metodiktir.
- Olayları sentez ve analiz ederek sosyal problemleri çözmeye yönelik bir bilimdir.

2.1.4. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimlerin Tarihçesi

2.1.4.1. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Tarihçesi

İlk kez sosyal bilgiler adı altında ilk ve orta dereceli okullarda bir dersin okutulması gerektiğini Fransız düşünür Condercet savunmuştur (Sönmez, 2005). “1892’de Wisconsin’de toplanan idare, ekonomi ve tarih öğretimi konferansında bu konuların ‘sosyal bilgiler’ adı altında toplanmasına karar verilmiştir” (Moffatt, 1957; akt. Turan ve Ulusoy, 2018).

Öztürk ve Otluoğlu (2005) sosyal bilgiler, eğitim kurumlarında ders olarak ABD’nin 20. yüzyılın başlarında yaşadığı sosyal, kültürel ve ekonomik dönüşümlerin doğurduğu olumsuz etkilere bir çözüm olarak ulusal toplum anlayışı yaratabilmek için ortaya çıktığını ileri sürmektedir. ABD’de, yaşanan bu gelişmelerin ardından 1916 yılında ilk kez sosyal bilgiler bir ders olarak okutulmaya başlanmıştır.

Tay ve Öcal (2014) sosyal bilimlere ait konuların disiplinler arası bir anlayışla 1960-1970 yılları arasında Bruner’in ‘buluş yoluyla öğrenme yaklaşımı’ etkisiyle okutulmaya devam ettiğini söylemektedir. Birden fazla disiplini bir araya getiren anlayışla ABD, Türkiye, Japonya, Kanada gibi ülkelerde sosyal bilgiler dersi okutulurken; tarih, coğrafya, vatandaşlık derslerini ayrı ayrı eğitim programlarına ekleyen ülkeler olduğu da görülmektedir. Örnek olarak İngiltere, Danimarka ve Lüksemburg verilebilmektedir.

Sönmez (2005)’e göre Türkiye’de sosyal bilgiler eğitiminin temellerinin İslamiyet’in kabulünün öncesine dayandırmak mümkündür. Akyüz (2005) Türklerde İslamiyet’in kabulünden önceki dönemlere bakıldığında törenin devamının sağlanması açısından

çocukların ve gençlerin toplumsallaşmasına önem verdiklerini belirtmektedir. Bu eğilim doğrultusunda amaç olarak sosyal bilgilerle örtüştüğü bir gerçektir.

“Türkler’de sosyal bilimlerle ilgili çalışmalar ve örnekler oldukça eskilere dayanır. En eski Türk yazılı belgeleri olarak bilinen ‘Göktürk Yazıtları’ içerik bakımından tarihsel, kültürel ve sosyolojik bilgi ve mesajlarla doludur. Bu bakımdan Türk tarihinde sosyal bilimlerle ilgili ilk yazılı belgelerin Göktürk yazıtları olduğu söylenebilir. İlk Müslüman Türk Toplumlarından olan Karahanlılar zamanında yazılan iki önemli eser ‘Divan-ı Lügatit-Türk ve Kutadgu Bilig’ edebi eserler olmalarının yanı sıra birer sosyal bilim çalışması örneğidirler” (Çetin, 2003).

10. yüzyılda Selçuklular döneminde kurulan Nizamiye Medreselerinde yetişen önemli tarihçilerin olması konuya verilen önemin göstergesi olmaktadır. Ardından Osmanlı’da Osman Bey döneminde kurulmaya başlanan medreselerde İslami ilimlerin yanı sıra fen bilimleri ve sosyal bilimlere de önem verildiği görülmektedir. Sosyal bilimler kapsamındaki tarih ve coğrafya gibi disiplinler ilk kez 2. Abdülhamid zamanında iptidailerin (ilkokul) programına dahil edildiği görülmektedir (Öztürk ve Otluoğlu, 2005). “Öğretim alanı olarak sosyal bilgiler dersinin konularının Türkiye’de cumhuriyet öncesi dönemde 1869’ yılında çıkarılan Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde ilkokul programında yer alan, ahlaka, tarihe ve coğrafyaya dönük farklı dersler içinde verilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır” (Özalp, 1982:166).

Cumhuriyet tarihinde eğitim programımızın birden çok kez değişikliğe uğradığı görülmektedir. Bu değişiklikler: 1924, 1926, 1936, 1948, 1968 ve 1985 – 1988. “Cumhuriyetin ilanı sonrasında Dewey’in de etkisiyle ilk kez kapsamlı olarak hazırlanan 1926 Programında sosyal bilgilerin amacı şu şekilde açıklanmaktadır: ‘Genç nesli muhitine faal bir halde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmek.’ Bu noktada devletin sağlam bir temel üzerine kurulabilmesi açısından sosyal bilgiler dersi oldukça önemli görülmektedir” (Tay ve Öcal, 2014).

“Cumhuriyetin 1923 yılında ilanından sonra hazırlanan ve uygulamaya konulan ilkokul programlarından; 1926, 1936, 1948 yılı programlarında ise disiplinler yaklaşımıyla Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi dersleri sosyal bilgiler dersinin işlevini yerine getirmeye çalışmıştır” (Berber, 2019:13). Sosyal bilgiler dersi kapsamına giren tarih ve coğrafya gibi disiplinler eğitim sistemimiz içerisinde birer ders olarak okutulsa da sosyal bilgiler adında birleştirilmesinin uzun sürdüğü görülmektedir. İlk kez 1968 yılında hazırlanan programda ‘sosyal bilgiler’ ismiyle yer alan ders, daha sonra hazırlanan 1989, 1998 ve 2005 programlarında da aynı adla okutulmaya devam etmektedir.

2.1.4.2. Sosyal Bilimlerin Tarihçesi

Sosyal bilimler, “İnsanı, toplum ve ağırlıklı olarak insan-insan, insan-toplum ve insan-eşya ilişkilerinin sistemli bir biçimde incelenmesini amaçlayan, bilimsel yöntemle uygun olarak düzenli bilgiler” olarak tanımlanabilir (Demir ve Acar 1997:205). İnsanı ilgilendiren sosyal, kültürel, siyasal, ekonomik, sanatsal pek çok konuyu geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında inceleyen tarih, coğrafya, arkeoloji, siyaset bilimi gibi sosyal bilim dalları bulunmaktadır. Bu bilim dalları hem insanı etkilemekte hem de insandan etkilenmektedir. Ancak fen bilimlerinde olduğu gibi deneye dayanmaması sebebiyle birer bilim olarak kabul edilmelerinin uzun sürdüğü görülmektedir.

Avrupa tarihine bakıldığında Reform, Rönesans, Coğrafi Keşifler, Sanayi Devrimi, Aydınlanma Çağı gibi gelişmelerle ortaya çıkan sonuçlar 18. yüzyıldan itibaren sosyal bilimlerin doğmasına yol açmaktadır. 19. Yüzyılda sosyal bilimler alanında faaliyet yürüten ülkelere bakıldığında Fransa, Almanya, İtalya ve ABD öne çıkmaktadır. “Sosyal bilimin tarihsel gelişimi incelendiği zaman, bu alanın ön plana çıktığı dönemin Fransız İhtilali sonrası olduğu görülmektedir. Fransız İhtilaliyle beraber, entelektüel ve devleti yöneten kesim, toplumun daha iyi tanınması, düzenlenmesi, yönetilmesi ve yönlendirilmesi gibi ihtiyaçlar dolayısıyla, sosyal bilimlere önem verip bu alandan faydalanmaya başlamıştır“ (Özlem, 1998; akt. Demircioğlu, 2006a:114).

Demircioğlu'na (2006b) göre Duverger ve Gökçe gibi sosyal bilimciler sosyal bilimlerin gelişimini geçmişten günümüze doğru üçe ayırmıştır. Bunlar; ilim öncesi dönem, kuruluş dönemi ve sistemleşme dönemi olarak sıralanmıştır. İlim öncesi dönemde sosyal yapıyı çözmeye ve onu düzenlemeye yönelik çalışmalar yürütülmüştür. Bu dönemde uluslararası alanda Aristo ve Platon öne çıkarken, İbn-i Sina, Farabi, Gazali ve İbn-i Haldun gibi önemli isimler İslam dünyasında sosyal bilimlerle ilgili yaptıkları çalışmalarla tanınmıştır. Yaklaşık olarak 19. ve 20. yüzyıla denk gelen kuruluş dönemi olarak belirtilen süreçte dünyada sosyal siyasal ve ekonomik olaylar ön plana çıkmıştır. Sosyoloji alanında Auguste Comte, Max Weber ve Emile Durkheim ile felsefede Karl Marx isimleri bilim dünyasına adını yazdırmıştır. Sistemleşme dönemi ismi verilen 20. yüzyılda ise bilimlerde sınıflama yapıldığı görülmüştür. Yapılan sınıflamalar içerisinde sosyal bilimler yani insan bilimleri pozitif bilimler kapsamına alınmıştır. Buna ek olarak bilimler de kendi içerisinde bölünmüştür. Örneğin tarih ilk çağ, orta çağ, yeniçağ ve yakın çağ olarak, sosyoloji sanayi, köy, kent, iktisat ve hukuk sosyolojisi gibi alanlara ayrılmıştır. 21. yüzyıla bakıldığında ise

bu sistemleşme tamamlanmış gibi görünmekle beraber değişim ve gelişimin süreceği bir gerçektir.

“Türklerin sosyal bilimlerle uğraşmaya çok eski zamanlardan başladığı ilk yazılı belgelerden anlaşılmaktadır. 8. asırda dikilmiş Orhun Kitabeleri siyaset bilimi, tarih, sosyal hayat gibi işlediği konularla bunun en güzel örneğidir” (Demircioğlu, 2006b:22).

Yukarıda bahsedilen 18 ve 19. yüzyılda dünyada sosyal bilimlerin gelişimini etkileyen olaylar Türk toplumu üzerinde de etkili olmaktadır. 1900 yılında Darülfünun’un (İstanbul Üniversitesi) açılması sosyal bilimlerin gelişmesi bakımından önemli bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle II. Meşrutiyet Döneminde önemli düşünce adamlarının burada faaliyet gösterdikleri bilinmektedir. Nitekim dünyanın ilk sosyoloji kürsülerinden biri Ziya Gökalp tarafından 1914 yılında kurulmaktadır. Osmanlı’da Namık Kemal, Ziya Paşa, Ahmet Cevdet Paşa, Ahmet Vefik Paşa gibi önemli bilim insanları sosyal bilimlerin gelişimi konusunda söz sahibi olmaktadır.

Cumhuriyet tarihine baktığımızda Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ve bunun gibi oluşumlar sayesinde sosyal bilimlerde ilerleme kaydedilmektedir. Bu dönemin sosyal bilim araştırmalarında Ziya Gökalp, Zeki Velidi Togan, Şevket Aziz Kansu, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Mümtaz Turhan, Tarık Zafer Tunaya, Halil İnalçık, Doğan Cüceloğlu, Şerif Mardin, Hayati Doğanay, Fuad Köprülü, İbrahim Kafesoğlu, İsmail Hakkı Tonguç isimleri ön plana çıkmaktadır.

2.1.5. Metafor Kavramı

Metafor, çok kelimeyle anlatılabilecek bir kavramı daha az kelimeyle, daha etkili ve kalıcı bir biçimde anlatma işidir. Aslında metafor oluşturmak bir sanattır. Benzetme yoluyla ilişki kurmaya dayanmaktadır. Metaforlar çok uzun zamandır insan yaşamının içerisinde varlığını sürdürmektedir. Çünkü bu sayede insanlar söylemek istediklerini düz anlatımın aksine daha edebi bir dille ifade etmiş olurlar. Parın (2017)’in tanımıyla metafor kelimesi Grekçe olmakla birlikte Meta: Öte, Pherin: Taşımak kelimelerinden oluşur ve bir şeyi başka bir şey ile anlatmak anlamında kullanılır. Kılcan (2017)’a göre Yunancadan türemiş olan bu sözcük bizim dilimize Fransızcadan geçmiştir.

“Metaforla ilgili ilk çalışmaları gerçekleştiren Yunan filozof Aristo metaforu; tam olarak birbirine benzemeyen iki veya daha fazla nesneyi karşılaştıran kelimeler dizisi olarak tanımlamaktadır” (Angus ve Rennie, 1988, akt Güloğlu ve Kararımak, 2012:123).

Metafor kelimesi Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından “meczaz” kelimesi ile eş anlamda kullanılmaktadır (TDK, 2019). “Dilimize Fransızcadan geçmiş olan metafor kelimesi, istiare (benzetme) demektir ve bir edebiyat sanatıdır. Filozoflar felsefe ve ilim meselelerinin kolaylıkla anlaşılmasını sağlamak üzere, bu sanattan faydalanmışlardır. Nitekim anlaşılması ve anlatılması oldukça güç olan bir meseleyi kolaylaştırmak amacıyla, birçok filozof, bazen o konuda bir teşbih (metafor) yapmak suretiyle, bu usulden faydalanmıştır” (Keklik 1984; Akt: Soydaş, 2010).

“Yaşadığımız çevreyi algılamamıza ve karmaşık yapıları netleştirmemizde birer araç olarak görülen metaforlar anlaşılması güç olan kavramların benzetmeler yoluyla daha kolay anlaşılmasını sağlayarak, önemli işlevler üstlenmektedir. Metaforlar iki amaçla kullanılmaktadır: Birincisi herhangi bir durumu betimlemek ikincisi ise, süreci hızlandırmak veya iyileştirmektir. Metaforlar betimlemede kullanıldığında var olan durumu olduğu gibi yansıtmakta iken süreci hızlandırmada veya iyileştirmede kullanıldığında ise, bir değişim aracı olarak görev üstlenmektedir” (Bulut ve Koca, 2017:142).

İnsan beyninin en büyük ihtiyaçlarından biri çevresindekileri anlamlandırmaaktır. Bu açıdan baktığımızda metaforların ortaya çıkışı çok eski tarihlere dayanmaktadır. Karamehmet (2012)'e göre metaforların ortaya çıkış hikâyesinin insanlığın ortaya çıkışı kadar eski olduğuna inanılır. Tarihi oldukça eskiye dayanan bu kavramı felsefe tarihinde ilk ele alan düşünür Platon olmuştur. Platon metaforların gerçeği arayan filozofları hedefledikleri yoldan saptıracağına ve çok tehlikeli olduğuna inanmıştır.

“Yine ünlü düşünürlerden olan Mevlana Mesnevi adlı eserinde sayısız metafor kullanmıştır. İnsan figürüyle oluşturduğu ney metaforu kuşkusuz büyüleyicidir” (Keklik, 1987). Mevlana Ney'i İnsan-ı Kamil olarak sembolize etmiştir, yani belirli işlemlerden geçerek olgunlaştırılmış nesne olarak görmüştür. Bu metafor Mevlana tarafından Mesnevisinin ilk beyitlerinde şu şekilde dile getirilmiştir.

‘Dinle, bu ney nasıl şikâyet ediyor, ayrılıkları nasıl anlatıyor:

Beni kamışlıktan kestiklerinden beri feryadımdan erkek, kadın... herkes ağlayıp inledi’

İnsan yaratılışı gereği çevresindeki olayları ve nesnelere anlamlandırma çabası içerisinde. Bunu yaparken de kendi zihninde kurmuş olduğu şemaları temel almaktadır. İnsanın beyninde oluşturduğu bu şemaların birbirinden tamamen kopuk olması durumunda toplumda yaşanacak karışıklığı engellemek adına eğitim sistemi devreye girmektedir.

“Geçmişten günümüze neredeyse her alanda kullanılan metaforlar hem dille hem de zihnin dünyayı nasıl algıladığıyla alakalıdır. İki şey arasındaki benzerlikler ve farklılıklar dahilinde bir şey ile başka bir şey yer değiştirir, bu da alıcıyı yeni ve farklı bir düşünce boyutuna sürükler” (Özevren, 2019:71).

“Çağdaş metafor incelemesi metaforu bir düşünce malzemesi, insan kavrayışının bir şekli olarak ve sadece bir söz figürü değil aynı zamanda bir ‘düşünce figürü’ olarak görür” (Akşehirli, 2007:1).

“Fairclough'a (1992) göre, metaforlar düşünce biçimimizi ve davranış tarzımızı ve bilgi ve inanç sistemlerimizi yaygın ve temel bir şekilde yapılandırır. Bu nedenle, metafor seçimimiz gerçeği nasıl yapılandırdığımızı veya tanımladığımızı belirleyecektir” (Akt. Aksu, 2019:21).

Saban (2004), metaforların olayların oluşumu ve işleyişi ile ilgili düşünceleri yapılandıran, yönlendiren ve kontrol eden en güçlü zihinsel araçlardan biri olduğunu savunmaktadır.

“Metafor, kişisel deneyimlemelerden oluşan yorum farklılıklarının dışavurumudur” (Ayrancı ve Mete, 2016:54).

Durmuş ve Baş (2016) öğrencilerin kişilik, düşünce yapısı, görünüm ve tecrübe gibi açılardan birbirinden farklı özelliklere sahip olduklarını ileri sürmektedir. Zekâ ise bu farklılıklara ek olarak fiziksel olgunluk, sosyallik, tutumlar ve zevkler bakımından başka farklar doğurmaktadır. İnsanlar arasında oluşan bu farklılara rağmen metafor yardımıyla öğrenme sağlamak mümkün olmaktadır. Metaforlar sayesinde öğrenciler arasındaki başarılı-başarısız olma durumu arasındaki makas daralmaktadır. Öğretme ve kavrama hızı konusunda farklılıkların azalması metaforlarla sağlanabilmektedir.

Eğitimin önde gelen amaçlarından biri bireylerin zihinlerinde oluşacak şemaları birbirine yaklaştırıp toplumsal karmaşayı engellemektir. Eğitim sisteminin bu konuyla ilişkili bir diğer amacı ise toplumda yaşayan insanlar arasında saygı ortamı oluşturmaktır. Bireyler birbirlerinin fikirlerine ve farklılıklarına saygı duyduğu sürece toplumsal karmaşa en aza indirgenmiş olacaktır. “Her birey durumları, olayları ve yaşananları kendi dünyasından görecektir ve böylece başkalarına anlatırken de kendi dünyasıyla, kendi kelimeleriyle ifade edecektir... Sağlıklı bir toplumun oluşmasında en önemli rol eğitim sistemine düşmektedir. Eğitim sisteminin temel amacı topluma uygun ve nitelikli vatandaşlar yetiştirerek ülkenin gelişmesine katkı sağlamaktır” (Kantekin, 2018:1).

Metafor bilinmeyen bir şeyin öğretilmesinde ya da öğrenilen bir kavramın akılda kalıcılığının artırılmasında kullanılır. Bir kavramın başka bir kavramla anlatılmasına dayanan bir beceridir. Metafor oluşturabilmek zekâ işidir, hayal gücünün kullanılabilmesini sağlar. Bakıldığında basit bir dolaylı anlatım gibi görünse de özüne baktığımızda derin anlamlar içermektedir. Hikâyelerde, filmlerde, fıkra ve masallarda, şiirlerde ve şarkılarda sıkça kullanılmaktadır.

“Klasik metafor yaklaşımı, metaforların sadece edebi sanatlarda kullanılabileceğine inanır. Bunun yanında metaforların günlük yaşam ile ya da düşünce ile bir ilgisi olmadığını düşünürler. Eğer kişiler metaforları günlük hayatlarında kullanırsa bu durumun onları gerçeklerden uzaklaştıracağına inanırlar. Ayrıca metaforların iki kavram ya da olgu arasında benzerlik kurmak dışında bir işlevi olmadığına inanırlar” (Tepebaşı, 2013:26).

“Metafor genellikle söylemi süslemeye yönelik bir söz sanatından ibaret sayılır; ancak, önemi bundan çok daha büyüktür. Metafor kullanımı, bireyin genel olarak dünyayı kavrayışına sinen bir düşünme biçimi ve bir görme biçimi anlamına gelir. Metaforlar, okuyucuda ya da dinleyicide bilişsel bir sürecin başlamasını sağlar. Gelişen bilişsel süreç bireyde duyuşsal etkiler yaratır. Bilişsel ve duyuşsal süreçler karşılıklı olarak birbirini etkiler ve besler. Bu da metaforların birey üzerindeki etkisinin gücüne işaret etmektedir” (Girmen, 2007:9).

Tuna ve Budak (2013) metaforun Türkçe karşılığını mecaz olarak ifade etmektedir. Benzetme, kinaye ya da teşbih olarak da karşılık bulmaktadır. Metafor yalnızca edebiyatta bir kavram olmayıp, zihinsel ve düşünsel olarak da bir araç olarak kabul edilmektedir.

Metaforlar her alanda kullanılabilir. Son yıllarda metafor ile ilgili araştırmaların yoğunluk kazandığı görülmektedir. Sosyal bilimler alanında metaforların yaygın bir kullanım alanı vardır. Bunun yanı sıra metafor kavramı; felsefede analogi kavramı ile, edebiyat ve dilbilim alanlarında eğretilme, mecaz, istiare, eğitim bilimleri alanında ise genel olarak benzetme anlamı ile kullanılmaktadır. Ancak tüm bu kavramlar metaforları tam olarak ifade edebilmekten uzaktır. Bu nedenle metaforlar kavramının doğrudan tercih edildiği görülmektedir” (Zeren ve Yapıcı, 2014:166).

Metaforlar her alanda kullanılabilir. Özellikle problem çözme, yaratıcı ve bilimsel düşünme gibi becerileri geliştirdiği için eğitimde sıklıkla yer bulmaktadır. Somutlaştırmayı sağlar ve aynı zamanda yaratıcılığı geliştirir. “Metaforlar her alanda olduğu gibi gerek sosyal bilimlerde gerekse fen bilimlerinde sıkça kullanılmaktadır” (Kantekin, 2018:2).

Kılıç (2010) fen bilimleri ve sosyal bilimlerde metafor kullanılırken dikkat edilmesi gereken en önemli noktanın sağlıklı bir iletişim ortamında kullanılması olacağını belirtmektedir. Kurulan iletişimde yol gösterici bir tavır sergilenmezse oluşturulan metafor yanlış anlaşılabilir ya da hiç anlaşılabilir. Bu sebeple kullanılan metaforun doğru anlaşılabilmesi için öğretmenle öğrenciler arasında kaliteli bir iletişim ortamı olması gerekmektedir. Bu sayede karşılıklı bir bilgi alışverişi oluşacaktır. “Öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan metaforlar, öğrencilerin aktif katılımını sağlamakla birlikte öğrencilerin daha önceden sahip oldukları bilgilerin aktarımını sağlaması açısından yeni öğrenmeleri kolaylaştırmaktadır.

Sosyal bilimleri oluşturan disiplinler yapıları gereği laboratuvar ortamlarında deney ve gözlem yapılmasına müsait değildirler. Bu bakımdan algılanmaları ve akılda kalmalarını sağlamak da kolay değildir. Örneğin bir hukuk kavramı olan adaletle ilgili terazi metaforu oluşturulmaktadır. Yani baktığımızda sosyal bilgilere ait kavramlar hakkında oluşturulan metaforlar soyut kavramların daha kolay anlaşılmasını sağlamaktadır. Güven ve Güven (2009) sosyal bilgiler dersi temel yaşam unsurlarını ele alan disiplinler arası bir alan olarak yapısı gereği, metaforik yapıların oluşturulmasına ve bütünleştirilmesine önemli ölçüde olanak tanıyacağını vurgulamaktadır.

Kavramları algılamak çoğu zaman başka bir kavramla olan ortak yönleri akıllara getirilir. Bir kavramın yeni öğrenilen başka bir özelliği çoğu zaman çok iyi bilinen başka durumların özellikleriyle eşleştirilir ya da zihinlerde benzetmeler oluşturulur. Bu sebeptir ki; metaforlar anlaşılması zor kavramların benzetme yoluyla bilinen kavramlarla anlatılması olarak formal ve informal öğrenmelerde karşımıza çıkmaktadır (Geçit ve Gençer, 2011).

Geçit ve Gençer’in metafor tanımlamasında dikkat edilmesi gereken önemli noktalar bulunmaktadır. Onlara göre metafor, zihinde benzetmeler kurulmasıyla oluşturulur. Bu benzetme yapılırken ‘gibi, benzer ve kadar’ benzeri sözcükler kullanılmaz. Örnek vermek gerekirse günlük hayatta karşımıza sıkça çıkan bir cümledir, “hayat bir oyundur” metaforu. Hayat dediğimiz anlaşılması kolay olmayan, anlamlandırılması oldukça güç bir kavramdır, bu kavram oyun olarak ifade edilmiştir. Bu açıklamayı destekleyen bir tanım da Saban tarafından yapılmıştır.

Saban (2009)’a göre metaforlar günlük hayatımızda sıkça kullanılmaktadır. Bir söz sanatı gibi görülmekle beraber yaşamın anlamlandırılması noktasında tercih edildiği görülmektedir. Bir kavramın başka bir kavramın yerine kullanılması olarak tanımlayabileceğimiz metaforlara her alanda rastlamak mümkündür. Örneğin: “Çatma,

kurban olayım çehreni ey nazlı hilal” İstiklal Marşı’ndan alınan bu dizede ayın bir evresi olarak bildiğimiz ‘hilal’ kelimesi ‘bayrak’ yerine kullanılmıştır. Saban (2008) tarafından yapılan X olgusunun Y olgusu yerine kullanılmasıdır şeklindeki metafor tanımlaması bu durumu kanıtlamaktadır.

Metaforlar her geçen gün hayatımızda biraz daha fazla yer edinmektedir. Son yıllarda bilimsel çalışmalarda da bu sanatsal anlatımın önemli görülmeye başlandığı göze çarpmaktadır. Öztürk’ün (2007) metafor hakkında yapmış olduğu yoruma göre “Yapılan bilimsel çalışmalarda farklı bir bakış açısı kazandırmak maksadıyla metaforlar kullanılmaktadır. Temel amaç bireylerin zihinlerinde var olan durum ve sorunlarla ilgili yapılacak araştırmalara yardımcı olmaktır” şeklindedir. Bunu destekleyen bir diğer açıklama Semerci tarafından yapılmıştır. Semerci (2007)’ye göre “Metaforlar yoluyla araştırmacı bilgi toplama, sorgulama, konuları daha iyi anlama ve düşünceleri özetlenmeyi kolayca sağlayabilir” Bu da araştırmacının daha güçlü olmasına önemli katkı sağlamaktadır. Çünkü birey var olan kelime hazinesi ile kendi düşünsel dünyasını ifade etmekte zorlanabilir” (Beldağ ve Geçit, 2015).

“Metaforlar, dünyayı anlamamızda yardımcı olmaktadır. Örneğin, çeşitli alanlarda yapılan araştırmalara göre metafor, düşünme biçimi, dil ve bilim üzerinde olduğu kadar, insanın kendini anlatma şekli üzerinde de olumlu ve yapıcı bir iz yaratmaktadır” (Morgan, 1980: akt. Çelikten, 2005).

Metafor, karşılaştırma anlamında kullanılan bir sözcüktür. Fakat farklı şeyler farklı sebeplerden ve farklı etkilerden dolayı karşılaştırılabilir. Metaforlar, olayların oluşumu ve işleyişi hakkında düşüncelerimizi yapılandıran, yönlendiren ve kontrol eden en güçlü zihinsel araçlardan biridir. Bireylerin soyut veya karmaşık olan olguları daha somut veya tecrübe edilen olgularla karşılaştırmalarını ve bu sayede de bilinmeyen olgulara ilişkin anlayış geliştirmelerine yardımcı olan metaforlar, günlük hayatta kullandığımız dili sadece süslemeye yönelik bir söz sanatından ibaret değildir; insan hayatındaki önemi bundan çok daha fazlasını kapsar (Saban, Koçbeker ve Saban, 2006; Semerci, 2007).

Metaforların özellikleri Akça Berk, Gültekin, Çençen (2015) tarafından şu şekilde sıralanmıştır:

- “Bireyin çevresinde olan olayları, nesnelere, durumları, kişileri vb. farklı benzetmeler ve kavramlarla ifade etmesi,
- Bireyin benzerlikler ve farklılıkları karşılaştırarak yeni anlamlar ve gerçeklikler oluşturması,

- Bireyin zihindeki bilgileri arasında bağ kurması,
- Bireyin deneyimleri ve düşünme biçimini ortaya koyması,
- Bireyin davranışlarını şekillendirmesi ve davranışlarını belirlemesi olarak ifade edilebilir”

Duran (2019) tarafından metafor çeşitleri 3'e ayrılmıştır. Bunlar;

- “Yapısal metaforlar
- Yönelim metaforları
- Varlıksal metaforlar”

2.1.6. Metaforun Tarihçesi

“Dili ve yaşamı mucizevî kılan ve dilin imkânlarını sınırsız hâle getiren metaforlar, insanın kendisini, hayatı ve ötekini anlamasının yegâne yoludur. Son derece yaratıcı olan metaforlar, üst bir dille kurulan edebî eserlerde ise çok daha işlevsel ve etkileyici olabilmektedir” (Uçan Eke, 2019:239). İnsan var olduğu günden beri düşünce olarak bir benzetme çabası içerisinde. Bu açıdan metaforlar insan dili kullanmaya başladığı günden beri varlığını sürdürmektedir. İnsanın hem kendisini ifade etmesini hem de karşısındakini daha rahat anlayabilmesi bakımından önemli bir etki yaratmaktadır.

Candan ve Öztaş (2017) köken olarak Grekçe ‘metaphora’ dan gelen metafor kavramının ‘meta: öte’ ve ‘pherein: taşımak, yüklenmek’ kelimelerinden oluşmakta olduğunu ve “bir yerden başka bir yere götürmek” anlamına geldiğini belirtmektedir. Gündelik dilde konuşulan kelimelere farklı anlamlar yüklenerek oluşturulan metaforu felsefe alanında ilk kez kullanan Platon’dur. “Platon metaforların gerçeği arayan filozofları hedefledikleri yoldan saptıracağına ve çok tehlikeli olduğuna inanmıştır” (Karamahmet, 2012:61). Platon’un düşüncelerine karşılık öğrencisi olan Aristoteles ise metaforun özellikle sanatta güzel bir yer oluşturacağı kanaatinde. “Aristo’ya göre uygun biçimde kullanılan her metafor, bilineni bilinmeyenle bağdaştırarak ifadeye cazibe, vuzuh (açıklık) ve seçilirlik kazandırır. Bu açıdan metaforlar amaç ve konu ile ilgili “yerine uygun” nitelikte olmalıdır” (Cebeci, 2013:19).

“18. yüzyılın sonlarına doğru ise G. Vico, I. Kant, J. J. Rousseau ve J. G. Herder gibi felsefeciler tarafından metafor kavramına daha öznelci yaklaşılarak, metaforun algı ile ilişkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda Aristoteles’in metaforu tasnif etmesi ve

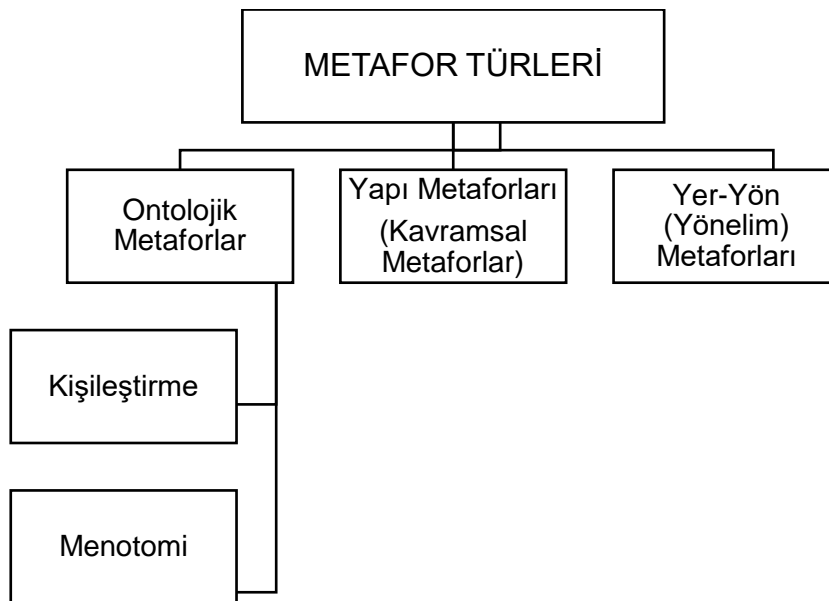
vazgeçilebilir bir unsur olarak değerlendirmesine karşı bir tavır ortaya konulmuştur. Romantik çağın anlayışına göre metafor, dille bütün olarak bir organik ilişki içindedir ve insan imgeleminin ifadesine yönelik, metaforun hayatî bir işlevi vardır” (Cebeci, 2013:33).

20. yy. da bilimsel yönelimin ön plana çıkmaya başlaması sonucunda metafora yönelik algıda da değişimler yaşanmıştır. Özellikle İmmanuel Kant’ın düşüncelerinde metafor algısının ‘sentez’ ve ‘şema’ kavramları çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Kant’a göre soyut kavram ve duyguların yansıtılması şematizasyon olarak tanımlanmaktadır.

Sonraki dönemlerde oluşan çağdaş metafor anlayışında ise Susanne Langer, Roman Jakobson, Paul Ricoeur, George Lakoff ve Mark Johnson gibi isimler ön plana çıkmaktadır. Özellikle edebiyat ve psikoloji başta olmak üzere, ekonomi, siyaset, sosyoloji, sinema gibi çok farklı alanlarda metaforun gücü ve etkisi her geçen gün artmaktadır.

2.1.7. Metafor Türleri

Metafor türleri Lakoff ve Johnson (2010) tarafından Şekil 1’de görüldüğü gibi sınıflandırılmaktadır. Anlama ve anlamlandırma konusunda dilimize katkı sağlayan metaforlar ontolojik metaforlar, yapı metaforları ve yönelim metaforları olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bunlardan ontolojik metaforlar ise kendi içerisinde iki kategoriye ayrılmaktadır: kişileştirme ve menotomi metaforları. Lakoff ve Johnson tarafından oluşturulan metafor türlerini açıklamak gerekmektedir.

Şekil 1. Metafor Türleri

2.1.7.1. Ontolojik Metaforlar

Ontoloji bir felsefe dalı olarak varlık kavramını incelemektedir. Varlık bilimi olarak tanımlanan ontoloji varlığı her yönüyle bir bütün olarak sunmaktadır. “Ontolojik metaforlar fiziksel olmayan bir varlığı fiziksel bir varlık ya da madde, töz (substance) olarak gösteren metafordur” (Akşehirli, 2007:3).

Girmen (2007) ontolojik metaforların soyut kavramların somutlaştırılarak daha açık ve anlaşılabilir bir hale gelmesini sağlamak için kullanılmakta olduğunu söylemektedir. Ona göre ontolojik metaforlar sayesinde soyut olan bir kavram üzerinde konuşmak, tartışmak ve yorum yapmak daha kolay olacaktır.

Akşehirli ve Girmen’in ontolojik metafor yorumlarından ontolojik metaforların eğitimde kullanılmasının faydalı olabileceği görüşüne ulaşılmaktadır. Soyut kavramların öğretilmesinde kullanılacak ontolojik metaforlar sayesinde kalıcılık artırılacaktır. Örneğin; enflasyon soyut bir kavram olarak anlatılması ve anlaşılması zorken ‘enflasyon bizi yedi bitirdi’ veya ‘enflasyon kurtulması zor bir kanser gibidir’ cümlelerindeki gibi kurtulması zor bir hastalık olarak kanser ya da yiyip bitirmek benzetmeleri sayesinde somut bir durumla eşleştirildiğinden enflasyon kavramının zihinde canlandırılması kolaylaşmaktadır.

2.1.7.1.1. Kişileştirme Metaforları

Kişileştirme, insana ait özelliklerin insan dışındaki varlıklara aktarılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yolla yapılan benzetmeler kişileştirme metaforları olarak tanımlanmaktadır. Şarkı söylemek insana has bir nitelik olarak ‘kuşlar cıvı cıvı şarkı söylüyorlar’ benzetmesinde olduğu gibi kuşlara atfedildiğinde bir kişileştirme metaforu örneği oluşturulmuş olmaktadır.

2.1.7.1.2. Menotomi Metaforları

Menotomi, mecaz-ı mürsel veya düzdeğişmece olarak adlandırılan metafor türü ise benzetme amacı gütmeyen bir sözün başka bir söz yerine kullanılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Gündelik konuşma dilinde menotomiye ait çok fazla örneğe rastlamak mümkün olmaktadır. Örnekler: rahmet yağıyor cümlesinde rahmet yağmur yerine, yarışta Ford kazandı cümlesinde Ford araba yerine, Jack London okuyorum cümlesinde Jack London kitap yerine kullanılmaktadır.

2.1.7.2. Yapı Metaforları (Kavramsal Metaforlar)

Kavramsal metaforlar ya da yapı metaforları olarak adlandırılan metaforlar bir kavramla bilgi arasında ilişki kurmaya yarayan metafor türleri olarak görülmektedir. Yani bir kavrama başka bir yapı kazandırılmasına dayanmaktadır. Aksu (2019)'a göre süreç büyük ölçüde bilinçaltında gerçekleşmektedir. Basit, temel kavramlar, daha soyut deneyimleri ve durumları kavramsallaştırmak ve anlamak için bir çerçeve olarak kullanılmaktadır. Kavramsal metaforlar dilin soyut sistemi içinde yayılmış haldedir ve bu dil sistemini kullanan insanların dünyayı algılayış biçimleriyle ilişkilidir (Akşehirli, 2005).

Kavramların yapılandırılmasından hareketle, bir kavramın farklı bir yapıya kavuşmasına 'yapı metaforları' denilmektedir. Yapı metaforları, metaforun esas çıkış noktasına, iki farklı kavram arasındaki ortak özellikler göz önünde tutularak bu kavramlardan birinin diğerine benzetilmesi, hizmet ettiği için "Birincil Metaforlar" olarak da nitelendirilir (Girmen, 2007:14).

"Metaforun gerçekleşebilmesi için kaynak alana dair bilgiler hedef alana aktarılır. Kavramların çeşitli yönleriyle birlikte başka kavramlarla benzerlik ilişkisi kurulması sonucu şekillenen metaforlar, toplumun özellikle soyut nitelik arz eden kavramlara nasıl yaklaştığını ortaya koyması açısından bizlere ışık tutmaktadır. Dildeki mecazlı yapılarda somut olarak kendini gösteren kavramsal metaforlar, dilsel öğelerin doğuşunu anlamamıza da katkıda bulunmaktadır" (Çetinkaya, 2017:380).

2.1.7.3. Yer-Yön (Yönelim) Metaforları

Kavramların bir mekan içerisindeki ilişkilerini anlamlandırmaya fayda sağlayan metafor türü yer-yön metaforları ya da yönelim metaforları olarak adlandırılan metaforlar olarak karşımıza çıkmaktadır. "Yönelim metaforları, bütün bir kavram sistemini başka bir kavram sistemine göre organize eden metaforlardır. Böylece tecrübelerimizi dile getirirken ve onlar hakkında düşünürken kullandığımız metaforlar geniş ölçüde sisteme kavuşmuş olurlar. Yönelim metaforlarının kaynak alanı genellikle uzam belirten kavramlardan oluştuğu için bu adı almıştır: yukarı-aşağı, içeri-dışarı, ön-arka, derin-sığ, merkez-çevre gibi" (Küçük, 2016:62). Örnek vermek gerekirse, gündelik yaşamda üzgünlüğü ve moral bozukluğunu anlatmak için 'dipteyim' kelimesi kullanılmaktadır.

Koçak (2011)'in tanımıyla benzetmeler aracılığıyla meydana getirilen metaforlara yönelim metaforları denir. Yönelim metaforlarında olumlu, iyi, güzel olan durumlar 'yukarı' yön ifadesi, kötü, olumsuz durumlar ise 'aşağı' yön ifadesi kullanılarak yapılır. Örneğin;

mutluluktan havalara uçtum, sevinçten ayaklarım yere değmiyor gibi ifadeler bu grupta yer almaktadır.

“Yön veya yönelim metaforları, kavramlar arası mekânsal ilişkilerin söz konusu olduğu metafor türüdür (Pektaş, 2008: 35). Yön veya yönelim metaforları, soyut kavramların fiziksel tecrübelerle ifade edilmesi (Pektaş, 2008: 35) ya da insanın fiziksel özelliklerinden yola çıkarak kavramları açıklama (Girmen, 2007: 16) şeklinde tanımlanır. Fiziki duruşumuz aslında ruh haletimizin bir göstergesidir. Örneğin, dik duruşlu olmamız pozitif bir duygu yansıtmaktadır. ‘Öfkem dindi’, ‘kendimi alçaltamam’, ‘alçak gönüllüyümdür’, ‘merakım doruklarda’, ‘tansiyonum düştü’ vb. ifadelerde kullanılan alçak, düştü, doruk, dindi gibi kelimeler yön/yönelim metaforlarının kullanımına aracı olur” (Tünkler, 2013:20).

2.1.8. Metaforun İşlevleri

Gündelik yaşamda sıklıkla kullanılmakta olan metaforların bilimsel ve akademik eserlerde de yaygın olarak kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Bunun pek çok sebebi vardır ancak en başta bilgi toplama konusunda etkili bir araç olması gelmektedir. Metaforlar toplumun ve bireyin içsel özelliklerinin anlaşılmasını sağlaması bakımından fayda sağlamaktadır. “Metaforlar canlı ya da cansız olabilirler bunun yanı sıra olumlu ya da olumsuz anlamlara da gelebilirler. Metaforlar aracılığıyla bilgi toplanabilir. Ayrıca metaforlar sorgulama aracı olarak da kullanılabilirler. Metaforlar anlaşılması zor olan konuların daha kolay anlaşılabilmesini ve düşüncelerin özetlenerek ifade edilmesini sağlayabilirler” (Semerci, 2007).

İnsanlar arasındaki ilişkilerin oluşmasında ve sürdürülmesinde metaforlar oldukça etkili olmaktadır. Çünkü güçlü bir metafor iletişimi ve ilişkileri kuvvetlendirmesi bakımından teşvik edici bir işlev üstlenmektedir. Kelleci (2014) metaforlar, hayatımızda iletişimlerin daha kolay ve güçlü hale gelmesinde yardımcı olacağını savunmaktadır. Farklı insanlara farklı kavramlar aktarabilmenin en önemli yolu metaforlardan geçmektedir. Farklı bakış açıları oluşturmak ve bu sayede daha ilgi çekici bir iletişim kurmak için metaforlardan faydalanılmaktadır. Bu noktada metaforların kullanımı dile zenginlik kazandırmaktadır. Ancak metaforlar kişilerin düşünce yapılarıyla doğrudan bağlantılı olduğundan öznellik dikkate alınarak tedbirli olunması gerekmektedir.

Bir birey olarak insan içinde yaşadığı toplumu, olayları ve nesnelere anlama ve anlamlandırma çabası içerisindeydir. Metaforlar bu noktada bireyler için kaynaklık

yapmaktadır. Hem kişinin kendisini başkalarına ifade etmesini kolaylaştırıp hem de çevresini anlayabilmesini sağlamaktadır. Metaforlar, metaforu kuran birey ve onun içsel dünyası hakkında kaynaklık yapmaktadır. Bu yönüyle farklı bilimler açısından veri toplamak için kullanılmaktadır. Ancak metaforların göreceli olduklarını unutmamak gerekmektedir.

- **Adlandırma İşlevi:** anlam kazandırmanın bir yolu olarak kullanılan metaforların işlevlerinden ilki adlandırma işlevidir. Kavrama uygun yeni bir isim kullanılarak anlamının genişletilmesi sağlanmaktadır.
- **Yönlendirme İşlevi:** metaforlar bireylerin duygu ve düşüncelerinin şekillendirilmesi ve yönlendirilmesi noktasında önemli bir etkiye sahiptirler. Bu bağlamda oluşturulacak metaforlar bireylerin zihninde bir çerçeve çizmektedirler.
- **Somutlaştırma İşlevi:** somut kavramlar kullanılarak soyut olan kavramların daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Bu yolla bilgi daha anlamlı ve kalıcı hale gelmektedir.
- **Yeni Bilgi Üretim İşlevi:** bilinen bir varlık ya da durumdan hareketle bilinmeyen bir şeyin öğretilmesi hususunda metaforlardan yararlanılmaktadır. Metaforların yoğun bir biçimde hayatın her yerinde kullanıldığını varsaydığımızda bu işlev oldukça önem arz etmektedir.
- **Psikolojik Tesir İşlevi:** kişiye bir şey anlatmayı hedeflerken onun düşünce ve hayal gücünü harekete geçiren metaforlar psikolojik bir etki yaratmaktadır. Düşünce yapısı ve hayal gücünün zenginliği metaforlar yoluyla artmaktadır. Bunun yanı sıra metaforlar onu oluşturan kişilerin hayal gücü ve düşünce yapısı hakkında da bilgi vermektedir.
- **Paradigmaların Çeşitlendirilmesi İşlevi:** metaforlar yeni kavramların oluşturulması yoluyla bireylere yeni bakış açıları kazandırmaktadır.
- **İletişime ve Eğitime Dair İşlevi:** ortak bilgi ve kültür grubuna dâhil olmayan bireyler arasında iletişim kurulabilmesi noktasında metaforlardan faydalanmak mümkündür. İki tarafın da anlayabileceği metaforlar kullanılarak ortak bir noktada buluşulması sağlanmaktadır.

Metafor tekniğinin, araştırmalarda temelde aynı amaçla ancak birbiri ile ilişkili birçok farklı işlevde kullanıldığı görülmektedir. İncelemeler ışığında kullanılan metaforların işlevlerinden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Metaforların bellek destekleyici işlevleri vardır (Oğuz, 2005).
- Metaforlar, dilsel ve zihinsel etkinliklerdir ve bu alanların gelişmesinde rol oynamaktadır (Sezer, 2003).
- Metaforlar, bireylerin etkin düşünmelerini sağlama yollarından biridir (Oğuz, 2005).
- Metaforlar, ifade edilen durumun anlaşılmasını kolaylaştırır (Geçit ve Gencer, 2011).
- Metaforlar, beyin jimnastiğinde etkilidir. Çünkü bilinmeyen bir durumu bilinenle açıklarken aslında geçmiş bilgilerinde hatırlanıp zihne taşınmasını sağlar (Arslan ve Bayrakçı, 2006).
- Metaforlar, bir olguyu başka bir olgu ile açıklamaya olanak vererek beynin çalışma verimini arttırmada bir araçtır (Açıkgöz, 2017).
- Metaforlar, öğretim süreçlerinde karmaşık durumları açıklamada iyi bir yöntemdir (Ocak ve Gündüz, 2006).
- Metaforlar, bireylerin bakış açıları ve algılama şekilleri hakkında bilgi verir (Girmen, 2007).
- Metaforlar, öğrencilerdeki algı ve öğrenme biçimlerinde farkındalık oluşturmak için kullanılacak tekniklerdendir (Ocak ve Gündüz, 2006).
- Metaforlar, anlamlandırma araçlarıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).
- Metaforlar, insanların hayal ve ifade güçlerini genişletmektedir (Gemuhluoğlu, 2008; Hanson, 1993).
- Metaforlar, bir olgunun farklı bakış açıları ile ele alınmasını sağlar (Taylor, 1984; Eraslan, 2011).
- Metaforlar, akılda tutma ve bilinmeyeni öğretme konusunda geçerliliği ispatlanmış mükemmel bir teknik olarak kabul edilmiştir (Arslan ve Bayrakçı, 2006).
- Metaforlar, soyut kavram ve olguların açıklanmasında etkili bir tekniktir (Kövecses, 2002).
- Metaforlar, iki kavram ya da olgu arasında kurulan bağ sonrasında ikisi arasındaki farklılığı tanımlayabilmede önemli rol oynar (Arslan & Bayrakçı, 2006).” (Çeliksoy, 2019:21-22).

2.1.9. Metaforun Yararları ve Sınırlılıkları

2.1.9.1. Yararları

İnsan beyni somut olanı soyut olandan daha çabuk algılayan ve daha uzun süre depolayan bir yapıya programlanmaktadır. Bu bakımdan metaforlar yardımıyla yapılan somutlamalar sayesinde anlamlandırmak kolaylaşmaktadır. Metafor kullanımının özellikle bilişsel ve duyuşsal süreçlerde etkili olması beklenmektedir.

“Metafora başvurmanın bir takım nedenleri vardır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür: Yeni öğrenme faaliyetinde öğrenmeyi kolaylaştırmak ve akılda kalıcılığını, bir kavramın başka bir kavram vasıtasıyla daha iyi algılanmasını, tasavvur edilmesini ve anlaşılmasını sağlamak metaforlarla gerçekleşmektedir. Aynı şekilde metaforlar, hayatı öneme sahip düşünce, anlam, açıklama ve ilişkilendirmelerde soyutlukların somutlaştırılmasına yardım ederler, bireyin zihninin belli bir kavrayış biçiminden başka bir kavrayış biçimine doğru yönelmesini sağlayarak, o bireyin belli bir olguyu başka bir olgu olarak görmesine olanak tanır, bireye dünyayı kavrayış sistemini simgeleyen bir düşünme veya görme biçimi kazandırarak bireyi yaratıcı düşünmeye, hayal etmeye, kendi yaşantısı içinde anlamlandırmaya yönlendirirler” (Güzel, 2019:2114-2115).

“Metaforlar, bilişsel ve edebi alanların yanı sıra eğitimsel alanda da kullanılmaktadır. Onlar sezgileri geliştirebilirler ve duygusal gelişimi iyileştirebilirler. Eğitimsel alanda kullanıldıklarında metaforlar anlamayı aktif olarak yapılandıran bir öğrenme yaklaşımı sağlarlar. Bu yaklaşımda öğrenci daha önceden bilinen bilgi ile yeni bilgi arasındaki benzerlikleri anlamalıdır. Daha sonra ise yeni öğrenilen bilgi ve onun metaforik sunumu arasındaki farklılıkları tanımlayabilmelidir” (Arslan ve Bayrakçı, 2006:103).

“Metaforları kullanmanın avantajları şu şekilde sıralanabilir:

1. Kavramsal değişim ile öğrenme için çok faydalı araçlardır.
2. Gerçek dünyadaki benzerliklere işaret ederek soyut şeylerin anlaşılmasını ve görselleştirilmesini sağlarlar.
3. Öğrencilerin ilgilerini çekerek motivasyonel bir etki yapabilirler.
4. Öğretmenleri, öğrencilerin önceki bilgilerini dikkate almaya zorlarlar ve daha önceki konularla ilgili öğrenmelerdeki muhtemel yanlış anlamaların ortaya çıkmasını sağlarlar.” (Arslan ve Bayrakçı, 2006: 104).

Ders öncesinde öğrencilerin hazır bulunuşluğunu ölçmek amacıyla metaforlardan yardım alınabilmektedir. Öğrenciler tarafından sıkıcı olarak görülen derslere karşı ilgiyi artırmak için metaforlardan faydalanılmaktadır. Öğrenci ile öğretmenin aynı dili konuşabilmesini sağlamak konusunda metaforlar etkili bir araç niteliği taşımaktadır. Öğrenme süreci içerisinde metaforlar vasıtasıyla yapılandırılan bilginin süreç bittikten sonra hatırlanmasını kolaylaştırmaktadır.

“Metaforlar, nesnelere derin anlamlarının ötesinde dinamik ve dramatik gözlemler sunar. Ayrıca dünya üzerine zengin, göze çarpan ve belirgin açılar sunar” (Marchant, akt. Balcı, 1999: 34).

“Metaforların yaratıcılık ve öğrenmeyi kolaylaştırması nedeniyle kavram öğretiminde başarı artışı sağlanabilir. Öğrenen kişi bilgiyi nasıl öğrendiğini anlayarak bilgi geçişlerini kendisi sağlayabilir. Öğrenme sürecinde kişinin çevresi ve tecrübe ettiği durumların ayrılmaz bir parçadır. Öğrenen bilişsel süreçleri öğrenmede aktif rol oynar” (Keçeci, 2020: 29).

Beşkardeş (2007) düşünceyi örgütleme yöntemlerinden biri olarak kullanılan metaforların, kavramlara açıklık getireceğini söylemektedir. Öğrencileri alternatif düşüncelere yönlendirdiğinden anlamlandırma yapmayı kolaylaştırmaktadır. Net olmayan kavramlara açıklık getiren metaforlar sayesinde etkin bir öğrenme sağlanmaktadır. Öğrenci bilgiyi anlamlı bir biçimde öğrendiğinden, bilgiyi geri getirmekte ve ilişkilendirmekte zorlanmamaktadır. Bu açılarından bakıldığında metaforların asıl faydaları bilgiyi anlamlandırmak noktasında ortaya çıkmaktadır.

“Metaforlar anlamla ilgili boşluğu doldurmada, benzerlik kurmada ve karşılaştırmalar yapmada etkili bir araç görevi görür. Metafor kullanma gelişigüzel bir etkinlik değil, özen gösterilerek üzerinde düşünülerek gerçekleştirilmesi gereken bir etkinliktir. Öğretmenlerin metafor kullanırken öğrencilerin bireysel ve sosyo-kültürel özelliklerini tanınması ve buna göre hareket etmesi gerekmektedir. Kullanılan metaforlar, öğrencilere içinde buldukları ortama ve konu bağlamına uygunluk gösteriyorsa etkili olur” (Oğuz, 2005:583-587).

2.1.9.2. Sınırlılıkları

Eğitimde bir araç olarak kullanılan metafor doğru kullanılmazsa olumsuz bir etki oluşturabilmektedir. Dile zenginlik katan metaforlardan yararlanırken dikkatli davranmak gerekmektedir. Yerinde kullanılmayan, eksik ya da yanlış kullanılan metafor örnekleri

eğitimde probleme sebep olabilmektedir. Örnek vermek gerekirse, öğretim esnasında sürekli aynı metaforların tekrarı dersin sıkıcı olmasına sebep olarak derse olan ilginin azalmasına yol açabilmektedir. Konu ile tam olarak ilişkili olmayan metaforlar da aynı şekilde dersin verimliliğinin düşmesine sebep olabilmektedir.

Toplumun bir parçası olan birey, içinde bulunduğu bu toplumun değer yargılarını taşımaktadır. Bir birey olarak öğrenciye eğitim süreci içerisinde sunulacak metafor örneklerinin doğru anlaşılmasına özen gösterilmesi gerekmektedir. “Metafor kullanılırken öğrencilerin yaşantıları ve toplumsal değerler göz önünde bulundurulmalıdır. Aksi takdirde yanlış anlaşılmalara mahal verilecektir” (Tünkler, 2013:27).

“Yeni bir bilgiyi anlamak ve açıklamak için kullanılan metaforlarda dikkat edilmesi gereken husus bağlamın iyi anlaşılır olmasıdır. Metaforların kendi anlam varlığından söz edilemez ancak doğru ilişki kurulduğunda keşfedici bir nitelik kazanmaktadır” (Yıldırım, 2001). Anlaşılacağı üzere metafor yöntemi kullanılırken dikkat edilmesi gereken en önemli nokta doğru bir bağlantı kurulmasıdır. Öğrencinin düzeyine ya da verilmeye çalışılan örneğin doğasına uygun olmayan metaforlar öğretim sürecini olumsuz etkilemektedir.

2.1.10. Metaforların Eğitimde Kullanılması

Türkiye’de 2005 yılında yapılandırmacı eğitim sistemine geçilmiştir. Bu sistem öğretmeni rehber konumuna almıştır. Ders ortamında öğrenciyi pasif durumdan aktif hale getirmeyi amaçlamıştır. Aktif katılımı sağlayabilecek yöntemler arasında metaforlar sayılabilir. Şişman ve Turan (2004)’a göre okul yaşamı, sembollerin yoğun olarak yer aldığı ve kullanıldığı bir yaşamdır. Bu sembollerden biri de metafordur.

Durmuş ve Baş (2016) metaforların bireyin yani öğrencinin çevresini nasıl anladığı ve zihninde nasıl anlamlandırıldığını anlamak açısından eğitimde sıkça kullanılmakta olduğunu söylemektedir. Metafor anlatım, her açıdan birbirinden farklı olan öğrencilerin düşünceleri, kişilikleri, görünüşleri ve tecrübelerine yönelik önemli öğrenme aktivitesi sağlamaktadır. Zekâ, fiziksel olgunluk, sosyal beceriler, zihinsel beceriler, tutumlar, dürtüler, zevkler, korkular ve ümitler gibi başka farklılıkları doğurur.

Bireyin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor becerilerini geliştirmek, bireyleri hayata hazırlamak gibi temel hedefleri bulunan eğitim sürecini daha verimli ve kalıcı hale getirebilmek amacıyla çeşitli yöntemlere başvurulmaktadır. Bu amaç doğrultusunda eğitim süreci içerisinde metaforlar bir araç olarak kullanılmaktadır. Öğrencilerde öğrenme

düzenini ve kalıcılığı artırmak, öğrencilerin konuya ilişkin algılarını ortaya koymak ve farklı sorunların çözümüne yönelik zihinsel beceriler geliştirmek gibi temel amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır. Eğitimde metaforların kullanılmasındaki temel çıkış noktalarına bakıldığında daha çok bilişsel alana yönelik olduğu görülmektedir.

“Metafor, bilinmeyen şeylerin öğretilmesi için mükemmel bir teknik, öğrenilen bilgilerin akılda tutulması ve hatırlanması konusunda geçerliliği kanıtlanmış bir araçtır. Metafor ile öğrenciler yeni bilgileri, zihinlerinde zaten var olan şemaya yapııştırarak eski bilgilerine bağlarlar. Metaforlar bu şekilde, öğrencinin geçmiş öğrenmeleri ve kişisel tecrübeleri ile yeni öğrenilen kavramlar arasında güçlü bağlantılar kurarak ve canlı imajlar oluşturarak öğrenme sürecinin kalitesini daha da artırır. Yeni öğrenmeler ile önceden var olan bilgiler arasında güçlü bağlar kurulduğu zaman akılda tutma da iyileşmektedir. Metaforun bir öğretim aracı olarak en önemli yönlerinden birisi de uzun dönem akılda tutmayı sağlayıcı bir ortam yaratabilmesidir” (Arslan ve Bayrakçı, 2006:102).

Metaforlar anlatılacak soyut bir konunun daha somut bir hale dönüştürülebilmesi bakımından oldukça önemlidir. Bir nesneye ya da olaya başka bir açıdan bakılabilmesini sağlamaktadır. Aynı zamanda öğretilecek bir konunun daha kalıcı olabilmesi bakımından da önemlidir. Öztürk (2007)'e göre metaforlar özellikle yeni bir öğrenme gerçekleşeceğinde öğrenmeyi kolaylaştırmak ve akılda kalıcılığını sağlamak için gerekli olduğunu söylemektedir.

“Metaforlar yardımıyla pek çok soyut kavram zihnimizde önceden oluşturulmuş şemalara daha kolay yerleştirilir ve öğrenmenin kolaylaşmasına ve kalıcılığına yardımcı olur. Metafor bu amaçla eğitimde de son yıllarda kullanılan eğitim teknikleri arasına girmiştir. Özellikle tarih gibi somut materyal ve öğelerin pek yer almadığı derslerde geçmişe dair izler metaforlar aracılığıyla öğrencilere daha kolay öğretilir” (Doğan, 2015:375).

Metaforlar geçmişten günümüze birçok alanda kullanılmıştır ve kullanılmaya da devam edilmektedir. Çünkü metaforlar anlatılmak isteneni kolay ve daha şiirsel bir şekilde ifade etme lüksünü ortaya çıkarmıştır. Öyle ki metaforlar düz ve sıradan bir anlatımın aksine insanı düşünmeye sevk eden, ifade içine gizlenmiş anlamların bulunduğu zengin bir söyleyiş tarzıdır. Metaforlar özellikle son yıllarda nitel araştırmalarda veri toplamak amacıyla kullanılmaya başlanmıştır ve hem kendi başına hem de diğer veri toplama araçlarıyla birlikte kullanılmaktadır. Metaforlar araştırma konusu doğrultusunda çalışma grubundan farklı bakış açıları elde etmeye yarar. Elde edilen farklı algılar da öğretme faaliyetleri içerisinde nasıl kullanılacağına dair ipuçları verebilir (Kılcan, 2017).

Öğrenme öznelidir. Özellikle soyut konuların ve kavramların öğretildiği, deney ve gözlemin mümkün olmadığı konularda öğrenci kendi şemalarını genellikle kendisi oluşturur. Bu noktada bu kurulan şemaların ne şekilde olduğu, konunun nasıl ve ne kadar anlaşıldığını öğrenmek öğretmenler açısından oldukça önemlidir. Öğrencilerin konu veya kavramla ilgili kurduğu şemalar konuya farklı açılardan bakılabildiğini sağlamaktadır. Öğretmen adaylarının alanlarıyla ilgili metafor geliştirmeleri, eğitimcilerde değişik bakış açısı sağlarken, öğrencilerin bu bağlamda düşünsel süreç geliştirmelerine katkı sunar (Dumanlı Kadızade, 2014).

Metaforların eğitimde kullanılması oldukça önemlidir. Öğrencilerin zihninde oluşturdukları algıların açığa çıkarılması noktasında metaforlardan faydalanılmaktadır. Koç (2014) tarafından metaforların önemi şu maddelerle açıklanmıştır:

- “Metaforlar; yapılan etkinlikleri sıkıcı bir yapıdan kurtarmakta, olağan alışılmış yöntemlerin dışında yeni bir farklılık oluşturmaktadır.
- Yaratıcı düşünmeyi destekleyen, farklı bakış açılarını ortaya koyma olanağı veren, belli başlı çerçevede değil tamamen bireylerin düşünce sistemine göre ilerleyen bir çalışma ortamına olanak verir.
- Çalışmaların içerik olarak derinlik ve anlamlılık kazanmasının yanında işleyişine de destek sağlamaktadır.
- Bireylerin kendilerini birden fazla sözcük ile bile eksik ifade edebilecekleri zamanlarda düşünceleri tam bir şekilde tek bir sözcük ile çok daha kısa ve kolay bir şekilde anlatmalarına imkân sunmaktadır.
- Belirlenen kavramın farklı kavramlara benzetilmesi sonucunda kavramları bir araya getirme, aralarında anlam kurma ve karşılaştırma yapmasına olanak verir.
- Araştırmacıların detayları fark ederek yeni araştırmalar ve araştırılacak yeni konular ortaya çıkarmasını sağlamaktadır.
- Araştırmacılar tarafından belirlenmesi zor olan soyut kavramların belirlenmesi ve veriler elde edilebilmesine olanak verir.
- Metaforlar günlük hayatta kullandığımız zihinsel kavramlardır. Düşüncelerimizi anlatırken bazı kavramları kullanırken bize zenginlik ve çeşitlilik katarlar.”

Eğitimde metaforların kullanılmasının faydaları aşağıda listelenmektedir:

- Metaforlar, eğitimi sıkıcı olmaktan kurtarmaktadır.

- Birey odaklıdır.
- Öğrencilerin kendilerini daha kolay ifade etmelerini sağlamaktadır.
- Karmaşık durumların daha kolay açıklanmasına katkı sağlamaktadır.
- Sıradanlıktan uzak ve öznel öğrenmeyi destekleyici bir yapıdadır.
- Fikirlere anlam kazandırmaktadır.
- Bildiklerinden hareketle bilmediklerini öğrenmelerini sağlamaktadır.
- Kavramlar arasında benzetme ilgisi kurduğundan, karşılaştırma yapmaya olanak sağlamaktadır.
- Yaratıcı ve eleştirel düşünmeyi sağlamaktadır.
- Çok fazla sözcükle anlatılabilecek bir şeyi bir ya da birkaç sözcükle ifade etmeyi sağlamaktadır.
- Kavram karmaşasının ortadan kalmasına yardımcı olmaktadır.
- Üretkenliği desteklemektedir.
- Sosyalleşmeyi artırıp, girişkenliği geliştirmektedir.
- Soyut kavramların somutlaştırılmasına katkı sunmaktadır.
- Dile zenginlik kazandırmaktadır.
- Bakış açısını genişletmektedir.
- Oyunlaştırmayı sağlayacağından özellikle isteksiz, çekingen ve geri planda kalan öğrencilerin derse etkin katılımını sağlamak açısından katkı sağlamaktadır.
- Bilgiyi ezberletmek yerine yorumlatmaya dayanmaktadır.
- Motivasyonu artırmaktadır.
- Keşfetmeyi sağlamaktadır.
- Bireylerin bakış açıları hakkında bilgi vermektedir.
- Görsel ve somutlaştırıcı metaforlar algılamayı kolaylaştırmaktadır.
- Farklı kavramlar arasında ilişki kurmaya yaramaktadır.

“Demir, (2017) metaforların eğitim öğretim alanında kullanılmasının faydalarını şu şekilde sıralamaktadır:

- Metaforlar hayal edebilmenin ürünleridir, dolayısı ile keşfedici ve yaratıcı bir öğrenme ortamı sağlayabilirler.
- Metaforlar sayesinde bilinen bir kavramın yardımıyla bilinmeyen bir kavramın daha kolay bir şekilde açıklanması mümkündür.
- Metaforlar sayesinde önceki bilgi ile yeni bilgi arasında bir köprü kurulabilir. Dolayısı ile yeni öğrenilecek olan bilgilerin daha kolay anlaşılmasını sağlayabilirler.
- Soyut ve anlaşılması zor kavramlar açıklanırken metaforlardan faydalanılabilir.
- Öğrencilere hazır bilgi sunmak yerine metafor uygulamaları yaparak onların bilgiye yaparak yaşayarak ulaşmaları sağlanabilir. Bu sayede öğrenmeler daha kalıcı hale gelir.
- Öğrencilerin bir durum, kavram ya da nesne hakkında ne düşündükleri yani zihinsel imgeleri metaforlar yardımıyla açığa çıkartılabilir” (Demir, 2017, akt. Duran, 2019:17).

Sınıfta dersin işlenişi esnasında eğitimin bir destekleyicisi olarak metaforlardan faydalanılmaktadır. Dersin giriş, işleniş ve sonuç kısımlarında kullanılabilen metaforlar öğretim sürecine önemli katkılar sunmaktadır. Dersin giriş kısmında öğrencileri güdülemek ve motive etmek amacıyla kullanılan metaforların, işleniş kısmında dönüt sağlamak için kullanıldığı görülmektedir. Özellikle öğrencilerin kendilerini daha rahat ifade etmelerini sağlaması bakımından dönüt almak önem arz etmektedir.

Arslan ve Bayrakçı (2006), eğitim süreci içerisinde metaforlar kullanılırken izlenecek yöntemi şu maddelerle özetlemektedir:

1. Öğretilmesi hedeflenen kavram için öğretim planına uygun kazanım (hedef) belirlenmesi,
2. Kavramı ifade edebilecek uygun metaforun kullanılması,
3. Belirlenen metafora uygun olarak öğrencilerin etkin katılımına olanak sağlayan bir etkinliğin uygulanması,
4. Seçilen metafora uygun bir şekilde dersin işlenmesi,
5. Öğrencilerin seçilen metaforu uygulayabilecekleri (yaşayabilecekleri) bir etkinliğin planlanması,

6. Öğrencilere etkinliklerle ilgili sorular sorulması (Hisleriniz, gözlemleriniz neler? Sizde hangi yeni fikirler oluştu?),
7. Dersin amacına uygun olarak oluşturulan metaforik imajın, öğrencilerin ilişkilendirebilecekleri şekilde derse entegre edilmesi.

2.1.11. Metaforun Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Yeri ve Önemi

Sosyal bilgiler dersi temel yaşam unsurlarını ele alan disiplinler arası bir alan olarak yapısı gereği, metaforik yapıların oluşturulmasına ve bütünleştirilmesine önemli ölçüde olanak tanır (Güven ve Güven, 2009).

Metafor kullanımı sayesinde dünyayı kavramamızı sağlayan düşünme ve görme biçimlerimiz şekillenmektedir. Yapılan bilimsel araştırmalardan da anlaşıldığı üzere, özellikle dil ve bilim üzerinde etkisi olan düşünme, insanın günlük yaşamında kendini ifade etmesi bakımından da etki oluşturmaktadır (Morgan, 1998).

“Sosyal bilgiler ders kitapları incelendiğinde demokrasi, aile, sevgi, haklarım, değerler ve buna bezer pek çok soyut kavram görmekteyiz. İşte bu soyut kavramları ve bununla ilişkili kazanımları etkili bir şekilde öğrenciye aktarmak için kavramları somutlaştırmak önem kazanır. Burada en büyük görev dersin öğretmenine düşmektedir. Öğretmen; öğretim ilkelerinden somuttan soyuta, yakından uzağa gibi öğretim ilkelerini de göz önünde bulundurarak en etkili yöntemi seçebilmelidir” (Karapınar, 2017: 13). “Öğretimin iki temel prensibi bilinenden bilinmeyene ulaşmak ve somuttan soyuta doğru gitmektir. Metaforlar bunu, soyut prensipleri açıklamak için somut örnekleri kullanarak yaparlar. Bilinen, görsel veya fiziksel bir gerçeklik bilinmeyen, görülmeyen veya fizikötesi bir şeyi açıklamak için kullanılır (Clarcken, 1997:3). “Soyut kavramların kelimelere dökülebilmesi için somutlaştırılması gereklidir. Somutlaştırmalar bireylerin biriktirdikleri yaşantılarla paraleldir. Metaforlar da somutlaştırma yapmada bireylerin başvurduğu vazgeçilmez araçlardandır” (Kelleci,2014:29).

Bireyin ön öğrenmeleri ve geçmiş yaşantıları, sosyal çevresi içerisinde şekillenmektedir. Sosyal çevreleri dahilinde bulunan eğitim kurumlarında öğrenim gören bireyler, bu ön yaşantılarını da okula getirmektedir. Okullarda ders adı verilen etkinlikler kapsamında bireyler yeni metaforlar oluşturmaktadır. Zorunlu eğitim kapsamında yer alan sosyal bilgiler dersi temel yaşam unsurlarını ele alarak bireyi toplumun bir parçası haline getirmektedir. Disiplinler arası bir yaklaşımla programda yer alan sosyal bilgiler dersi metaforik yapıların oluşturulmasına katkı sağlamaktadır (Güven ve Güven, 2009).

2.1.12. Literatür Taraması

2.1.12.1. Metaforik Algı Yoluyla Eğitim Konusunda Hazırlanmış Yabancı Literatür

Bu bölümde bir kavram ya da olgu çevresinde görüş ve algıların ortaya konulmasına dayanan metaforlarla alakalı yabancı literatür incelenmektedir. Metaforlar insan zihninin derinliklerine ulaşmayı sağladıkları için literatürde fazlaca yer bulmaktadır. Genel bir bakışla yabancı metaforik literatür incelendiğinde fen bilimleri ve dil eğitimi konularında yoğunlaşmalar olduğu görülmektedir.

“Mcgrath’ın (2006) araştırmasında hizmet içi öğretmen eğitimi yapan bir öğretmenin bakış açısı metafor analizi yoluyla incelenip, yönlendirmeler yapılmaktadır. 248 Brezilyalı İngilizce öğretmenine ‘Ders kitabı...dır.’ şeklinde soru sorularak 221 metafor ortaya konulmaktadır. Yapılan gruplamalarda rehber, erişim, destek, kaynak ve baskı olmak üzere beş başlık oluşturulmaktadır. Yapılan bu çalışma sonunda ders kitabı hakkında öğretmen görüşlerinin farklılık gösterdiği görülmektedir. Öğretmenlerin bir kısmının ders kitabını olduğu gibi kabul ettiği, bir kısmının ihtiyacına göre kullandığı, bir kısmının ise ders kitabı kullanmaktan kaçındığı sonucuna ulaşılmaktadır” (Aksu, 2019).

“Bozlk (2002), çalışmasında genel eğitim içerikli dersi alan 49 üniversite birinci sınıf öğrencisine kendilerini bir öğrenci olarak nasıl algıladıklarına dair metaforlar üretmelerini istemiştir. Ayrıca öğrencilerden bu metaforları dersin ilk günü, ara sınav zamanı, dersin son günü ve bir sonraki dönemin sekizinci haftası olmak üzere dört farklı zamanda oluşturmalarını istemiştir. Bu aşamalar sonucunda toplam 45 adet metafor elde edilmiş ve bu metaforlar hayvan metaforları (Salyangoz, balık, yaban sıçanı, ördek, katır, inek, kuş, deve, eşek, sincap vb.), nesne metaforları (sünger, boya kalemi, lunapark treni, bina yıkma aleti, gelgit, perde, kasırga, süzgeç, bilgisayar programı vb.) insan metaforları (yeni yürümeye başlayan çocuk, şeker yiyen çocuk, 41 gözlemci, bebek, Alzheimer hastası vb.) ve eylem metaforları (ağaca tırmanmak, yemek vb.) şeklinde dört kategori altında incelenmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin çoğu kendini bilginin alıcısı olarak görmüştür. Böylece bilginin ilk kaynağı olan profesör ve en önemli görev bilgiyi oluşturmaktan çok öğrenmek olan öğrencilerin bulunduğu geleneksel sınıfları ortaya koyan bir sonuç elde edilmiştir” (Aksu, 2019:37).

“Baker (1991) çalışmasında okul için dört metafor önermektedir. Önermiş olduğu metaforlar; şirket, aile, panayır ve forumdur. Okul için önerdiği dört metafordan şirket, bütün öğrencilerin işçiler olarak düzenlendiği bir üretim sistemi; aile, duygusal açıdan güvenli ve tutarlı bir sosyal ortamda saygıyı hak eden birey olarak öğrenci; öğretmen ve

öğrencilerin sevinçlerini kutladıkları topluluk; forum, diyalog ve araştırmaların olduğu genel bir toplanma yeri olarak tanımlanmaktadır” (Aksu, 2019).

Fischman ve Haas (2012) makalelerinde demokrasi ile metafor arasındaki bağlantıyı incelemektedir. Fischman ve Haas yaptıkları araştırmada okullaşma, vatandaşlık ve demokrasi arasındaki ilişkinin metaforik bir düşünce sistemiyle daha iyi anlaşılabilceğini ortaya koymaktadır.

Pikalo (2011) makalesinde evrensel ve eğitsel açıdan metaforların önemini ortaya koymaktadır. Temel amacı bir hayal etme aracı olarak metaforların vatandaşlık biçimlerinin kullanılmasında etkisini analiz etmektir.

Sznajder’ın (2010) çalışması da metafor konusunda yazılmış yabancı literatürün bir örneğini oluşturmaktadır. Sznajder metaforların dil eğitimine olan katkısını incelemektedir. Ulaştığı bulgulara bakıldığında ise metaforların eğitimde kullanım durumunun yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Eğitim kalitesinin artırılması için daha fazla metafor kullanılması gerektiği vurgulanmaktadır. Üzerinde durulan diğer bir konu da özellikle iş İngilizcesi noktasında kullanılacak metaforların seçilmesi konusunda zorluklar yaşansa dahi eğitim için metafor seçiminin gerçek dil kullanımına dayandırılması olmuştur.

Shaw, Barry ve Mahlios (2008) öğretmen adaylarının ‘öğretmen’ hakkındaki algılarını belirlemeye çalışmaktadır. Çalışmanın amacı ilk ve orta okullardaki yabancı dil öğretmenlerinin metaforik algılarının incelenmesidir. Çalışma sonunda öğretmen eğitimcilerine, bu çalışmada ulaşılan metaforlar ile eğitim programındaki çerçeve arasında ilişki kurulması önerilmektedir.

Fábián (2013) makalesinde metaforların öğrenme ve öğretmen süreci içinde kullanılmasının öğrencilere ilham vereceği üzerinde durmaktadır. Fábián, benzerlik ve farklılıkları anlamak, motivasyonu artırmak ve eğitim içerisinde gizli kalan motifleri anlamak konusunda metaforların sürece katkısından bahsetmektedir.

Hong-bo ve Wen-juan (2010) yazılarında şu üç temel başlık doğrultusunda hareket etmektedir: öğrenciler ve kurumlar arasındaki etkileşimler, öğretmenlerin öğretme algıları ve öğrencilerin öğrenme inançları. Hong ve Wen tarafından yazılan makale metaforun güçlü bir dilsel araç olduğu inancına dayanmaktadır.

Ahmady, Yaghmaei, Arab, Monajemi (2016) makalelerinde öğretimin oldukça karmaşık bir süreç olduğundan bahsetmektedirler. Fen bilimlerinde olduğu gibi belirli kuralları bulunmayan öğretim sürecini anlamlı bir hale dönüştürmenin en olası yöntemi

olarak metaforlar gösterilmektedir. Metaforların eğitim anlayışını şekillendirdiğini düşünen yazarlar, bu noktada eğitim için metaforun oldukça önemli bir işleve sahip olduğunu vurgulamaktadırlar.

2.1.12.2. Sosyal Bilgilerle Alakalı Konularda Türkiye’de Yapılan Metaforik Çalışmalar

Yapılan bu çalışmada sosyal bilgiler dersi ve onun içeriğini oluşturan başta tarih ve coğrafya olmak üzere diğer sosyal bilimlerle ilgili incelemeler yapılmış olup bu disiplinlerle ilgili yapılan metaforik çalışmalar üzerinde durulmaktadır. Metafor çalışmaları son yıllarda sıkça karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde yakın zamanda metaforik yöntemle yazılan sosyal bilgiler ve sosyal bilgilerle ilişkili konularda yapılan çalışmalardan yıllarına göre sırasıyla bahsedilmektedir. Yapılan tez çalışmalarına baktığımızda büyük bir kısmında yöntem olarak olgu bilim deseninin kullanıldığı görülmektedir. Olgu bilim haricinde kullanılan başka bir desen ise doküman analizidir.

Saban (2004) tarafından hazırlanan çalışmada Selçuk Üniversitesi’nde ‘Öğretmenlik Mesleğine Giriş’ dersini alan 151 öğrenci ile çalışılmıştır. Öğrencilere “öğretmen... gibidir; çünkü...” veya “öğretmen... benzer; çünkü...” cümleleri verilerek bulgulara ulaşılmıştır. Öğrencilerin verdikleri cevaplar dikkate alınarak Saban tarafından öğretmen kavramına yönelik olarak oluşturulan kategoriler şunlardır: bilgi sağlayıcı olarak öğretmen, şekillendirici ve biçimlendirici olarak öğretmen, tedavi edici olarak öğretmen, eğlendirici olarak öğretmen, bireysel gelişimi destekleyici olarak öğretmen, yol gösterici ve yönlendirici olarak öğretmen.

Arslan ve Bayrakçı (2006) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, amaç şu şekilde belirtilmiştir, ‘metaforların dilsel ve edebî araçlar olarak kullanılmalarının yanı sıra eğitim öğretim alanında da çok geniş bir kullanıma sahip olduklarını göstermeye çalışmak’. Bu çalışmada metaforların sınıf içerisinde kullanımının faydaları şu şekilde özetlenmiştir: öğrencilerin öğrenmesinin zor olduğu kavramların öğretiminde, zihinde somutlaştırmanın sağlanmasında, görselleştirmenin yapılabilmesinde, öğrenilen bilgilerin kalıcı olmasında, hatırlamanın kolaylaşmasında, motivasyonun artırılmasında metaforlardan yararlanılmıştır.

Öztürk (2007) çalışmasında sosyal bilgiler, sınıf ve fen bilgisi öğretmen adaylarının coğrafya kavramına ilişkin algılarını metafor yoluyla ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencilerinden 357 tanesi araştırmaya

katılmıştır. 'Coğrafya...gibidir, çünkü...' önermesine sosyal bilgiler öğretmen adayları 49, fen bilgisi öğretmen adayları 49, sınıf öğretmeni adayları 48 farklı metafor üretmişlerdir. Ortaya konulan metaforlardan hareketle 13 kavramsal kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler arasında ilk beş sırada yer alanlar şunlardır: yaşam kaynağı – yaşamın kendisi olarak coğrafya, değişen ve gelişen olarak coğrafya, farklı branşları barındırıcı olarak, coğrafya yol buldurucu yönlendirici olarak coğrafya araştırmacı olarak coğrafya.

Saban (2008) tarafından hazırlanan çalışmaya ilköğretim birinci kademe öğrencileri (1204), öğretmenler (85) ve öğretmen adayları (420) dahil edilmiştir. 'Okul...gibidir, çünkü...' şeklinde hazırlanan analiz formu üzerinden okul kavramıyla ilgili 74 farklı metafora ulaşılmıştır. Sevgi ve dayanışma yeri olarak okul, bilgi ve aydınlanma yeri olarak okul, kültürleme ve şekillendirme yeri olarak okul, büyüme ve olgunlaşma yeri olarak okul, araç olarak okul, geleceğin umudu ve güvencesi olarak okul, iş ve çalışma merkezi olarak okul, disiplin ve kontrol merkezi olarak okul, yol gösterici ve yönlendirici olarak okul olmak üzere toplam 10 kategoriye ulaşılmıştır. Çalışma sonucunda okul kavramına ilişkin tek bir metaforun oluşturulmasının zor olduğu, okulun birden fazla metaforla ifade edilebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Saban (2009) hazırladığı makalede metafor formunda 'Öğrenci...gibidir; çünkü...' ifadesini kullanarak öğrenci kavramına ilişkin öğretmen adaylarının algılarını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Üretilen 156 metafor 11 kategoride toplanmıştır. Oluşturulan metaforlardan en sık tekrarlananlar: fidan, çiçek, hamur, beyaz sayfa, tohum, toprak, maden cevheri, odun parçası, kaset/CD ve bilgisayardır. Oluşturulan kategoriler ise şu şekildedir; boş bir zihin olarak öğrenci, bilgi yansıtıcısı olarak öğrenci, hammadde olarak öğrenci, özürlü bir varlık olarak öğrenci, itaatkar bir varlık olarak öğrenci, sosyal sermaye olarak öğrenci, değerli bir varlık olarak öğrenci, gelişen bir varlık olarak öğrenci, sosyal katılımcı olarak öğrenci.

Güven ve Güven (2009), makalelerine Çanakkale'de bir ilkokulda öğrenim görmekte olan 564 öğrenciyi katılımcı olarak dahil etmişlerdir. Öğrencilerden, 'sosyal bilgiler dersi...gibidir, çünkü bu derste en çok...' önermesini doldurmaları istenmiştir. Çalışma sonucu şu şekilde özetlenmiştir: ilköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde metafor oluşturmalarında, öğrencilerin cinsiyetinin, öğrenim gördükleri sınıf düzeyinin ve dersi sevme durumlarının etkili olduğu, bununla birlikte, öğrencilerin öğrenim görmekte olduğu ilköğretim okulunun metafor oluşturma durumuna bir etki yapmadığı görülmüştür.

Erginer ve Erginer (2009) tarafından yazılan makalede, Türk eğitim sistemi çözümlenmeye çalışılmış, sorunlara yönelik çözüm önerileri üretilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında üretilen metaforların %74,2'sinin olumsuz, %25,8'inin olumlu olarak saptanmıştır. Olumlu metaforlarla ilgili oluşturulan kategoriler: doğru politikalarla, ülkenin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak düzelebilecek olma olarak sıralanırken, olumsuz metaforlarla ilgili oluşturulan kategoriler belirsizliğe doğru sürüklenme ve bürokratik engeller başlıkları altında yoğunluk olduğu görülmüştür.

Ateş ve Karatepe (2013) çalışmalarında küresel ısınma konusunda üniversite öğrencilerinin algılarını incelemeyi hedeflemişlerdir. Olgu bilim deseniyle hazırlanan çalışmaya Namık Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesinde yer alan 7 farklı bölümde okuyan toplam 234 öğrenci dahil edilmiştir. 'Bana göre küresel ısınma...gibidir, çünkü...' şeklinde hazırlanan analiz formundan 144 metafora ulaşılmıştır. Küresel ısınmayla ilgili en sık kullanılan metaforlar şunlardır; felaket (15), yok oluş (14), kıyamet (8), dünyanın sonu (6), ölüm (6), son (6).

Yılmaz, Göçen Ve Yılmaz (2013) makalelerinde öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin sahip olduğu algıyı ortaya koymayı amaçlamışlardır. Verilere Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü 5 farklı ana bilim dalında öğrenim gören 370 öğretmen adayı üzerinden ulaşılmıştır. Çalışma sonucunda ulaşılan sonuçlarda iki tanesi önemli görülmüştür. Birincisi öğretmen kavramına ilişkin üretilen metaforların çok çeşitli ve sayıca fazla olması, ikincisi ise oluşturulan kategorilerdir. Öğretmen adaylarının kurduğu metaforlardan şekillendirici, yol gösterici, bilgi kaynağı, statüsüz, esnek, model ve kutsal bir iş yapan öğretmen kategorileri oluşturulmuştur.

Gültekin (2013) çalışmasında eğitim programıyla alakalı olarak öğretmen adaylarının algılarını ortaya çıkarabilmek için 'Eğitim programı....gibidir, çünkü...' cümlesini tamamlamalarını istemiştir. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde farklı bölümlerde öğrenim gören 120 katılımcı araştırmaya dahil edilmiştir. Öğretmen adayları tarafından üretilen 84 farklı metafordan 'kilometre taşı, sistemli bir bütün, geniş bir yelpaze, gelişmeye açık bir olgu, rehber, şekillendirici ve sorun yaratan karmaşık bir yapı' kategorileri oluşturulmuştur. Çalışma sonucuna bakıldığında öğretmen adaylarının eğitim programına ilişkin oluşturdukları metaforların genellikle olumlu yargılar olduğu ortaya konulmuştur.

Akhan, Kılıçoğlu ve Gedik (2014), çalışmalarında birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin sosyal bilgiler ve sosyal bilimlerle ilgili algılarını incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda öğretmen adaylarının sosyal bilgiler ve sosyal bilimlerin çeşitli alanlardan meydana geldiğini söyledikleri ve özellikle tarih, coğrafya,

arkeoloji ve sanat tarihi dallarıyla alakalı olumlu algılara sahip oldukları görüşüne ulaşmışlardır.

Akça Berk, Gültekin Ve Çençen (2015), çalışmalarında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersine ve sosyal bilgiler öğretmenine ilişkin sahip oldukları metaforların ortaya çıkarılması amaçlamışlardır. Çukurova Üniversitesi sosyal bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim gören 120 öğretmen adayının katıldığı çalışmada ortaya konan metaforlar 11 kategoride toplanmıştır. Sosyal bilgiler dersi için toplumsallaştırma ve disiplinler arası boyut temalarına; sosyal bilgiler öğretmenine ilişkin rehber, öğrencilerini şekillendiren ve yetiştiren yönüne vurgu yapıldığı görülmüştür.

Mutluer (2015) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının hoşgörü kavramına ilişkin algıları ölçülmeye çalışılmıştır. Çalışmaya katılan 78 öğretmen adayı hoşgörüyle ilgili toplamda 44 metafor üretmiştir. Bu metaforlar içinde en sık tekrarlanan güneş, ay, mevsim, toprak metaforları olmuştur.

Durmuş ve Baş (2016) tarafından yazılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya kavramına yönelik metafor oluşturmalarına dayanan tezde 83 öğretmen adayı araştırmaya katılmıştır. Öğretmen adayları tarafından coğrafyaya yönelik oluşturulan metaforlar 14 kategoride toplanmıştır. Bunlar; bütünlük, çeşitlilik, değişkenlik, etki, etkileşim, etki-tepki, ihtiyaç, keşfetme, mücadele, sebep-sonuç, süreklilik, uyum ve yaşam olarak sıralanmıştır.

Meral, Küçük ve Gedik (2016) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının çevre kavramına yönelik algılarını ölçmeyi hedeflenmiş, araştırmaya 357 öğretmen adayı dahil edilmiştir. Çevre kavramıyla ilgili öğretmen adaylarının en sık oluşturduğu metaforlar anne, aile, ev ve çocuktur.

Çelikkaya ve Seyhan (2017) tarafından hazırlanan çalışmada 106 öğretmen adayı ve 40 öğretmen katılımcının evrensel değerlere ilişkin metafor üretmeleri beklenmiştir. Öğretmen adayları en fazla özgürlük değeri için en az ise barış ve saygı değeri için metafor üretmişlerdir. Öğretmenler en fazla dürüstlük ve sevgi, en az ise sorumluluk değeriyle ilgili metafor üretmişlerdir. İki grupta da en fazla üretilen metafor dürüstlük için ortaya çıkmıştır.

Şahin (2017) tarafından yazılan çalışmada öğretim yöntem ve tekniklerinin son yıllarda önem kazanan bir konu olduğu ve etkin bir öğrenme ortamı oluşturulmasında kullanıldığı vurgulanmıştır. Yaptığı çalışmada Şahin coğrafya öğretmenlerinin uygun yöntemi seçmekte zorlandığını saptamıştır. Coğrafyanın konularından biri olan 'göç'

kavramıyla ilgili olarak balık kılçığı, drama ve örnek olay yöntemleri kullanılarak 3 uygulama hazırlanmıştır. Bu uygulamadan hareketle Şahin, okulun bulunduğu çevre ve öğrenci potansiyeli dikkate alınarak öğretmenlerin uygun etkinlikleri planlaması gerekliliğini vurgulamıştır. Uygun yöntem ve teknik kullanılarak etkin ve kalıcı öğrenmenin sağlanacağı üzerinde durulmuştur.

Karapınar (2017), çalışmasında Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi sosyal bilgiler Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 150 öğretmen adayı olmuştur. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının doğa eğitimine yönelik algılarının olumlu yönde olduğu görülmüştür.

Tıkman, Yıldırım ve Şentürk (2017) hazırladıkları çalışmada 4., 5., 6., 7. Sınıf öğrencilerinin göç kavramıyla ilgili algılarını metafor yoluyla analiz etmeyi amaçlamışlardır. Olgubilim deseniyle hazırlanan çalışmada 108'i kız, 92'si erkek olmak üzere toplam 200 öğrenci ile çalışılmıştır. Kilis ilinde yapılan çalışmada göçe ilişkin 53 metafor ortaya konulmuştur. En fazla oluşturulan metaforlar; kuş (37), taşınmak (31), gitmek (19), leylek (19)'tir.

Kantekin'in (2018) 89 öğretmen adayı ile gerçekleştirdiği metaforik çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih ve coğrafyaya yönelik metafor üretmeleri amaçlanmıştır. Ulaşılan sonuç dikkat çekicidir. Kantekin'in bulgularına göre öğretmen adaylarının yeteri düzeyde metafor üretmedikleri ortaya konulmuştur.

Berber (2019) tarafından hazırlanan 'çalışmada 4. Sınıf sosyal bilgiler dersinde değer öğretimine ilişkin öğrencilerin oluşturduğu metaforların incelenmesi amaçlanmıştır. Yapılan çalışmaya 540 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir. Hoşgörü, saygı, vatanseverlik, yardımseverlik değerlerine ilişkin bakış açıları yansıtılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin bu soyut değerleri içselleştirdikleri ve bunları metaforlar yardımıyla somut bir biçimde ifade edebildikleri görülmüştür.

Dere (2019), çalışmasına Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi sosyal bilgiler Öğretmenliğinde okuyan 142 öğretmen adayını katılımcı olarak almıştır. Öğretmen adayları tarafından 'iyi vatandaş' kavramı için 61 farklı metafor üretilmiştir. Bu metaforlar arasında en yüksek frekansa sahip olanlar: Mustafa Kemal Atatürk, ağaç ve güneş olmuştur.

Doğan (2019) tarafından gerçekleştirilen tez çalışmasında, çevre sorunlarına yönelik olarak öğrencilerin metaforik algılarını tespit etmek amaçlanmıştır. Muş ilinden 352 öğrenci katılımcı olarak araştırmaya dahil edilmiştir. Sonucunda ise oluşturulan

metaforların yaşanılan çevre ile sınırlı kaldığı belirlenmiştir. Bu üç tez çalışmasında ortak olarak görüldüğü gibi öğrenciler ve öğretmen adayları çevre ve doğa ile ilgili metafor oluştururken yakın çevrelerinden, yaşadıkları ve gördükleri yerlerden somut örneklerle metafor oluşturmuşlardır.

Akyapı (2019), çalışmasında sosyal bilgilerde sıkça yer bulan padişah ve cumhurbaşkanı kavramlarıyla alakalı metafor üretilmesini amaçlamış, 209 7. ve 8. Sınıf öğrencisini araştırmasına dahil etmiştir. Sonuçlarına baktığımızda padişah kavramı ile ilgili her iki sınıf da en çok “kral” metaforunu üretmişlerdir. Cumhurbaşkanı kavramı ile ilgili olarak her iki sınıf da en çok “adalet, beyin, lider, özgürlük ve yönetici” metaforlarını üretmişlerdir.

Memişoğlu ve Taşkın (2019) tarafından hazırlanan metafor çalışmasında Anadolu lisesinde çalışan öğretmenlerin adalet kavramı ile ilgili algılarını metaforlar yoluyla ortaya koyarak belirlenmesi amaçlanmıştır. Bolu ilindeki 60 öğretmen araştırmaya katılmıştır. Eşitlik, zorunluluk, yol gösterici, aile, cezalandırma aracı gibi metaforların ortaya konulduğu görülmüştür.

Literatür incelendiğinde çalışmalarda genellikle nitel araştırma yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Desen olarak çoğunlukla olgu bilim desenine yer verildiği, nadiren durum çalışması deseni kullanıldığı görülmektedir. Çalışmaların genelinde kullanılan olgu bilim deseninin özünde bir genelleme çabası yoktur, verilerin sebebine ulaşılma amaçlanmaktadır. Çalışmaların örnekleme bakıldığında büyük bir çoğunluğunda üniversite öğrencilerinin katılımcı olarak seçildiği görülmektedir.

Eğitim alanında yapılan metaforik çalışmaların konularına bakıldığında okul, öğretmen, eğitim ve değerler eğitimi konularının öne çıktığı görülmektedir. Değerler başlığında bakacak olursak adalet, iyi vatandaşlık, evrensel değer yargıları gibi temaların sıkça kullanıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Sosyal bilimlere ait disiplinlerden metafor çalışmalarına en çok konu olan alanın coğrafya olması göze çarpmaktadır. Coğrafyaya ait konulardan göç, doğa, küresel ısınma, çevre ve çevre sorunları konularında çalışmaların yoğun olduğu görülmektedir.

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmada kullanılan yöntem, çalışma grubunun belirlenmesine ve verilerin analizi hususunda belirlenen kriterlere yer verilecektir.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme, doküman analizi gibi yöntemler kullanılır. Önceden hazırlanan formların uygulama yapılması planlanan gruplara sunulmasına dayanmaktadır. Örneklem olarak belirlenen gruptaki katılımcılar tarafından doldurulan formlar üzerinden çıkarımlar yapılmakta ve bu yolla bulgulara ulaşılmaktadır. Yıldırım ve Şimşek (2018)'e göre nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik, uzun bir süre içinde o ortam hakkında derinlemesine veri toplanmasını içeren bir araştırma biçimidir.

“Nitel araştırma doğal ortama duyarlı olma, bütüncül bir yaklaşım izleme algılarının ortaya konmasına imkan verme, nitel verilerle tümevarımcı analizin gerçekleştirilmesi ve araştırma deseninde esnekliğin olması gibi temel özellikleri taşımaktadır” (Demirli, 2007:59). “Nitel araştırma yöntemi; tümevarım yönteminin kullanıldığı, farklı görüşlerin ortaya konulduğu, verilerin sayısal olmayan bir biçimde incelendiği ve yorumlandığı bir yöntemdir” (Akyapı, 2019:18).

Schmitt, nitel araştırmalarda ulaşılan karmaşık bilgilerin açık ve anlaşılabilir bir sisteme dönüştürülmesinde metaforlardan faydalanılabileceğini belirtmektedir (Akt. Çelikkaya ve Seyhan, 2017). “Nitel araştırmalar değişkenleri sağlamak için koşulları değiştirmektense bilgiye ulaştıkça keşfetmeyi tercih eder. Ayrıca nitel araştırmalar, olguların nedenlerine ve nasıl ortaya çıktıklarına ilişkin sorulara yanıt aramayı sağlayıp derinlemesine bilgi elde etmede kullanılır.” (Beldağ, 2016:1176). Bu çalışmada kullanılmak üzere hazırlanan formda katılımcılardan beklenen sadece metafor oluşturmaları değil,

oluşturulan metaforun sebebini de belirtmeleridir. Öğretmen adaylarınca oluşturulan metaforun altında yatan sebeplere ulaşmak çalışmanın seyri açısından önemli görülmektedir.

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan olgu bilim tercih edilmiştir. Diğer adıyla fenomenoloji ya da görüngübilim de denilmektedir. Olgu bilim 20. Yüzyıl başlarında Avrupa felsefesinden hareketle ortaya konulmaktadır. Fenomenoloji, anlamın, oluşmuş algı yoluyla nasıl yaratıldığının anlaşılması için yaşanmış tecrübelerin analizini öngörür. Fenomenoloji bilme biçim ya da yollarına ilişkin genel-geçer sayılılar göstermek suretiyle yaşanmış tecrübelerin derinlemesine anlaşılmasına katkı getirir. Fenomenolojide gerçek, oluşmuş tecrübeler yoluyla anlaşılır. Bireysel tecrübelerin yakın bir sınaması yoluyla fenomenolojist bir tecrübe ya da olayın anlamını ve ortak yönlerini yakalamayı hedefler” (Starks ve Trinidad, 2007; Akt. Baltacı, 2018).

Tünkler (2013) tarafından yapılan çalışmada günlük hayatta sıkça karşımıza çıkan ancak ayrıntılı bilgi sahibi olmadığımız kavramları açıklamamıza yardımcı olan nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Olgu bilim deseni tanışık olduğumuz ancak tam olarak ifade edemediğimiz olgular bu desen sayesinde ifade edilebilir hale gelerek kolaylık sağlamaktadır.

Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Ancak bu tanışıklık olguları tam olarak anladığımız manasına gelmez. Bize tümüyle yabancı olmayan, aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgu bilim uygun bir araştırma zeminini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

“Bilincin özünün betimlenmesi, olgu biliminin araştırma sahasıdır” (Sönmez ve Alacapınar, 2011:81). Olgu bilim bildiğimiz, farkında olduğumuz ancak derinlemesine çalışılmamış ve çok fazla bilgiye ulaşılmamış olgulara odaklanmaktadır. Olgu bilim çalışmaları olguyu daha iyi anlamlandırmamıza yarayacak örnekler ve açıklamalar sunar. Ancak nitel araştırmanın özünde olduğu gibi, fenomenoloji de genellenebilecek kesin ve net sonuçlara ulaştırmaz.

Olgu bilim araştırmaları nitel araştırmanın doğasına uygun olarak kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya koymayabilir. Ancak bir olguyu daha iyi tanımamıza ve anlamamıza yardımcı olacak sonuçlar sağlayacak örnekler, açıklamalar ve yaşantılar ortaya koyabilir. Bu yönüyle hem bilimsel alan yazını hem de uygulamaya önemli katkılar getirebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

“Metaforlar betimleme amacıyla kullanıldığında bir durum, olay ve olgu var olduğu haliyle resmedilir. Metaforların nitel bir veri toplama yöntemi olarak kullanılması da betimleyici rolünün ön planda olduğunu gösterir. Metaforlar bilinmeyenlerin açıklanmasına yardım etmekte, karışık düşüncelerin aktarılabilmesi için ekonomik bir yol sağlamaktadır. Böylece karmaşık değişkenlerin önemli özelliklerini tanımlamaya yardımcı olmakta ve bütün öyküyü tek bir tema ya kavram ile ifade etmektedir” (Dickmeyer, 1989, akt. Çalışoğlu, 2019:545).

“Fenomenoloji, bireylerin olgulara ilişkin düşüncelerini yaşantılarında nasıl anlamlandırdıklarını ortaya çıkarmayı amaçlamakta ve buna bağlı olarak da nitel bir araştırma deseni olan fenomenoloji yöntemini kullanarak daha anlaşılır hale getirmek ve hatta o fenomen karşısında fenomeni nasıl ifade ettiklerini bilimsel olarak araştırmaya çıkarmaya çalışmaktadır” (Patton, 2014, akt Memişoğlu ve Taşkın, 2019:183).

“Olgular bilim deseninde fenomenler; olaylar, durumlar, tecrübeler veya kavramlar olabilir” (Altındağ, 2005:7). Yapılan bu araştırmada ise fenomen olarak ‘sosyal bilimler’ kavramı üzerinde durulmaktadır.

3.2. Çalışma Grubunun Belirlenmesi

Yıldırım ve Şimşek (2018)’e göre olgu bilim araştırmalarında verilerin toplanacağı kaynaklar (katılımcılar) araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışa vurabilecek ya da yansıtabilecek kişiler ya da gruplardan oluşmaktadır. Katılımcılarda aranacak olan ölçütler araştırmacı tarafından belirlenebilirken, aynı zamanda daha önce oluşturulmuş olan ölçütler de kullanılabilir.

Bu araştırmada amaçlı örnekleme kullanılmaktadır. Bu örnekleme yöntemine yargısal örnekleme ya da ölçüt örnekleme de denmektedir. Bu tür örneklemede araştırmacı kimlerin seçileceği konusunda kendi yargısını kullanır ve araştırmanın amacına en uygun olanları örnekleme almaktadır. Amaçlı örnekleme, olasılık temelli örnekleme yönteminin aksine nitel çalışmalarda kullanılmak üzere ortaya konulmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Çalışmada amaçlı örnekleme yönteminin sınıflaması içine giren maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmaktadır. “Maksimum çeşitlilik yöntemi, incelenen olay veya olgularla ilişkili çok sayıda farklılığı kapsayan ana temaları keşfetmek ve tanımlamayı amaçlamaktadır” (Neuman, 2014; akt. Baltacı, 2018: 249).

Amaçlı örnekleme yönteminin alt türlerinden biri olan maksimum çeşitlilik örnekleme tekniğinde maksat, araştırmaya katılan bireylerin farklılığını en üst seviyeye çıkararak çeşitlilik gösteren durumlar arasında ortak noktaların olup olmadığını ortaya koyarak araştırılan konunun değişik yönlerini ortaya çıkarmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

“Patton’a (1987) göre, amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir. Bu anlamda, amaçlı örnekleme yöntemleri, pek çok durumda, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olur” (Yıldırım ve Şimşek, 2016:118).

Amaçlı örnekleme yöntemine bağlı olarak Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde öğrenim görmekte olan 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğretmen adayı araştırmaya katılımcı olarak dahil edilmiştir. Toplamda 101 öğretmen adayı ile çalışılmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımları

Cinsiyet	Sınıf Düzeyi				Toplam
	1	2	3	4	
Kadın	24	11	20	16	71
Erkek	9	1	9	11	30
Toplam	33	12	29	27	101

Tablo 1’de verilen bilgilere göre araştırmaya toplam 101 öğretmen adayının katıldığı görülmektedir. Katılımcılardan 71 (%70,29) tanesi kadın, 30 (%29,70) tanesi ise erkektir. Sınıf düzeylerine göre dağılımları ise, 1. sınıf düzeyinden 33, 2. sınıf düzeyinden 12, 3. sınıf düzeyinden 29 ve 4. sınıf düzeyinden 27 katılımcının araştırmaya dâhil edildiği görülmektedir.

3.3. Verilerin Toplanması

Yapılacak olan çalışmada gerekli olan veriler, Covid-19 salgını sebebiyle yüz yüze eğitim gerçekleştirilemediği için çevrimiçi olarak Google Forms üzerinden tamamlanmaktadır. Araştırma Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesinden alınan izinle, 22.02.2021 - 05.04.2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Alınan izin çalışma sonunda, ekler bölümünde Ek.1 olarak sunulmuştur.

3.4. Verilerin Analizi

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar kendi aralarında gruplandırılmaktadır. Sosyal bilgiler dersi kapsamındaki bilim dallarıyla alakalı metaforlar sınıflandırılırken nitelikleri, fiziksel özellikleri ya da katılımcıların açıklamada belirttikleri içeriklere bağlı özellikler kriter olarak temel alınmaktadır.

Verilerin analizi hususunda Saban (2008) tarafından belirlenen aşamalar dikkate alınmaktadır. Bu aşamalar sırasıyla şu şekilde gerçekleştirilmektedir:

- Kodlama ve ayıklama: bu aşamada öğretmen adayları tarafından üretilen metaforlar analiz edilip, oluşturulan formlar incelenmiştir. İnceleme sonucunda bir (1) adet form değerlendirme dışına alınmıştır. Değerlendirme kapsamına alınmayan bu formda katılımcı hem cinsiyet hem de sınıf düzeyi seçeneklerinin tümünü işaretlemiş olup, sosyal bilimlerle alakalı olarak sorulan açık uçlu sorulara doğru yanıtlar vermediği tespit edilmiştir.

- Örnek metafor imgesi derleme: zayıf görülen formlar çalışma dışı bırakıldıktan sonra, geçerli kabul edilen yüz (100) tane formda ham veriler incelenmiştir.

- Kategori geliştirme: çalışmanın bu aşamasında ilk olarak metaforlar alfabetik sırayla listelenmiştir. Sonrasında üretilen metaforlar ortak özellikleri temel alınarak sınıflandırılmaktadır. İçerik analizi yöntemi kullanılarak sınıflandırılan metaforlar tablolaştırılarak sunulmuştur. Kavramsal kategoriler oluşturulurken metafordan ziyade bu metaforun oluşturulma sebebi dikkate alınmıştır. Hazırlanan analiz formunda, öğretmen adayları tarafından, 9 sosyal bilim dalıyla alakalı 712 metafor üretildiği görülmektedir. Ortaya konulan bu metaforlardan toplamda 74 kavramsal kategori geliştirilmiştir.

- Geçerlik ve güvenilirliği sağlama: yapılan bir bilimsel çalışmanın geçerlik ve güvenilirlik bakımlarından kabul edilebilirliğinin yüksek olması önem arz etmektedir. "Nitel araştırmada geçerlik, araştırma bulguların doğruluğu; güvenilirlik ise tekrarlanabilirlik esasına dayanır" (Yıldırım ve Şimşek, 2011:255). Geçerlik ve güvenilirlik, araştırma sonuçlarının inandırıcılığını artırmak için araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan iki ölçüttür (Yıldırım ve Şimşek, 2013:288). Bu bağlamda geçerliği sağlayabilmek amacıyla literatür taraması yapılmaktadır. Nitel araştırmalarda güvenilirliği artırmak için araştırmada izlenen yolların detaylı olarak ifade edilmesi gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

- Yorumlama: öğretmen adayları tarafından sosyal bilimlerle ilgili olarak üretilen metaforlar ve bunlara bağlı kalınarak oluşturulan kavramsal kategoriler çalışmanın bulgular bölümünde detaylı bir biçimde açıklanmaktadır. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının kullanmış oldukları ifadelerle metin içinde ÖA-1, ÖA-2 şeklinde kodlamalar

oluşturulmaktadır. Üretilmiş olan metaforlar, bu sayede doğrudan alıntılar olarak çalışmada sunulmaktadır.

Saban'ın veri analizi konusunda belirlemiş olduğu aşamalar dikkate alınarak sosyal bilim dallarına göre şu kategoriler oluşturulmuştur:

- Tarih hakkında maziyle ilişkilidir, kıymetli nesnelere gibidir, tekerrürden ibarettir, geçmişle geleceği birbirine bağlar, her zaman bizimledir, neden – sonuç bağı kurar, doğru bilinmesi gerekir, insanla bağlantılıdır, bütün parçalarını bilmek gerekir, geçmişten alınan derslerle geleceğe yön verir, durağan değildir, her dönemle ilgili (sonsuz, sınırsız) bilgi verir;
- Coğrafya hakkında mutlaka olması gerekmektedir, dallara ayrılır (çeşitleri vardır), değişim ve döngü halindedir, içine girdikçe derinleşir, yaşam standardını belirler (hayatı şekillendirir), ne ekersen onu biçersin, doğru kullanıldığında fayda sağlar, farklı özellikleri vardır, ortak yaşam alanıdır, çevreyi tanımamızı sağlar;
- Ekonomi hakkında iniş çıkışıdır, kullandıkça tükenir, parçalardan oluşur, varlığı da yokluğu da sorundur, iyi kullanan kazanır, yön verir, yol gösterir, gereklidir, iyi bilmek (doğru kullanmak) gerekir;
- Sosyoloji hakkında yelpazesi geniştir, davranışlarla ilgilidir, değişkendir, bilgilendiricidir, insana daırdır, birleştiricidir, kılavuzluk eder, toplumu yansıtır;
- Antropoloji hakkında bir araya toparlar, değerli ve önemlidir, insanla ilgilidir, türleri (çeşitleri) barındırır, geçmişini aydınlatır, bilgi verir, bilinmesi gerekir;
- Felsefe hakkında karışıktır, durağan değildir, sorgulama odaklıdır, her şeyin temelidir, uçsuz bucaksızdır, bilgi edinmeyi sağlar, öznelidir;
- Siyaset bilimi hakkında idareyle ilişkilidir, ahlaki değerlere uygun değildir, doğru ve etkili kullanıldığında fayda sağlar, sistemlidir, gidişata göre şekillenir, derinine inilmeli, içeriği keşfedilmelidir, kişiye göre değişir, gerekli değildir, karmaşıktır;
- Hukuk hakkında dengelidir, hayatın temelidir, güçle bağlantılıdır, toplumsal düzeni sağlar, dosdoğru olmalıdır, kurallıdır, soyuttur, eşitlik ve adaletle ilgilidir, varlığı kesin değildir kategorileri oluşturulmuştur.

Öğretmen adayları tarafından üretilen metaforların sınıflandırılmasında bir diğer ölçüt metaforun somut- soyut, doğal – yapay ve olumlu – olumsuz olması durumudur. Ayrım yapıldığında metaforların önemli bir kısmının somut olduğu görülmektedir. Doğal ya da yapay olma durumuna göre bakıldığında ise yapay metaforların fazla olması göze çarpmaktadır. Olumlu – olumsuz niteliği açısından metaforlar sınıflandırıldığında ise olumlu metaforların olumsuz metaforlara göre sayıca fazla olduğu görülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kullandıkları metaforlar dikkate alınarak hazırlanan kategoriler metafor türlerine göre incelendiğinde;

- Ontolojik metaforlar hakkında: tarihle ilgili kıymetli nesnelere gibidir; ekonomiyle ilgili kullandıkça tükenir, parçalardan oluşur; sosyolojiyle ilgili insana dairdir; antropolojiyle ilgili insanla ilgilidir; siyasetle ilgili idareyle ilişkilidir; hukukla ilgili dengelidir, soyuttur kategorileri örnektir.

- Yapı metaforları hakkında: tarihle ilgili insanla bağlantılıdır, her dönemle ilgili (sonsuz, sınırsız) bilgi verir; coğrafyayla ilgili doğru kullanıldığında fayda sağlar, farklı özellikleri vardır; ekonomiyle ilgili varlığı da yokluğu da sorundur; sosyolojiyle ilgili davranışlarla ilgilidir; antropolojiyle ilgili değerli ve önemlidir, bilgi verir; felsefeyle ilgili sorgulama odaklıdır; siyasetle ilgili ahlaki değerlere uygun değildir; hukukla ilgili kurallıdır, eşitlik ve adaletle ilgilidir kategorileri örnektir.

- Yer – yön metaforları hakkında: tarihle ilgili geçmişle geleceği birbirine bağlar, geçmişten alınan derslerle geleceğe yön verir; coğrafyayla ilgili değişim ve döngü halindedir, içine girdikçe derinleşir, ortak yaşam alanıdır; ekonomiyle ilgili iniş çıkışlıdır; siyasetle ilgili derinine inilmeli, içeriği keşfedilmelidir kategorileri örnektir.

Doğrudan bir nesne ya da varlığı simgeleyen metaforlar ontolojik, bir kavramı işaret eden metaforlar yapı, bir mekan ya da bir konumu gösteren metaforlar ise yer – yön metaforlarıdır. Yukarıda verilen sınıflandırma bu niteliklerine bakılarak hazırlanmış bulunmaktadır.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR

Yapılan araştırma sonucunda ulaşılan bulgular bu bölümde verilecektir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının analiz formunda vermiş oldukları yanıtlar dikkate alınarak, elde edilen bulgular tablolaştırılarak verilmiştir.

Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Öğretmenliği Bölümünde okuyan öğretmen adaylarının dokuz sosyal bilim ile ilgili verdikleri yanıtlara ilişkin frekans tablosu aşağıda verilmektedir.

Tablo 2. Toplam Metafor Sayısına İlişkin Tablo

Sosyal Bilim	Metafor	Yüzde
Tarih	93	13,06
Coğrafya	88	12,35
Ekonomi	84	11,79
Sosyoloji	74	10,39
Antropoloji	75	10,53
Psikoloji	77	10,81
Felsefe	77	10,81
Siyaset Bilimi	71	9,97
Hukuk	73	10,25
Toplam	712	100

Yukarıda verilen tablodan hareketle, öğretmen adayları tarafından toplamda 712 adet metafor oluşturulduğu görülmektedir. En fazla metafor tarih bilim dalıyla alakalıyken, en az metafor siyaset bilimi ile ilgilidir. Felsefe ve psikoloji bilim dallarıyla ilgili oluşturulan metafor sayılarının ise eşit olduğu görülmektedir.

4.1. Tarih

Sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından oluşturulan metaforlar incelendiğinde en fazla metafor oluşturulan bilimin tarih olduğu görülmektedir. Tarih bilimi ile ilgili oluşturulan metaforlar tablo 3' gösterilmiştir.

Tablo 3.Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Tarih Bilim Dalına İlişkin Ürettikleri Metaforlar, Kategorileri ve Frekans Değerleri

Kategori	Metafor	Frekans	Yüzde
Maziyle İlişkilidir	Hayat	3	3,22
	Ayna	2	2,15
	Zaman makinası	2	2,15
	Benliğimiz	1	1,07
	Yaşanmışlıklar	1	1,07
	Geçmiş	1	1,07
	Kapı	1	1,07
	Anahtar	1	1,07
Kıymetli Nesnelere Gibidir	Mücevher	1	1,07
	Altın	1	1,07
	Hazine	1	1,07
Tekerrürden İbaretir	Gelecek	5	5,37
	Dün	1	1,07
Geçmişle Geleceği Birbirine	Köprü	2	2,15
Bağlar	Halat	1	1,07
	Zincir	1	1,07
	Süreç	1	1,07
	Geçmiş ve gelecek	1	1,07
Her Zaman Bizimledir	Oksijen	2	2,15
	Kuyruk	1	1,07
Neden – Sonuç Bağı Kurar	Toprak	1	1,07
	Silsile	1	1,07
	İnsan	1	1,07
	Laboratuvar	1	1,07
Doğru Bilinmesi Gerekir	İlaç	1	1,07
	Uykunun bir diğer karşılığı	1	1,07
İnsanla Bağlantılıdır	İnsan	4	4,30
	Miras	1	1,07
	Kimlik	1	1,07
	Ruh	1	1,07
Bütün Parçalarını Bilmek Gerekir	Dil	1	1,07
	Puzzle	1	1,07

	Ağaç (ağacın kökleri)	1	1,07
Geçmişten Alınan Derslerle	Işık	4	4,30
Geleceğe Yön Verir	Gelecek	1	1,07
	Kılavuz	1	1,07
	Pusula	1	1,07
	İpucu	1	1,07
	Tiyatro	1	1,07
	Hayat	1	1,07
	Atlas	1	1,07
	Her şey	1	1,07
	Yaşamımız	1	1,07
	Hakikat	1	1,07
	Köklü bir çınar	1	1,07
	Geçmiş ve gelecek	1	1,07
	En önemli şey	1	1,07
	Bir milletin geleceği	1	1,07
Durağan Değildir	Su	7	7,52
	Nehir	1	1,07
	Şelale	1	1,07
	Toplum	1	1,07
	Saat	1	1,07
	Değiştirilir	1	1,07
	Umut kaynağı	1	1,07
	Durağan olmayan bir nehir	1	1,07
Her Dönemle İlgili (Sonsuz, Sınırsız) Bilgi Verir	Yol	2	2,15
	Baba	1	1,07
	Dehliz	1	1,07
	Yaşam	1	1,07
	HDD	1	1,07
	Okyanus	1	1,07
	Gerçekler	1	1,07
	Yıldız	1	1,07
	Kapı	1	1,07
	Kitap	1	1,07
	Yolcu treni	1	1,07
	Derya deniz	1	1,07

Uçsuz gizem	1	1,07
Mutluluğun anahtarı	1	1,07
Toplam	93	100

Tarih alanına ilişkin tablo incelendiğinde en sık tekrarlanan metaforların su ve gelecek metaforları olduğu görülmektedir. Üretilen metaforlar kategorize edildiğinde ortaya çıkan 12 kategori şunlardır: maziyle ilişkilidir, kıymetli nesnelere gibidir, tekerrürden ibarettir, geçmişle geleceği birbirine bağlar, her zaman bizimledir, neden – sonuç bağı kurar, doğru bilinmesi gerekir, insanla bağlantılıdır, bütün parçalarını bilmek gerekir, geçmişten alınan derslerle geleceğe yön verir, durağan değildir, her dönemle ilgili (sonsuz, sınırsız) bilgi verir. Hazırlanan sınıflamalar incelendiğinde ‘geçmişten alınan derslerle geleceğe yön verir’ kategorisi öğretmen adayları tarafından hakkında en çok metafor üretilen grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretmen adaylarının tarihe geleceği yönlendirmesi açısından yaklaştıkları görülmektedir. Geçmiş mirasın geleceği şekillendirmesi öğretmen adayları tarafından vurgulanmaktadır.

Tarihle ilgili oluşturulmuş metaforlardan bazıları gerekçeleriyle birlikte aşağıda verilmiştir.

“Tarih insan gibidir, bir olayla doğar, sebepler ile gelişir ve sonuçlarıyla biter. Çünkü İnsan gibi tarih, insanın bir eylemi ya da doğanın insana getirdiği büyük olaylar neticesinde, insanın kaydettiği bir olgudur.” (ÖA-5)

“Tarih bir köprüdür geçmiş ve geleceği birbirine bağlar.” (ÖA-6)

“Uçsuz gizemdir çünkü her an yeni bilgiler ve kanıtlar elde edilebilir.” (ÖA-10)

“Yol gibidir. Çünkü gittikçe bitmez. Öğrendikçe devamı gelir. Sonu yoktur.” (ÖA-11)

“Tarih yolcu treni gibidir, çünkü her döneminde çeşitli medeniyetlere uğrayıp o medeniyet hakkında kompartımana yolcu(bilgi)toplar.” (ÖA-15)

“Dehliz gibidir çünkü gizemli ve ne kadar içine dalarsak o kadar sırrın gizli olduğunu görürüz.” (ÖA-17)

“Ruh gibidir. Çünkü insana hayat veren şey nasıl ruh ise topluma, millete hayat veren şey de tarihtir. Tarihi anlamak yorumlamak ve ders çıkarmaktır.” (ÖA-18)

“Kapı gibidir öğrendikçe açılır.” (ÖA-20)

“Atlas gibidir çünkü dünyaya yön verir” (ÖA-22)

“Tarih kılavuz gibidir çünkü geçmişten ders alıp geleceğe daha sağlam adımlarla yürümemizi sağlar” (ÖA-23)

“Köklü bir çınar gibidir. Çünkü yılların tecrübesiyle geçmişten gelenlerle geleceğe yön verir. ” (ÖA-25)

“Tarih ışık gibidir. Çünkü geçmişte bilmediğimiz karanlık çağlara ışık tutar. ” (ÖA-27)

“Toplum gibidir sürekli değişir” (ÖA-31)

“Tarih hayat gibidir. Çünkü geçmiş hakkında olaylarla beraber geleceğe dair yorumlar da getirir.” (ÖA-32)

“Kimlik. Tarihi insanın kişiliğini ve kim olduğunu öğretir. Tarih nerden geldiğini nasıl geldiğini senin kim olduğunu belirleyen en önemli etkidir. Tarihini bilmeyen ve kabul etmeyen birinin kişiliği bile kimliği olmaz. ” (ÖA-33)

“Tarih geçmiş ve gelecek gibidir. Çünkü hem geçmişten ders almalı hem de geleceği ona göre şekillendirmeliyiz. ” (ÖA-39)

“Tarih bir zincir gibidir. Her bilgi birbirine bir zincir gibi bağlanarak tarihi oluşturur. Her dönem, olay birbiriyle bağlantılıdır. Birini anlamadan diğerini tam olarak kavrayamayız. ” (ÖA-44)

“Tarih nehir gibidir. Çünkü hiç durmadan akıp gider. ” (ÖA-50)

“Tarih su gibidir çünkü tüm olaylar birbirini takip ederek akış sağlar” (ÖA-51)

“Halat gibidir. Çünkü eski ve yeni tarihin işleyişi birbirine bağlıdır” (ÖA-60)

“Tarih zaman makinesi gibidir çünkü bizi geçmişe götürür. ” (ÖA-62)

“Laboratuvar gibidir. Savaşların nedenlerini sonuçlarını inceleriz” (ÖA-67)

“Tarih mutluluğun anahtarı gibidir benim için çünkü beni aydınlatır bilgilendirir ve ben mutluluğun anahtarının bundan ibaret olduğunu düşünüyorum. ” (ÖA-73)

“Tarih saat gibidir. Çünkü yerinde saymaz biz istemesek bile sürekli ilerler. ” (ÖA-76)

“Tarih durağan olmayan bir nehir gibidir. Çünkü her daim ilerler. Bazen debisi azalır bazen çoğalır. Ama nehirden bir farkı vardır ki o da insanlar yaşadığı müddetçe hiç bitmez sonu olmaz. Sonsuzdur. ” (ÖA-80)

“Tarih şelale gibidir çünkü var olan bilgilerin üstüne zaman geçtikçe yeni bilgiler eklenir. ” (ÖA-83)

“Hakikattir, geçmişini bilmeyen geleceğine yön veremez” (ÖA-89)

“Mücevher gibidir eskidikçe değerlenir.” (ÖA-97)

“Tarih yaşamımızdır. Çünkü bir insan geçmişini bilmeyen bir nesilden gelecek ümit edilemez.” (ÖA-101)

4.2. Coğrafya

101 öğretmen adayı tarafından coğrafya hakkında 88 farklı metafor üretildiği görülmektedir. Bu metaforlar 10 kategori altında toplanmaktadır. Hazırlanan kategoriler: mutlaka olması gerekmektedir, dallara ayrılır (çeşitleri vardır), değişim ve döngü halindedir, içine girdikçe derinleşir, yaşam standardını belirler (hayatı şekillendirir), ne ekersen onu biçersin, doğru kullanıldığında fayda sağlar, farklı özellikleri vardır, ortak yaşam alanıdır, çevreyi tanımamızı sağlar.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Coğrafya Bilim Dalına İlişkin Ürettikleri Metaforlar, Kategorileri ve Frekans Değerleri

Kategori	Metafor	Frekans	Yüzde
Mutlaka Olması Gerekmemektedir	Hayat	4	4,54
	Yaşam	4	4,54
	Kalp	2	2,27
	Her şey	1	1,13
	Oksijen	1	1,13
	Su	1	1,13
	Vatan	1	1,13
	Anne	1	1,13
	Yaşamadır	1	1,13
	Vazgeçilmez	1	1,13
Dallara Ayrılır (Çeşitleri Vardır)	Pozitif bilimlerin en önemlileri	1	1,13
	Çevremizde gördüğümüz her şey	1	1,13
	Resim	1	1,13
	Çiçek	1	1,13
	Orman	1	1,13
	Matruşka	1	1,13
	Ağacın dalları	1	1,13
	Yeryüzü parçası	1	1,13

Değişim Ve Döngü Halindedir	Su	1	1,13
	İnsan	1	1,13
	Evren	1	1,13
İçine Girdikçe Derinleşir	Hazine	1	1,13
	Merak	1	1,13
	Roman	1	1,13
	Atlas	1	1,13
	Anahtar	1	1,13
	Bir gizem	1	1,13
	Coğrafya	1	1,13
Yaşam Standardını Belirler (Hayatı Şekillendirir)	Kader	9	10,22
	Hayat	3	3,10
	Su	1	1,13
	Güç	1	1,13
	Altın	1	1,13
	Evimiz	1	1,13
	Şans	1	1,13
	Kıyafet	1	1,13
	Kalıp	1	1,13
	Lider	1	1,13
	Huzur	1	1,13
	Kaderimiz	1	1,13
	Hayatın güzelliği	1	1,13
	Ne Ekersen Onu Biçersin	Toprak	2
Tohum		1	1,13
Doğa		1	1,13
Doğru Kullanıldığında Fayda Sağlar	Zaman	1	1,13
	Elektrik	1	1,13
	Dünya gerçekleri	1	1,13
Farklı Özellikleri Vardır	Gökyüzü	1	1,13
	Seyahat	1	1,13
	Mekanizma	1	1,13
	Parmak izi	1	1,13
Ortak Yaşam Alanıdır	Ev	1	1,13
	Dünya	1	1,13
	Memleketimiz	1	1,13

	Yaşam alanı	1	1,13
Çevreyi Tanımamızı Sağlar	Ev	1	1,13
	Para	1	1,13
	Işık	1	1,13
	Çocuk	1	1,13
	Pusula	1	1,13
	Öğretmen	1	1,13
	Hazine	1	1,13
	Zincir	1	1,13
	Formül	1	1,13
	Evren	1	1,13
	Rehber	1	1,13
	Evimiz	1	1,13
	Dünyamızı tanımak	1	1,13
	Dünyayı anlama biçimi	1	1,13
	Yaşadığı yeri bilmek	1	1,13
Toplam		88	100

Coğrafyaya ilişkin oluşturulan metaforlar göz önünde bulundurularak hazırlanan kategoriler incelendiğinde, 'yaşam standardını belirler (hayatı şekillendirir)' kategorisinin öğretmen adayları tarafından sıkça tercih edildiği görülmektedir. Öğretmen adayları tarafından üretilen metaforlara bakıldığında en sık tekrarlanan metafor kader metaforudur. Sonrasında ise hayat ve yaşam metaforlarının frekans değerlerinin yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Coğrafyaya yönelik bakış açısı coğrafi standartların insan yaşamını biçimlendirmesi olarak görülmektedir. Hem kader metaforunun hem de yaşam standardını belirler (hayatı şekillendirir) kategorisinin ortak noktası budur. İyi olan coğrafi şartlar olumlu yaşamı beraberinde getirir görüşü yaygındır.

Coğrafya ile ilgili oluşturulmuş metaforlardan bazıları gerekçeleriyle birlikte aşağıda verilmiştir.

“Coğrafya kader gibidir. Çünkü geçmişten günümüze ırkımızın, doğal yaşam koşullarımızı, kültürümüzü, din ve karakterimizin gelişmesinde, geçmişten günümüze savaşlar ve ticaretle şekil almış, insanın belli bir zamana kadar seçimini yapamadığı, insanın kaderini belirleyen topraklardır. Coğrafya bu yüzden kadedir, çünkü doğduğumuz yer orasıdır.” (ÖA-5)

“Öğretmen gibidir. Çünkü yaşadığımız yerin nasıl, ne şekilde ve nereden meydana geldiğini öğretir.” (ÖA-11)

“Coğrafya yaşam gibidir çünkü olmazsa eksik kalırız.” (ÖA-12)

“Coğrafya, parmak izi gibidir, çünkü bulunulan farklı yerlerde farklı özelliklere sahiptir.” (ÖA-15)

“Formül gibidir çünkü tüm evreni barındırır ve keşfetmemiz için bize olanaklar sunar. Olanaklar ise birer formüldür aslında.” (ÖA-17)

“Para gibidir. Çünkü coğrafya bilmek, yaşadığımız coğrafyayı bilmek yaşam kalitemizi artırır.” (ÖA-18)

“Coğrafya pusula gibidir. Çünkü çevremizi tanımamızı sağlar ve bizi yönlendirir.” (ÖA-21)

“Çiçek gibidir çünkü bin bir çeşittir.” (ÖA-24)

“Ev gibidir. Yaşamın boyunca coğrafyadan yararlanırsın.” (ÖA-28)

“Kalp gibidir. Çünkü O olmazsa yaşayamayız.” (ÖA-29)

“Güç. Coğrafi olarak iyi bir konumdaysanız diğer ülkelere karşı dağ gibi güçlü olursunuz ve birçok konuda sizin coğrafyanıza muhtaç olurlar. Bunda ekonomi olarak iyi etkilenirsiniz. Coğrafi olarak iyi bir konumda olmak sizi güçlü kılar.” (ÖA-33)

“Coğrafya insan gibidir çünkü sürekli değişir.” (ÖA-38)

“Hazine gibidir çünkü araştırdıkça yeni şeyler keşfederiz.” (ÖA-40)

“Coğrafya rehber gibidir, çünkü bulunduğumuz yeri keşfetmemizi sağlar.” (ÖA-41)

“Anne gibidir. İnsanların yaşamasına olanak tanır. İhtiyaçlarını karşılar.” (ÖA-48)

“Coğrafya dünya gibidir. Çünkü insanın yaşamasına izin veren toprakları, denizleri, okyanuslar vb. şeyleri kapsar.” (ÖA-49)

“Ağacın dalları gibidir. Aşağıdan yukarıya doğru konuları vardır.” (ÖA-53)

“Toprak. Yaşadığın ve yaşattığın kadar verim alırsın.” (ÖA-56)

“Kalıp gibidir çünkü nerede doğarsan oraya göre şekil alırsın.” (ÖA-61)

“Coğrafya su gibidir çünkü sürekli bir döngü halindedir.” (ÖA-62)

“Roman gibidir, okudukça mantığını anlarsın.” (ÖA-63)

“Çocuk- sürekli bir şeyler keşfeder bize yaşadığımız toplumu gösterir.” (ÖA-75)

“Lider gibidir istesen de istemesen de hayatını yönetir.” (ÖA-78)

“Coğrafya hayattır. Hayatın kendisidir. Çünkü hayatımızı hep bir şekilde etkiler. Ne kadar itiraz edersek edelim coğrafyanın hayatımızda yeri ve önemi çoktur ve hep söylendiği gibi coğrafya gerçekten kaderdir.” (ÖA-80)

“Oksijen gibidir. Çünkü her şeyiyle yaşamınız için gereklidir.” (ÖA-90)

“Coğrafya atlas gibidir. Çünkü bütüne baktığın da küre şeklinde olsa da içinde kıtalar, daha sonra ülkeler vardır coğrafyada birçok parçanın oluşturduğu bir bütündür.” (ÖA-99)

4.3. Ekonomi

Tablo 5'te sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ekonomi bilim dalına ilişkin hazırladıkları metaforlar analiz edilmektedir. Öğretmen adayı tarafından ekonomi bilim dalına ilişkin 84 farklı metafor üretildiği görülmektedir.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ekonomi Bilim Dalına İlişkin Ürettikleri Metaforlar, Kategorileri ve Frekans Değerleri

Kategori	Metafor	Frekans	Yüzde
İniş Çıkışıdır	Hayat	2	2,38
	Para	1	1,19
	Çocuk	1	1,19
	Döviz	1	1,19
	Yaşam	1	1,19
	Değişken	1	1,19
	Merdiven	1	1,19
	Gelişim	1	1,19
	Bozuk para	1	1,19
	Hava durumu	1	1,19
	Para birimleri	1	1,19
	Türkiye de zor	1	1,19
	Genç ve dinamik	1	1,19
	Kullandıkça Tükenir	Yaşam	2
Tatlı		1	1,19
Parçalardan Oluşur	Nar	1	1,19
	Meclis	1	1,19
	Ahtapot	1	1,19
Varlığı Da Yokluğu Da	Para	1	1,19

Sorundur	İnsan	1	1,19	
	Adalet	1	1,19	
	Bozuk para	1	1,19	
	Varlık ve yokluk	1	1,19	
İyi Kullanan Kazanır	Güç	3	3,57	
	Para	2	2,38	
	Savaş	2	2,38	
	Özgürlük	2	2,38	
	Şans	1	1,19	
	Çivi	1	1,19	
	Kıtlık	1	1,19	
	Kadın	1	1,19	
	Ahlak	1	1,19	
	Kumar	1	1,19	
	Elmas	1	1,19	
	Cüzdan	1	1,19	
	Saçmalık	1	1,19	
	Kumbara	1	1,19	
	Dayanak	1	1,19	
	Beslenme	1	1,19	
	Güçlü bir dövüşçü	1	1,19	
	Yön Verir, Yol Gösterir, Gereklidir	Su	2	2,38
		Hayat	2	2,38
		İhtiyaç	2	2,38
Can		1	1,19	
Plan		1	1,19	
Sanat		1	1,19	
Harita		1	1,19	
Sahip		1	1,19	
Hayal		1	1,19	
Hava		1	1,19	
Oksijen		1	1,19	
Yaşam		1	1,19	
Kalp		1	1,19	
Eğitim		1	1,19	
Her şey		1	1,19	

	Yaşam biçimi	1	1,19
	Evin kolonu	1	1,19
	Sınıfsal tabakalaşma	1	1,19
	Yaşamak için lazım	1	1,19
	Hayatın bir parçası	1	1,19
	Yaşam kaynağımız su	1	1,19
İyi Bilmek (Doğru Kullanmak) Gerekir	Para	2	2,38
	Çiçek	1	1,19
	Toprak	1	1,19
	Bir tarla	1	1,19
	Alın teri	1	1,19
	Ev idaresi	1	1,19
	Soru işareti	1	1,19
	Parayı bilmek	1	1,19
	Hesap makinası	1	1,19
	Parasal işlemler	1	1,19
	Banka ya da ATM	1	1,19
	Hayatı devam ettirmek	1	1,19
	Para para, gizli işler, vergiler	1	1,19
	Toplam		84

Ekonomiye ilişkin üretilen metaforlar kategorize edildiğinde 7 farklı kategori ortaya çıkmaktadır. Bu kategorileri şu şekilde sıralayabiliriz: iniş çıkışlıdır, kullandıkça tükenir, parçalardan oluşur, varlığı da yokluğu da sorundur, iyi kullanan kazanır, yön verir, yol gösterir, gereklidir, iyi bilmek (doğru kullanmak) gerekir.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından oluşturulan ekonomi metaforları incelenerek hazırlanan kategoriler içerisinde 'yön verir, yol gösterir, gereklidir' grubunun en yüksek frekansa sahip kategori olduğu görülmektedir. Güç metaforu ekonomi bilim dalında üretilen metaforlar arasında en yüksek frekansa sahip olan metafordur. Sosyal bilgiler öğretmen adayları ekonomi disiplinine paranın insanların yaşamını yönlendirmesi açısından yaklaştıkları görülmektedir. Devleti ya da bireyi ileri taşıyacak olan da geri götürecek olan da ekonomik kaynaklar olarak belirtilmektedir.

Ekonomi bilimiyle ilgili oluşturulmuş metaforlardan bazıları gerekçeleriyle birlikte aşağıda verilmiştir.

“Banka ya da ATM gibidir. Çünkü hesabında ne olduğunu bilmezsen nasıl harcarsın, fazla harcarsan borçlanmış, az harcarsan ihtiyaçlarını karşılayamamış olursun. En iyisi banka ve ATM deki miktarını bilip refahla yaşamak.” (ÖA-1)

“Çocuk gibidir. Çünkü ekonomi güçlü ellerin ve başrollerdeki kişilerin elinde, bir çocuğun gözünden baktığı gibi değişken ve anlaşılmaz durumdadır ve çocuğun kendisinden bakarsak, çocuk gibi iyi bakıldığında insanlığa iyi sonuçlar bırakan bir meyveye dönüşür. Ters durumunda ancak kaosa ve başkaldırıya dönüşür.” (ÖA-5)

“Ekonomi yaşam kaynağımız su gibidir hayata tutunmamızı sağlar.” (ÖA-6)

“Nar gibidir içinde bir sürü alan vardır fakat bir bütün durur.” (ÖA-10)

“Ekonomi harita gibidir çünkü olmazsa yönümüzü bulamayız.” (ÖA-12)

“Ekonomi kalp gibidir, çünkü insan kalbi sayesinde nasıl yaşamını devam ettirebiliyorsa; ekonomi de insan yaşamının temel ihtiyaç ve isteklerini karşılayabilmesi için vazgeçilmez bir unsurdur.” (ÖA-15)

“Sahip gibidir çünkü artık hepimiz onun kölesiyiz. İçtiğimiz su da aldığımız nefes de ona bağlı. Durduğu an ölürüz.” (ÖA-17)

“Beslenme gibidir. Sağlıklı beslenirsen olumlu, sağlıksız beslenirsen olumsuz karşılımları vücudundan aldığı gibi, ekonomide ne kadar sağlıklı ve iyi yatırımlar yapıp mantıklı hareket edersen o kadar iyi dönüşler alman yüksektir.” (ÖA-18)

“Ekonomi hesap makinesi gibidir. Çünkü bütçemizi hesaplamamızı, ayarlamamızı sağlar.” (ÖA-21)

“Bir tarla gibidir çünkü en iyi verimi alabilmek için doğru yere doğru mahsulü doğru araçlarla işlemek gerekir.” (ÖA-23)

“Kadın. Benim fikrimce kadının olduğu yerde saygı ve güven aynı zamanda huzur olur. Kadın güçlüyse çocukları da güçlü yetişir. Kadın güçlüyse arkasında durduğu adamda güçlüdür. Ekonomi de buna benzer. Ekonomik durum ne kadar iyiyse o ülkedeki toplumun yaşama barınma eğitim vb. durumlarda o kadar iyidir.” (ÖA-33)

“Kumar gibidir Çünkü hayatımızı bitebilirken bir anda çok iyi durumlara yükselebilir.” (ÖA-35)

“Ekonomi bana göre bir nevi özgürlüktür. Çünkü ülkenin ekonomisi ne kadar gelişmişse o ülke o kadar gelişmiş, özgür, söz sahibi, bir o kadar da refah içindedir.” (ÖA-44)

“Hava gibidir. Çünkü devletlerin kalınması için ana unsurlardandır.” (ÖA-46)

“Oksijen gibidir. Çünkü insan için gereken üretim tüketim dağıtım birçok yaşamsal döngüyü sağlar.” (ÖA-48)

“Ekonomi savaş gibidir. Çünkü her zaman ekonomisi güçlü olan devlet güçlüdür.” (ÖA-49)

“Meclis gibidir. Hem birbirleriyle bağlantılı alt ve üstü kademedен insanlar olduğu gibi ekonomi de de vardır.” (ÖA-54)

“Güç gibidir parası olan hükmeder.” (ÖA-61)

“Ekonomi döviz gibidir çünkü sürekli yükseliş ve düşüşler yaşanır.” (ÖA-62)

“Özgürlük gibidir çünkü ekonomisi kötü olan devletler özgür kalmaz.” (ÖA-70)

“Su gibidir. Çünkü ekonomi yoksa elinde tutabileceğin bir yaşamın da yok.” (ÖA-71)

“Güç gibidir. Çünkü para kimdeyse güç ondadır.” (ÖA-74)

“Ekonomi sadece maddi açıdan değerlendirilemez. Ahtapot gibidir. Çünkü ilgi alanı çok fazladır. Etkileşimi fazladır. İnsanı etkilerse bunun yansıması fazla olur her alanda.” (ÖA-80)

“Hava durumu gibidir. Çünkü her an değişiklik gösterir ve bizden de bu değişikliğe ayak uydurmamız beklenir.” (ÖA-90)

“Merdiven gibidir. Hep bir iniş bir çıkış halinde.” (ÖA-97)

“Ekonomi ev idaresi gibidir. Çünkü insanlar ellerindeki parayı idareli harcamazlarsa ev içi huzursuzluk geçimsizlik ortaya çıkar.” (ÖA-101)

4.4. Sosyoloji

Sosyoloji bilim dalına yönelik olarak sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından 74 farklı metafor oluşturulduğu görülmektedir. Sosyolojiye ilişkin metaforlar, kategoriler, frekans ve yüzde değerleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyoloji Bilim Dalına İlişkin Ürettikleri Metaforlar, Kategorileri ve Frekans Değerleri

Kategori	Metafor	Frekans	Yüzde
Yelpazesi Geniştir	Kepçe	2	2,70
	Toplum	2	2,70
	Çok	1	1,35

	Radyo	1	1,35
	Kitap	1	1,35
	Dünya	1	1,35
	Bütün	1	1,35
	Çevre	1	1,35
	Okyanus	1	1,35
	Kesişim kümesi	1	1,35
Davranışlarla İlgilidir	İnsan	2	2,70
	Kitap	1	1,35
	Oyunculuk	1	1,35
Değişkendir	İnsan	2	2,70
	Saç	1	1,35
	Merak	1	1,35
	Ağaçlar	1	1,35
Bilgilendiricidir	At	1	1,35
	İlaç	1	1,35
	İnsan	1	1,35
	Soru	1	1,35
	Doktor	1	1,35
	Bulmaca	1	1,35
	Büyüteç	1	1,35
İnsana Dairdir	İnsan	2	2,70
	İnsanlık	1	1,35
	Gelecek	1	1,35
	Toplumu anlama	1	1,35
	Bir insan topluluğu	1	1,35
Birleştiricidir	Aile	2	2,70
	Toplum	2	2,70
	Dil	1	1,35
	Bağ	1	1,35
	Nefes	1	1,35
	Zincir	1	1,35
	Hayat	1	1,35
	Umut	1	1,35
	İnsanlar	1	1,35
	Gerekli	1	1,35

	Mücadele	1	1,35
	Sosyal hayat	1	1,35
	Kibrit kutusu	1	1,35
Kılavuzluk Eder	Mum	1	1,35
	Toplum	1	1,35
	Güneş	1	1,35
	Yaşam	1	1,35
	Gerekli	1	1,35
	İletişim	1	1,35
	Bir güneş	1	1,35
	Toplumun dinamiği	1	1,35
	Toplumun düzelmesini isterler ama çözüm sıfır	1	1,35
Toplumu Yansıtır	Ayna	5	6,75
	Toplum	4	5,40
	Hayat	1	1,35
	İnsanlar	1	1,35
	İnsanlığın yapıtaşı	1	1,35
	İnsanlığın parçası	1	1,35
	Toplumu anlamak	1	1,35
	Toplumun ta kendisi	1	1,35
	Yeni dikilen bir ağaç veya bitki	1	1,35
Toplam		74	100

Sosyoloji ile alakalı olarak üretilen metaforlar 8 kategoriye ayrılmaktadır. Oluşturulan kategoriler şunlardır: yelpazesi geniştir, davranışlarla ilgilidir, değişkendir, bilgilendiricidir, insana daıdır, birleştiricidir, kılavuzluk eder, toplumu yansıtır. Bu kategoriler arasında öğretmen adayları tarafından en sık kullanılan ‘toplumu yansıtır’ kategorisi olarak görülmektedir. Üretilen metaforlar arasında sık sık tekrarlananlar ayna ve toplum metaforarıdır. Sosyoloji hakkında öğretmen adaylarının ortak bakış açısı sosyolojinin toplumu yansıtıyor olmasıdır. Toplum ve ayna metaforlarının sık kullanılmasının yanı sıra toplumu yansıtır kategorisindeki metafor sayısının fazlalığı bunu kanıtlamaktadır.

Sosyoloji bilim dalıyla ilgili oluşturulmuş metaforlardan bazıları gerekçeleriyle birlikte aşağıda verilmiştir.

“Gerekli gibidir. İnsanlarla birlikte yaşadığımız için hepimiz in birbirine ihtiyacı olduğu için anlamak gerekir ki bir diyalog oluşsun.” (ÖA-4)

“Sosyoloji dildir çünkü insanlar birbiriyle etkileşim kurar iletişimsiz insanlar yaşayamaz topluluk toplumsallık insan için önemlidir.” (ÖA-6)

“Ağaçlar gibidir çeşit çeşit ve farklı ama aynı toprakta.” (ÖA-10)

“Oyunculuk gibidir. İçinden bulunduğun toplumda rollerini oynarsın.” (ÖA-13)

“Sosyoloji, radyo gibidir, çünkü içinde farklı tarzda şarkılar çalar.” (ÖA-15)

“Nefes gibidir. Çünkü insan sosyal bir varlıktır ve her hareketinin açıklaması vardır. Bunları bilmek insanı daha güvende ve mutlu hissettirir.” (ÖA-18)

“Bir güneş gibidir çünkü toplumu her yönüyle aydınlatır.” (ÖA-23)

“Yeni dikilen bir ağaç veya bitki gibidir. Çünkü sürekli ilgilenmek bir şeyler eklemek gerekir su gibi gübre gibi sosyoloji de iletişim ister yenilik ister.” (ÖA-29)

“Sosyoloji bir insan topluluğu gibidir. Çünkü insan ve insanlara dair kavramları içerir.” (ÖA-32)

“Saç. Toplumun karıştığı iç savaşlar gibi bir durumda aynı dağınık saç gibi dışardan görünümü güzel olmaz. Lakin toplum düzen anlayış ve disiplin içerisindeyse ve sosyoloji buna olanak sağlıyorsa bu noktada sosyolojinin toplum üzerindeki etkisi taranmış özenmiş saç benzer.” (ÖA-33)

“Sosyoloji ayna gibidir çünkü insanlar kendilerini aramak için onu kullanırlar.” (ÖA-34)

“Bulmaca gibidir çünkü baktıkça yeni şeyler çözeriz.” (ÖA-40)

“Sosyoloji bir kitap gibidir. Eğer bir toplumu anlamak istiyorsak o toplumun insanlarını bir kitaptaki karakter betimlemeleri ve çözümlenmelerinde olduğu gibi detaylı, objektif ele almalıyız.” (ÖA-44)

“Hayat gibidir. Çünkü toplumlar içinde birlik ve iletişim için gereklidir.” (ÖA-45)

“Sosyoloji insanlık gibidir. Çünkü insanlık tam da sosyolojinin incelediği gibi toplum olarak da incelenmelidir.” (ÖA-49)

“Sosyoloji kepeç gibidir. Çünkü her türlü toplumsal bilgiyi barındırır.” (ÖA-50)

“Kitap gibidir. Çünkü her açtığında farklı şeyler keşfedersin her farklı insan da kitap gibidir içine girdikçe farklı özelliklerini keşfedersin.” (ÖA-55)

“Sosyoloji zincir gibidir. Bizi bir arada tutan etkenleri bizi ilgilendiren konuları bizimle birlikte ele alır.” (ÖA-57)

“Ayna gibidir insan başkalarında kendisini görür.” (ÖA-61)

“Sosyoloji hayat gibidir. Çünkü iç içe toplumca birlikte hareket etmek gerektiğini gösterir.” (ÖA-69)

“Bütün gibidir insan toplumlarını bütün içinde inceler.” (ÖA-70)

“Kesişim kümesi gibidir. Çünkü sosyoloji, grupların veya toplumların ortak bir noktasıdır.” (ÖA-71)

“Sosyoloji kibrit kutusu gibidir çünkü herkes birbirinden sorumludur birinin yaptığı yanlış toplumun tamamını ilgilendirir.” (ÖA-81)

“Sosyoloji büyüteç gibidir çünkü toplumu, toplum ilişkisini detaylıca ele alır.” (ÖA-83)

“Okyanus-çok derindir.” (ÖA-84)

“Güneş gibidir. Tüm insanlığı aydınlatan hayatına ışık tutan.” (ÖA-90)

4.5. Antropoloji

İrk bilimi olarak literatürde yer alan antropoloji disiplini ile ilgili olarak sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından 75 metafor üretildiği görülmektedir. Bu metaforlar ve metaforlara bağlı olarak hazırlanan kategoriler Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Antropoloji Bilim Dalına İlişkin Ürettikleri Metaforlar, Kategorileri ve Frekans Değerleri

Kategori	Metafor	Frekans	Yüzde
Bir Araya Toparlar	Saygı	1	1,33
	Köprü	1	1,33
	Dürüst insan	1	1,33
	Bir anne baba	1	1,33
Değerli ve Önemidir	Toprak	2	2,66
	Antika	2	2,66
	Hazine	2	2,66
	Kazı	1	1,33
	İnsan	1	1,33

	Mantar	1	1,33
	Heykel	1	1,33
	İrk analizi	1	1,33
	Eski bir eser	1	1,33
	Sürpriz kutu	1	1,33
	Babaanne sandığı	1	1,33
İnsanla İlgilidir	İnsan	2	2,66
	İrk	1	1,33
	Gen	1	1,33
	Sosyoloji	1	1,33
	Mezarlık	1	1,33
	Tasarım	1	1,33
	Geçmiş	1	1,33
	Kültür	1	1,33
	İrk bilimi	1	1,33
	İskelet	1	1,33
	Biyoloji bilimi	1	1,33
	Nüfus cüzdanı	1	1,33
	İrkların varlığı	1	1,33
	Yasasınız ırkımız	1	1,33
	İrklar arası anlama	1	1,33
Türleri (Çeşitleri) Barındırır	Parmak izi	2	2,66
	Renk	1	1,33
	Bitki	1	1,33
	Çeşni	1	1,33
	Çeşitlilik	1	1,33
	Tür çeşitliliği	1	1,33
	İnsan ırkları	1	1,33
	Siyah ve beyaz	1	1,33
	Bahçedeki çiçekler	1	1,33
	Bir insanın vücudu	1	1,33
	Çözülmesi zor bulmaca	1	1,33
Geçmişi Aydınlatır	Mazi	2	2,66
	İz	1	1,33
	Demir	1	1,33
	Geçmiş	1	1,33

	Geçmişin	1	1,33
	Değişim	1	1,33
	Dün ve bugün	1	1,33
	Anlam ruhu	1	1,33
	Geçmişe bakmak	1	1,33
	Bir binanın temelleri	1	1,33
	Siyah beyaz fotoğraflar	1	1,33
Bilgi Verir	İnsan	3	3,99
	Tarih	1	1,33
	Geçmiş	1	1,33
	Bilgisayar	1	1,33
	Dedektif	1	1,33
	Yabancı dil	1	1,33
	Bizim varlığımız	1	1,33
Bilinmesi Gerekir	Soy	1	1,33
	İnsan	1	1,33
	Anahtar	1	1,33
	Mezarlık	1	1,33
	Heyecan	1	1,33
	Kırık kemikler	1	1,33
	Kendini tanıma	1	1,33
	İnsanlık tarihi	1	1,33
Toplam		75	100

Ortaya konulan metaforlar arasında en yüksek frekansa sahip olan, insan metaforudur. Sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından üretilen metaforlar 7 kategoride incelenmektedir. Bu başlıklar: bir araya toparlar, değerli ve önemlidir, insanla ilgilidir, türleri (çeşitleri) barındırır, geçmişi aydınlatır, bilgi verir, bilinmesi gerekir. Antropolojiye ilişkin 'değerli ve önemlidir' kategorisi en yüksek frekansa sahip kategoridir. Bu kategoride yığılma olması dikkat çekicidir. Öğretmen adayları antropolojinin önemini vurgularken hazine, antika, babaanne sandığı gibi metaforlar kullanmaktadırlar.

Antropoloji ile ilgili oluşturulmuş metaforlardan bazıları gerekçeleriyle birlikte aşağıda verilmiştir.

"Kazıdır. Antropolojinin temelini kazı oluşturur. Kazıyla ortaya çıkan değerler de kültürümüzü ortaya koyar." (ÖA-3)

"İz gibidir çünkü geçmişteki insanlara ait izleri kapsar." (ÖA-7)

“Dedektif gibidir sürekli araştırır.” (ÖA-10)

“Hazine gibidir. Çünkü değerlidir, geçmişten bize kalan en önemli mirasımızdır.” (ÖA-11)

“Antropoloji, nüfus cüzdanı gibidir. Çünkü insanların birbirinden farklı özellikleri kendi kimliğini oluşturur.” (ÖA-)

“Mezarlık gibidir. Çünkü sevdiğimiz yaşam sonlarında oraya gidecekler ve biz onları ziyaret etmezsek onların bize kattıkları her şey onlar gibi yok olup gidecektir.” (ÖA-18)

“Antropoloji siyah beyaz fotoğraflar gibidir. Çünkü geçmişteki insanlar hakkında bizi bilgilendirir.” (ÖA-21)

“Antropoloji köprü gibidir çünkü geçmiş ve gelecek arasındaki bağlantıyı sağlar.” (ÖA-23)

“Antropoloji kırık kemikler gibidir çünkü iyileşmesi için nerede olduğunu ve kime ait olduğunu bulmak gerekir.” (ÖA-34)

“Antropoloji sosyolojiye benzer, çünkü her ikisi de insandan söz eder.” (ÖA-41)

“Antropoloji bir insanın vücudu gibidir. Çünkü insanın yaşadığı coğrafya, medeniyet, kültür, gelenek-görenek, cinsiyet din, dil, ırk gibi olgular insan vücudu gibi birbirini tamamlar.” (ÖA-44)

“Bir binanın temelleri gibidir. Çünkü insanlığın temellerini ortaya çıkarır.” (ÖA-45)

“Antropoloji bilgisayar gibidir. Çünkü her türlü bilgiyi bize verir.” (ÖA-50)

“Babaanne sandığı gibi içinden ne çıkacağı belli değil ama çıkan her iğnesi bile çok değerlidir. Hazine gibi çağı aydınlatır.” (ÖA-51)

“Bahçedeki çiçekler gibidir. Her renkten her cinsten çiçek vardır. İnsanlarda da olduğu gibi.” (ÖA-53)

“Antropoloji toprak gibidir. Bize sunduğu her şey oradan gelir.” (ÖA-57)

“Çeşni gibidir her türlü insanı barındırır.” (ÖA-67)

“Parmak izi gibidir, her birimizin farklılığını somutlaştırır.” (ÖA-68)

“Hazine gibidir. Çünkü antropoloji, toprak altındaki en değerli madenleri gün yüzüne çıkarır.” (ÖA-71)

“Çözülmesi zor bulmaca gibidir çünkü insan çeşitliliğini inceler.” (ÖA-78)

“Antropoloji aslında bir anne baba gibidir. Her farklılığı inceler Her şeyin farkındadır ama asla kıyas yapmaz. Tıpkı bir annemin çocukları arasında kıyas yapıp birini diğerinden üstün tutmayacağı gibi.” (ÖA-80)

“Yabancı dil gibidir bilmeyen anlamaz.” (ÖA-84)

“Antika gibidir. Bulunması için çaba harcanan bulunduğu değer kazanan.” (ÖA-97)

4.6. Psikoloji

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından metafor üretmeleri istenen bir diğer disiplin psikolojidir. 101 öğretmen adayı tarafından psikoloji ile ilgili olarak 77 farklı metafor üretildiği görülmektedir.

Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Psikoloji Bilim Dalına İlişkin Ürettikleri Metaforlar, Kategorileri ve Frekans Değerleri

Kategori	Metafor	Frekans	Yüzde
Psikolojik Davranışları	Duygular	2	2,59
	Yönlendirir		
	Su	1	1,29
	Cam	1	1,29
	Zihin	1	1,29
	Ruh	1	1,29
	Akıl	1	1,29
	Işık	1	1,29
	Güneş	1	1,29
	Beyin	1	1,29
	Ergen	1	1,29
	Omurga	1	1,29
	Kumanda	1	1,29
	Düşünce	1	1,29
	Psikolojik	1	1,29
	Rüzgârgülü	1	1,29
	İnsanın beyni	1	1,29
	Sağlıklı bir insan	1	1,29
	Ayırt etme becerisi	1	1,29
	Çıkmaz bir sokak	1	1,29
	İnsanın en içgüdüsel ihtiyaçlarından	1	1,29

	Vücudumuzun en önemli organı ile eşdeğer	1	1,29
Zorunluluktur	Her şey	2	2,59
	Su	1	1,29
	Tanrı	1	1,29
	Ümit	1	1,29
	Hayat	1	1,29
	Nefes	1	1,29
	Sözlük	1	1,29
	İnsan ruhu	1	1,29
	Ruh sağlığı	1	1,29
Değişkendir	İnsan	2	2,59
	Ruh	1	1,29
	Gece	1	1,29
	Saat	1	1,29
	Zaman	1	1,29
	Bukalemun	1	1,29
	İnsan aklı	1	1,29
	Ters adam	1	1,29
	Anlık ruh hali	1	1,29
	İnsanın ruh hali	1	1,29
	İnsanın duyguları	1	1,29
	Öküzün iki boynuzu arasındaki dünya	1	1,29
İnsanı İnceler	İnsan	4	5,19
	Empati	2	2,59
	Doğa	1	1,29
	Zihin	1	1,29
	Büyüteç	1	1,29
	Ağaç	1	1,29
	Organizma	1	1,29
	Bilgisayar	1	1,29
	Ruh bilimi	1	1,29
	Kum saati	1	1,29
	Sosyoloji	1	1,29
	Davranış	1	1,29
	İçsel anlama	1	1,29

	İnsanın kurtuluşu	1	1,29
Derindir	Kitap	3	3,89
	Göz	1	1,29
	Gece	1	1,29
	Beyin	1	1,29
	Labirent	1	1,29
	Dedektif	1	1,29
	Bilinçaltı	1	1,29
	Slogan	1	1,29
	İnsanın içi	1	1,29
	Soru işareti	1	1,29
	Dünyanın yükü	1	1,29
	Şahlanmış at üzerindeki şövalye	1	1,29
Toplam		77	100

Psikolojiye dair ortaya çıkarılan metaforlar kategorize edildiğinde şu başlıklar ortaya çıkmaktadır: psikolojik davranışları yönlendirir, zorunluluktur, değişkendir, insanı inceler, derindir. Bu kategoriler içerisinde en sık tercih edilen ‘psikolojik davranışları yönlendirir’ kategorisidir. Beyin ve ruh eş güdümlü bir biçimde insan davranışlarını belirlemektedir. Üretilen insan metaforunun en sık tekrarlanan metafor olduğuna dair bulgular tablo 8’de gösterilmektedir.

Psikoloji bilimi ile ilgili oluşturulmuş metaforlardan bazıları gerekçeleriyle birlikte aşağıda verilmiştir.

“Vücudumuzun en önemli organı ile eş değer gibidir. Çünkü bu etken yoksa insana hayat zehirdir hep bir şeyler eksik kalır.” (ÖA-4)

“Doğa gibidir. Çünkü insanı ve ruh halini inceleyen psikoloji, insanın iyi psikolojiye sahip olduğunda güzellikler sunduğunu, kötü ruh halinde ise doğadaki gibi gücünü kullanabildiği düzeyde insanlığa tüm nefretini kusmuştur.” (ÖA-5)

“Şahlanmış bir at üzerindeki şövalye gibidir. İd ile süper egonun isteklerini uzlaştırmaya çalışan hakemdir.” (ÖA-13)

“Psikoloji, omurga gibidir. Çünkü insanın dik sağlam durmasını sağlar.” (ÖA-15)

“Psikoloji büyüteç gibidir. Çünkü çevremizdeki insanların duygu ve davranışlarını daha iyi görmemizi anlamamızı sağlar.” (ÖA-21)

“Doğa gibidir. Çünkü insanı ve ruh halini inceleyen psikoloji, insanın iyi psikolojiye sahip olduğunda güzellikler sunduğunu, kötü ruh halinde ise doğadaki gibi gücünü kullanabildiği düzeyde insanlığa tüm nefretini kusmuştur.” (ÖA-30)

“Öküzün iki boynuzu arasındaki dünya gibidir. Psikoloji o günkü o saat ki o dakikadaki durumunuza göre değişir. Yani öküz mutluyse hoplar zıplar sizde o iki boynuzu olan dünyanın içinde dans edersiniz. Lakin öküz mutsuz ya da sinirliyse o iki boynuzunun arasındaki dünyada cehennemi yaşarsınız. .” (ÖA-33)

“Psikoloji cam gibidir çünkü taşıması çok zordur ve kırıldığı zaman tamir edilmesi nerdeyse imkânsızdır.” (ÖA-34)

“Dedektif - gizlenmiş sorunları ortaya çıkarır.” (ÖA-36)

“Psikoloji insan için her şeydir. Çünkü insanların psikolojinin normal ve düzgün olması çok önemlidir.” (ÖA-39)

“Labirent gibidir çünkü bizi zor çıkmazlara sürükler.” (ÖA-40)

“Psikoloji bir su gibidir. Akacağı yönü kendi belirler. Zaman zaman dış etkenlerle karşılaşp önüne barikatlar kurulsa da akacağı yönü sonunda bulur. Bulduğu kabın şeklini alır. İnsan da seçimlerini kendi mutluluğuna, huzuruna göre şekillendirir. İnsan psikolojisi de kendinden bağımsız olarak dış etkenlere maruz kalsa da bir süre sonra kendi dümeninin başına geçer.” (ÖA-44)

“Psikoloji dünyanın yükü gibidir. Çünkü şu dünyadaki en zor iş psikolojiyi anlamak ve çözüm bulmaktır.” (ÖA-49)

“İnsanın beyni, çünkü insani yöneten odur.” (ÖA-52)

“Zihin gibidir, davranışlarımıza yön verir.” (ÖA-58)

“Organizma gibidir. Çünkü bütün canlı yapıyı içerisine alır ve canlı yapıyı inceler.” (ÖA-60)

“Psikoloji empati gibidir çünkü insanları en iyi anlama yoludur kendini onun yerine koymak.” (ÖA-62)

“Psikoloji anlık ruh halin gibidir aslında. Çünkü mutluysan psikolojin iyi mutsuzsan kötüsüdür.” (ÖA-69)

“Bilgisayar gibidir insanların kodlarını anlamaya yardımcı olur.” (ÖA-70)

“Sözlük gibidir. Çünkü psikoloji, her şeyin cevabıdır.” (ÖA-71)

“Psikoloji bilinçaltı gibidir çünkü birçok şeyi içinde barındırır.” (ÖA-73)

“zaman gibidir. Her an bir önceki veya bir sonrakiyle aynı değildir.” (ÖA-74)

“Ergen - sürekli fikirleri değişir.” (ÖA-75)

“Çıkmaz bir sokak gibidir çünkü insani çözmek imkânsızdır.” (ÖA-78)

“Psikoloji ayırt etme becerisidir çünkü bir insan iyi veya kötü yaptığı şeylerden ders çıkarırsa geleceğe daha emin adımlarla ilerler.” (ÖA-81)

“Psikoloji kumanda gibidir çünkü insan psikolojisi insanın kendisini bir kumanda gibi yönetir. Ayrıca kumanda gibi de olabilir çünkü insan psikolojisi insanın kendisini adeta bir kumanda gibi yönetir.” (ÖA-83)

“Organizma gibidir. Çünkü bütün canlı yapıyı içerisine alır ve canlı yapıyı inceler.” (ÖA-87)

“Rüzgârgülü gibidir. Rüzgâr nerden eserse o yöne doğru döner psikolojide böyledir. Sorun ya da çözüm neredeyse oraya yöneliriz.” (ÖA-97)

“Psikoloji kum saati gibidir Çünkü kum taneleri insanın hayatını anlatır kum taneleri bitince hayatın bitimini gösterir.” (ÖA-99)

“Psikoloji insanların davranışlarını inceleyen bilim olduğu için başkalarının düşüncelerini anlamak insanın en içgüdüsel ihtiyaçlarından.” (ÖA-101)

4.7. Felsefe

Tablo 9’da katılımcıların felsefe ile ilgili ürettikleri metaforlar gösterilmektedir. Felsefe disipliniyle alakalı olarak katılımcılar tarafından 77 metafor üretildiği gözlemlenmektedir. Öğretmen adayları tarafından felsefe hakkında üretilen metaforlar 7 kategoride incelenecektir.

Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Felsefe Bilim Dalına İlişkin Ürettikleri Metaforlar, Kategorileri ve Frekans Değerleri

Kategori	Metafor	Frekans	Yüzde
Karışıktır	Düğüm	1	1,29
	Sürpriz	1	1,29
	Psikoloji	1	1,29
	Yabancı dil	1	1,29
	İntihar eden insan	1	1,29
	İçinden çıkılmaz bir düğüm	1	1,29

Durağan Değildir,	Yol	1	1,29
İlerler	Filozoflar	1	1,29
	Deniz suyu	1	1,29
	Hava olayları	1	1,29
	Güzel düşünmek	1	1,29
	Anlam aramak ve sorgulamak ve bunu yaparken gerekirse en yükseğe çıkmak	1	1,29
Sorgulama Odaklıdır	Çocuk	4	5,19
	Düşünmek	3	3,89
	Merak	2	2,59
	Soru işareti	2	2,59
	Sevgi	1	1,29
	Beyin	1	1,29
	Soru	1	1,29
	Akıl	1	1,29
	Sanat	1	1,29
	Düşünce	1	1,29
	Araştırmak	1	1,29
	Akıl yormak	1	1,29
	Küçük çocuk	1	1,29
	Yolda olmak	1	1,29
	Sorulara cevap aramak	1	1,29
	Sorguya çekilmiş birey	1	1,29
	Değeri bilinmeyen bir bilim dalı	1	1,29
Her Şeyin Temelidir	Düşünce	2	2,59
	Kalp	1	1,29
	Hayat	1	1,29
	Anne	1	1,29
	Toprak	1	1,29
	Anlamak	1	1,29
	Hayatımız	1	1,29
	Bilimlerin temeli	1	1,29
	Bilim adamları	1	1,29
Uçsuz Bucaksızdır	Yol	2	2,59
	Uzay	1	1,29
	Evren	1	1,29

	Resim	1	1,29
	Hayal	1	1,29
	Sayılar	1	1,29
	Okyanus	1	1,29
	Sonsuz bir boşluk	1	1,29
	Büyük bir düşünce sistemi	1	1,29
Bilgi Edinmeyi Sağlar	Beyin	1	1,29
	Rehber	1	1,29
	Düşünce	1	1,29
	Labirent	1	1,29
	Hikmet arayışı	1	1,29
	Bilinmeyi araştırma	1	1,29
Özneldir	Düşünce	2	2,59
	Ev	1	1,29
	Ayna	1	1,29
	Öznel	1	1,29
	Zevk	1	1,29
	Sanat	1	1,29
	Tablo	1	1,29
	Seyirci	1	1,29
	Bulmaca	1	1,29
	Tartışma	1	1,29
	Ruhsal bilim	1	1,29
	Farklı fikirler	1	1,29
	Yaşam biçimi	1	1,29
	Yarısı suyla dolu bardak	1	1,29
Toplam		77	100

Felsefeye ilişkin üretilen kategoriler: karışıktır, durağan değildir, sorgulama odaklıdır, her şeyin temelidir, uçsuz bucaksızdır, bilgi edinmeyi sağlar, özneldir. Felsefeyle ilgili oluşturulan kategorilerin frekans değerleri incelendiğinde, 'sorgulama odaklıdır' kategorisinin sıkça tercih edildiği görülmektedir. Yine bu kategoride yer alan çocuk metaforu öğretmen adaylarının en çok kullandığı metafor olarak göze çarpmaktadır. Düşünen, sorgulayan ve soru soran bir varlık olarak insan felsefe konusunda oluşturulan metaforların temel odak noktasını oluşturmaktadır. Özetle öğretmen adayları felsefenin sorgulama özelliğine dikkat çekmektedir.

Felsefe ile ilgili oluşturulmuş metaforlardan bazıları gerekçeleriyle birlikte aşağıda verilmiştir.

“Bilinmeyenli denklem gibidir. Çünkü Hayata bakmasını bilen ve farklı yerlerden bakmasını bilen, sorgulamayı ve akıllı düşünmeyi bilenler ancak felsefe yapmış ve felsefeyi anlamıştır. Tıpkı bilinmeyenli denklemleri herkesin anlamadığı gibi.” (ÖA-5)

“Labirent gibidir okudukça kendini acar öğrenme urunu olarak çıktı verir.” (ÖA-14)

“Felsefe, yarısı suyla dolu bardak gibidir. Çünkü o bardağın içindeki suya nasıl baktığına ilgilidir. (Yarısı suyla dolu bardak ya da yarısı boş bardak).” (ÖA-15)

“Felsefe küçük çocuk gibidir. Çünkü bir şeyleri öğrenmek için hep soru sormamız, sorgulamamız gerekmektedir.” (ÖA-21)

“Felsefe tablo gibidir çünkü tabloyu herkes farklı yorumlar. Felsefe de farklı yorum ve düşüncelerin ürünüdür.” (ÖA-23)

“Yabancı dil gibidir çünkü anlaması zordur.” (ÖA-24)

“Akıl. Akıl sayesinde düşünür, sorgular, karar verirsin.” (ÖA-28)

“Felsefe soru gibidir. Çünkü yaşama ve insanlığa dair tüm soru ve kavramları içerir.” (ÖA-32)

“Ev gibidir çünkü içi dışından farklı olabilir.” (ÖA-40)

“Felsefe bence çocuk gibidir, ikisi de çok farklı perspektiflerde soru sorar.” (ÖA-41)

“Felsefe evren gibidir. Çünkü önüne diğer bilimler gibi kesin sınırlar çizilemez, set çekilemez. Felsefe ucu bucağı görünmeyen evren kadar geniş sonsuz bir düşünce selidir.” (ÖA-44)

“Felsefe düşünce gibidir. Çünkü kimi zaman saçma kimi zaman mantıklı şeyler atar ortaya.” (ÖA-49)

“Resim gibidir. Çünkü her bir fırça darbesinin derin bir anlamı vardır resimde felsefe de o şekilde en ufak bir soru evreni kapsayan cevaplar topluluğunu içerir.” (ÖA-55)

“Felsefe içinden çıkılmaz bir düğüm gibidir. Çünkü yaptığın her yorumun düşündüğün her fikrin bir çelişen vardır.” (ÖA-69)

“Felsefe anlam aramak ve sorgulamak ve bunu yaparken gerekirse en yükseğe çıkmak gibidir çünkü en dibe vurmadan yükseğe çıkılmaz gerçi bu da ayrı bir zevktir. Zeminin soğukluğu ve zirvenin yalnızlığı.” (ÖA-73)

“Sayılar gibidir. Çünkü sonu ve sonucu yoktur.” (ÖA-74)

“Felsefe rehber gibidir. Çünkü yol gösterir.” (ÖA-76)

“Felsefe beyin gibidir çünkü beyin düşünmeden duramaz.” (ÖA-83)

“Sürpriz gibidir ne vereceği bilinmez.” (ÖA-84)

“Uzay gibidir. Herkesin mutlaka kendi içinde bir düşünce boşluğu sonsuzluğu vardır” (ÖA-90)

4.8. Siyaset Bilimi

Tablo 10 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset bilimi ile alakalı olarak ürettikleri metaforlar ve bu metaforların ait oldukları kategoriler gösterildiği görülmektedir. Siyaset Bilimi ile ilgili, 101 öğretmen adayı tarafından 71 farklı metafor ortaya konulduğu gözlenmektedir. Katılımcılar tarafından üretilen metafor sayılarının gösterildiği tablo 10'a bakıldığında, hakkında en az metafor üretilen bilim dalının Siyaset Bilimi olduğu görülmektedir.

Tablo 10. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyaset Bilimine İlişkin Ürettikleri Metaforlar, Kategorileri ve Frekans Değerleri

Kategori	Metafor	Frekans	Yüzde
İdareyle İlişkilidir	Yönetim	4	5,63
	Güç	1	1,40
	İktidar	1	1,40
	Monarşi	1	1,40
	Yönetme	1	1,40
	Yönetmek	1	1,40
	Güçlü olan	1	1,40
	Yönetimi anlamak	1	1,40
	Pazarıcı ile müşteri arasındaki ilişki	1	1,40
Ahlaki Değerlere	Yalan	2	2,81
Uygun Değildir	Çöp	1	1,40
	Çıkar	1	1,40
	Şeytan	1	1,40
	Aldatma	1	1,40
	Batakılık	1	1,40

	Kargaşa	1	1,40
	Ahlaksızlık	1	1,40
	Kirli çamaşır	1	1,40
	Kaos ortamı	1	1,40
	Bulaşıcı hastalık	1	1,40
	İnsanı kullanma	1	1,40
	Siyasi yaşam ve iktidarı karalama	1	1,40
	Bir bilim olmayacak kadar anlamsız	1	1,40
Doğru ve Etkili	Güneş	2	2,81
Kullanıldığında Fayda	Akıl	1	1,40
Sağlar	Yaşam	1	1,40
	Güvence	1	1,40
	Bir tutku	1	1,40
	Özgür hak ve düşünce	1	1,40
Sistemlidir	Devlet	1	1,40
	Simetri	1	1,40
	İç mimar	1	1,40
	Mekanizma	1	1,40
	Taksonomi	1	1,40
	Besin döngüsü	1	1,40
	Hayatta kalma stratejisi	1	1,40
	Geçmişi bilip geleceğe yön vermek	1	1,40
	İnsanların karar verme becerilerini etkileyen bir bilim dalı	1	1,40
Gidişata Göre Şekillenir	Savaş	1	1,40
	Lastik	1	1,40
	Zıt kutuplar	1	1,40
	İnsan ilişkisi	1	1,40
	Sınırları önceden çizilemeyen yol	1	1,40
Derinine İnilmeli, İçeriği	Alkol	1	1,40
Keşfedilmelidir	Kitap	1	1,40
	Sezgi	1	1,40
	Gurme	1	1,40
	İktidar	1	1,40
	Ansiklopedi	1	1,40
	Tozlu rafta kalan kitap	1	1,40

Kişiyeye Göre Değişir	Kaos	1	1,40
	Şarkı	1	1,40
	Nankör	1	1,40
	Kargaşa	1	1,40
	Savunma	1	1,40
	Siyasetçi	1	1,40
	Siyaset	1	1,40
	Sihirli değnek	1	1,40
	Görüş benzerlikler ve farklılıkları	1	1,40
Gerekli Değildir	Nutuk	1	1,40
	Çok saçma ve boş bir ders	1	1,40
	Çokta gereği olmayan şeylerin bütünü	1	1,40
Karmaşıktır	Girdap	1	1,40
	Karmakarışıklıklar	1	1,40
	Çok çeşitli menü	1	1,40
	Düğümlemiş bir ayakkabı bağı	1	1,40
Toplam		71	100

Katılımcıların ürettikleri metaforlardan hareketle oluşturulan kategoriler: idareyle ilişkilidir, ahlaki değerlere uygun değildir, doğru ve etkili kullanıldığında fayda sağlar, sistemlidir, gidişata göre şekillenir, derinine inilmeli, içeriği keşfedilmelidir, kişiyeye göre değişir, gerekli değildir, karmaşıktır. Bu kategoriler içerisinde en çok kullanılan 'ahlaki değerlere uygun değildir' kategorisidir. Siyaset biliminin genel tavrı olarak ahlak dışı olması vurgulanmaktadır. Öğretmen adaylarının siyasete yönelik genel görüşü bu yöndedir. Öğretmen adaylarının siyaset hakkında en sık tekrarladığı metafor, yönetimdir.

Siyaset Bilimi ile ilgili oluşturulmuş metaforlardan bazıları gerekçeleriyle birlikte aşağıda verilmiştir.

"Siyaset savaş gibidir. Çünkü savaşlarda insanlar kazanabilmek için her stratejiyi ve yolu denerler. Siyasette insanın dalavere, alicengiz ve sahtekarlık ile birbirleriyle akıl yoluyla savaştıkları bir mecradır. Gerek yurt içinde gerekse yurt dışında. Kim daha güçlüyse tarihte olduğu gibi onun borusu ötmeye devam etmiştir. ." (ÖA-5)

"Siyaset bilimi güneş gibidir dünyayı aydınlatır." (ÖA-12)

"Hayatta kalma stratejisi diyebiliriz. Çünkü tüm politikalar nüfuz ve hayatta kalma çabası için geliştirilmiştir. İnsanın ölümü düşünmeden yaşama arzusu için." (ÖA-17)

“Siyaset bilimi ansiklopedi gibidir. Çünkü ülkemizdeki siyaset hakkında daha iyi bilgi sahibi olmamızı sağlar.” (ÖA-21)

“Düğümlemiş ayakkabı bağı gibidir çünkü çok karışıktır.” (ÖA-24)

“Siyaset yönetim gibidir. Çünkü belirli yönetici ve yönetilen kişileri içerir.” (ÖA-32)

“Gurme gibidir. Her şeyden bilmek her şeyi yorumlayabilmek ve eleştirebilmek gerekir. Ahlak bu işin püf noktasıdır.” (ÖA-33)

“Siyaset Bilimi görüş benzerlikler ve farklılıkları gibidir. Çünkü her insan olaylara aynı bakış açısıyla bakamaz. Farklılıklarda vardır.” (ÖA-39)

“Siyaset bilimi zıt kutuplara benzer. Çünkü zıtlıklar siyaset bilimini oluşturur bence.” (ÖA-41)

“Siyaset Bilimi pazarcı ile müşteri arasındaki ilişki gibidir. Pazarcı mallarını hepsini satmak ister. Müşteri ise en iyisini ve en uygununu almak ister. Siyasette de durum böyledir. Halk başa geçecek kişinin toplum için yararlı, iyi, işinin ehli, yetenekli çok yönlü bir insanın ülkeyi yönetmesini ister. Siyasi partiler de aralarından birini iktidara gelmesi için onu pazarlar.” (ÖA-44)

“Siyaset Bilimi taksonomi gibidir her şeyin bir sistemi yeri ve düzeni vardır.” (ÖA-57)

“Lastik gibidir nereye çekersen oraya gider.” (ÖA-67)

“Girdap gibidir, neyin gerçek neyin doğru neyin yanlış olduğunu hiçbir zaman bilemezsin.” (ÖA-68)

“Siyaset bilimi bulaşıcı hastalık gibidir. Yanına yaklaşırsan kurtulman uzun zaman alır.” (ÖA-69)

“Simetri gibidir. Çünkü siyaset bilimi düzeni kuramazsa, hiçbir şey artık yerli yerinde durmayacaktır.” (ÖA-71)

“Bir tutkudur. Çünkü temelinde adalet ve eşitlik duygusu vardır.” (ÖA-74)

“Siyaset bilimi nutuk gibidir. Çünkü lafta kalır.” (ÖA-76)

“Kaos ortamı gibidir çünkü kargaşadan doğar.” (ÖA-78)

“Yönetmedir, meşru gücü elinde bulundurma tekelidir.” (ÖA-89)

“Besin döngüsü gibidir. Ben siyaset yapmıyorum diyen bir insan bile bu döngünün bir parçasıdır.” (ÖA-90)

“Tozlu rafta kalan kitap gibidir. Keşfedilmeyi bekleyen değeri az bilinen.” (ÖA-97)

4.9. Hukuk

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından metafor üretmeleri istenen son disiplin hukuktur. Hukuk hakkında katılımcılar tarafından 73 farklı metafor üretildiği görülmektedir. Hukuk ile ilgili veriler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 11. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Hukuk Bilim Dalına İlişkin Ürettikleri Metaforlar, Kategorileri ve Frekans Değerleri

Kategori	Metafor	Frekans	Yüzde
Dengelidir	Terazi	2	2,73
	Eşit kollu terazi	1	1,36
Hayatın Temelidir	Su	3	4,10
	Kalp	2	2,73
	Yaşam	2	2,73
	Canlı	1	1,36
	Güneş	1	1,36
	Oksijen	1	1,36
	Ağacın kökü	1	1,36
	Toplumun dinamiği	1	1,36
Güçle Bağlantılıdır	Her devlette olması gereken bir alan	1	1,36
	Güç	1	1,36
	Baba	1	1,36
	Kırılmak üzere olan bir dal	1	1,36
Toplumsal Düzeni Sağlar	Adaletin olmadığı yazılı metinler	1	1,36
	Yasalar	2	2,73
Sağlar	Bağ	1	1,36
	Eşitlik	1	1,36
	Ekmek	1	1,36
	Düzen	1	1,36
	Çanta	1	1,36
	Turnusol kâğıdı	1	1,36
	Olmazsa olmaz değer	1	1,36

	Toplumlar ve insan ilişkisi	1	1,36
	Hayatı düzenleyen kurallar bütünü	1	1,36
Dosdoğru Olmalıdır	Düzen	2	2,73
	Özgürlük	2	2,73
	İnsan	1	1,36
	Yalan	1	1,36
	Terazi	1	1,36
	Ayakkabı	1	1,36
	Kırık bir terazi	1	1,36
	Vicdanı olmayan insan	1	1,36
Kurallıdır	Adalet	1	1,36
	Adaletin kurumu	1	1,36
	Hakkımızı savunma	1	1,36
Soyuttur	Hava	1	1,36
	Öğüt	1	1,36
Eşitlik Ve Adaletle İlgilidir	Terazi	8	10,95
	Adalet	6	8,21
	Eşitlik	2	2,73
	Devlet	1	1,36
	Kılıç	1	1,36
	Adil olmak	1	1,36
	Bozuk bir terazi	1	1,36
	Bir ülkenin terazisi	1	1,36
	Ülkenin adaletsizliği	1	1,36
Varlığı Kesin Değildir	Yok	1	1,36
	Çorak topraklar	1	1,36
	Adalet yoksa gereği de yok	1	1,36
	Var olmayanı savunan felsefeciler	1	1,36
	Aslını yitirmeye başlamış sadece adı kalmış bir bilim	1	1,36
Toplam		73	100

Sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından ortaya konulan hukuk bilim dalına ilişkin metaforlar 9 farklı kategoride incelenmektedir. Bunlar: dengelidir, hayatın temelidir, güçle bağlantılıdır, toplumsal düzeni sağlar, dosdoğru olmalıdır, kurallıdır, soyuttur, eşitlik ve adaletle ilgilidir, varlığı kesin değildir. Frekanslara bakıldığında, 'eşitlik ve adaletle ilgilidir' kategorisi hakkında en fazla metafor üretilen kategori olarak görülmektedir.

Üretilen metaforlar içerisinde terazi ve adalet metaforu sık tekrarlanmaktadır. Öğretmen adaylarınca hukuk disiplininin denge unsuru olması vurgulanmaktadır. Terazi bu tutumun simgesi olarak görülmektedir.

Hukuk disiplini ile ilgili oluşturulmuş metaforlardan bazıları gerekçeleriyle birlikte aşağıda verilmiştir.

“Özgürlük gibidir. Çünkü hukuk konusunda bilgili olursan ne yapacağını nasıl yapacağını bilir, nelerin daha iyi yapılması için çabalarsın .”(ÖA-1)

“Hukuk kılıç gibidir. Çünkü adaleti sağladığı yerde keskin ve sonuçları ağırdır, taşıyan kişiye yük ve sorumluluğun büyüğünü getirir. İnsanlığa ve geçmişe şekil vermiş bu silah nizamın ve düzenin tahsisinde büyük rol oynamıştır. Hukukta toplumda kılıcın rolünü devralan nihai bir olgudur, düzenlemelerdir.”(ÖA-5)

“Devlet gibidir yıkılırsa adalet kalmaz.”(ÖA-10)

“Hukuk terazi gibidir dengeyi sağlar.”(ÖA-12)

“Öğüt gibidir. Bir kulaktan girer diğer kulaktan çıkar.”(ÖA-13)

“Terazi gibidir, adaletli dağıtım yapar.”(ÖA-14)

“Adaletin olmadığı yazılı metinler. Gereği düşünülmüş ancak gereği yapılmamış.”(ÖA-17)

“Ekmek- Eksik olduğunda doymayız.”(ÖA-20)

“Hukuk ağaç kökü gibidir çünkü ağacın kökleri olmadığı zaman yaşayamadığı gibi hukuk kuralları olmayan bir toplum da çürümeye mahkûmdur.”(ÖA-23)

“Güneş / yolumuzu aydınlatır.”(ÖA-26)

“Hukuk düzen gibidir. Çünkü bir toplumun düzen ve adaletini sağlar.”(ÖA-32)

“Baba gibidir. Saygıdır. Sevgidir. Güven verir. Uyarıcıdır. Koruyucudur. Kollayıcıdır.”(ÖA-33)

“Terazi gibidir çünkü iki tarafa eşit bakılmadıkça adalet terazisi şaşar.”(ÖA-40)

“Terazi gibidir, doğruluk her zaman ağır basar.”(ÖA-41)

“Hukuk bir ülkenin terazisi gibidir. Onu dengede tutmak istiyorsak insan haklarının başlıca getirisi olan hak, adalet, özgürlük, eşitlik gibi kavramları din, dil, ırk, cinsiyet ayrımı yapmaksızın eşit oranda uygulamak zorundayız.”(ÖA-44)

“Kalp gibidir. Çünkü hukuk olmadan yaşamak imkânsızdır.”(ÖA-45)

“Terazi gibidir. Adaleti ve eşitliği temsil eder.”(ÖA-53)

“Kırılmak üzere olan bir dal gibidir. Çünkü her zaman güçsüzün haksız çıktığı güçlünün her daim kazandığı bir olgu.”(ÖA-55)

“Bağ gibidir. Çünkü toplumda yaşayan insanları birbirine bağlar ve toplumdaki düzeni sağlar.”(ÖA-60)

“Yasalar gibidir. Çünkü yasalarla toplumsal düzen sağlanır.”(ÖA-63)

“Adaletin kurumu gibidir çünkü adaletin bulunduğu yerde her zaman başarılı bir hukuk sistemi vardır.”(ÖA-65)

“Hava gibidir görünmez elle tutulmaz.”(ÖA-67)

“Terazi gibidir. Çünkü hukuk, küfelerin ağırlıklarını eşitlemezse terazi dengede duramaz.”(ÖA-71)

“Yalan gibidir. Çünkü sadece toplumu oyalamak için yazılan kurallardır. Hak, hukuk, adalet her zaman güçlüden yanadır.”(ÖA-74)

“Bozuk bir terazi gibidir amacı adaleti sağlamaktır ama hep hata verir.”(ÖA-78)

“Hukuk özgürlüktür çünkü bir ülkenin hukukî durumu ne kadar iyiyse ülke o kadar özgür olur.”(ÖA-81)

“Hukuk turnusol kâğıdı gibidir çünkü hukuk sayesinde doğru yanlış iyi kötü ayırt edilir.”(ÖA-83)

“Bağ gibidir. Çünkü toplumda yaşayan insanları birbirine bağlar ve toplumdaki düzeni sağlar.”(ÖA-87)

“Hayatı düzenleyen kurallar bütünüdür. İnsanlar egoist bir varlıktır bir arada yaşamaları için devlet gereklidir devlet içinde anayasa kanun hukuk kuralları olmazsa olmazlardandı.”(ÖA-89)

“Hukuk terazi gibidir. Eşitlik, doğruluk için çabalar.”(ÖA-99)

4.10. Olumlu – Olumsuz Metaforlar

Sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından 9 farklı sosyal bilim dalıyla alakalı 712 farklı metafor oluşturulduğu görülmektedir. Bu bölümde öğretmen adaylarınca oluşturulan metaforlar olumlu ve olumsuz olacak şekilde ikiye ayrılarak incelenmektedir. Veriler alfabetik sıraya göre sunulmaktadır.

Aşağıda verilen Tablo 12’de metaforlar olumlu ve olumsuz olarak ayrılırken tamamen öğretmen adayları tarafından yazılan gerekçeler göz önüne alınmaktadır. Örneğin; ‘adalet’ metaforu hem olumlu hem de olumsuz kategoride bulunmaktadır. Hukuk hakkında yazılan “adalet gibidir çünkü eşitliği sağlar” örneğinde adalet kavramı olumlu olarak kullanılmaktayken, ekonomide “adalet gibidir hiçbir zaman doğru işlemez” metaforunun olumsuz olduğu görülmektedir.

Tablo 12. Olumlu – Olumsuz Metaforlar

Olumlu Metaforlar	Olumsuz Metaforlar
Adalet	Adalet
Adaletin kurumu	Adalet yoksa gereği de yok
Ağacın dalları	Adaletin olmadığı yazılı metinler

Ağaç	Ağaç kökü
Ağaçlar	Ahlak
Ahtapot	Ahlaksızlık
Aile	Aldatma
Akıl	Alın teri
Akıl yormak	Alkol
Altın	Aslını yitirmeye başlamış sadece adı kalmış
Anahtar	bir bilim
Anlam aramak ve sorgulamak ve bunu yaparken gerekirse en yükseğe çıkmak	Ayna
Anlam ruhu	Bilinmeyenli denklem
Anlamaktır	Bir bilim olmayacak kadar anlamsız
Anlık ruh halin	Boş kitapların ezberlenmesi
Anne	Bozuk bir terazi
Ansiklopedi	Bozuk para
Antika	Bu ülke içerisinde çok saçma ve boş bir ders hiç bir katkısı olamaz
Antropoloji	Bu ülkede hukuk çorak topraklar
Araştırmak	Bukalemun
At	Bulaşıcı hastalık
Atlas	Cüzdan
Ayakkabı	Çıkar
Ayırt etme becerisi	Çıkmaz bir sokak
Ayna	Çivi
Baba	Çocuk
Babanne sandığı	Çokta gereği olmayan şeylerin bütünü
Bağ	Çöp
Bahçedeki çiçekler	Değeri bilinmeyen bir bilim dalı
Banka ya da ATM	Değişim
Batakılık	Devlet
Benim için her şey demek	Düğümlemiş ayakkabı bağı
Benliğimiz	Ekmek
Besin döngüsü	Ev idaresi
Beslenme	Güç
Beyin	Harita
Bilgisayar	Hava
Bilim adamları	Hava durumu

Bilimlerin temelidir	Hava olayları
Bilinçaltı	Hayal
Bilinmeyen araştırma	Hayat
Bir anne baba	Hayatın bir parçası
Bir binanın temelleri	Her devlette olması gereken bir alan
Bir çeşit umut kaynağı	Hiçbir şeyi anlayamayıp aynı zamanda her
Bir deredeki su	şeyi anlamak
Bir gizemdir	İrkların varlığı
Bir güneş	İhtiyaç
Bir hikmet arayışı	İktidar
Bir insan topluluğu	İlaç
Bir insanın vücudu	İnsan
Bir kitap	İnsan akli
Bir milletin geleceği	İnsanı kullanmak
Bir nevi özgürlüktür	İntihar eşiğindeki insan
Bir tarla	Kaos
Bir toprak	Kaos ortamı
Bir tutku	Kargaşa
Bir ülkenin terazisi	Kırık bir terazi
Bireyi kendini tanımadır	Kırılmak üzere olan bir dal
Bitki	Kıtlık
Biyoloji bilimi	Kirli çamaşır
Bizim evimizdir	Kitap
Bizim varlığımız	Kumar
Bozuk para	Labirent
Bulmaca	Lastik
Bütün	Nankör
Büyük bir düşünce sistemi	Nutuk
Büyüteç	Oyuncak
Büyüteç	Öğüt
Cam	Özgürlük
Can	Para
Canlı	Para para, gizli işler, vergiler
Coğrafya	Pazarıcı ile müşteri arasındaki ilişki
Çanta	Puzzle
Çatı	Saçmalık

Çeşitlilik	Sahip
Çeşni	Savaş
Çevre	Sayılar
Çevremizde gördüğümüz her şey	Sınıfsal tabakalaşma
Çiçek	Sınırları önceden çizilemeyen bir yol
Çocuk	Siyasetçi
Çok	Siyasi yaşam ve iktidarı karalama
Çok çeşitli menü	Sonsuz bir boşluk
Çözülmesi zor bulmaca	Soru
Davranış	Su
Dayanak	Şaka
Dedektif	Şeytan
Değişim	Tartışma
Değişken	Tatlı
Değiştirilir	Terazi
Dehliz	Ters adam
Demir	Toplumun düzelmesini isterler ama çözüm
Deniz suyu	sıfır
Derya deniz	Türkiye de zor
Devlet	Umut
Dil	Uykunun bir diğer karşılığı
Doğa	Ülkenin adaletsizliği
Doğayı anlama biçimi	Ümit
Doktor	Var olmayanı savunan felsefeciler
Döviz	Vücudumuzun en önemli organı ile eş
Durağan olmayan bir nehir	değer
Duygular	Yabancı dil
Düğüm	Yalan
Dün	Yasalar
Dün ve bugün	Yaşam
Dünya	Yaşamımız
Dünya gerçekleri	Yok
Dünyamızı tanımak	Zaman
Dünyanın yükü	Zıt kutuplar
Dürüst insan	Zincirin halkaları
Düşünce	

Düşünmek

Düzen

Eğitim

Elektrik

Elmas

Empati

En önemli şey

Ergen

Eski bir eser

Eşit kollu terazi

Eşitlik

Ev

Evimiz

Evin kolonu

Evren

Farklı fikirler

Filozoflar

Formül

Gece

Geçmiş

Geçmiş ve gelecek

Geçmişe bakmak

Geçmişini bilip geleceğe yön vermek

Geçmişin

Gelecek

Gelişim

Gen

Genç

Gerçekler

Gerekli

Girdap

Gökyüzü

Görüş benzerlikler ve farklılıkları

Göz

Gurme

Güç

Güçlü bir dövüşçü
Güçlü olan
Güneş 5
Güvence
Güzel düşünmek
Hakikat
Hakkımızı savunma
Halat
Hava
Hayal
Hayat
Hayatı devam ettirmek
Hayatı düzenleyen kurallar bütünü
Hayatımız
Hayatın güzelliği
Hayatta kalma stratejisi
Hazine
HDD
Her şey
Hesap makinesi
Heyecan
Heykel
Hukuk
Hukukta adil olmak hayatta insanların
yapması en önemli şeylerdendir
Huzurdur
Irk
Irk analizi
Irk bilimi
Irklar arası anlama
Işık
İç mimar
İçinden çıkılmaz bir düğüm
İçsel anlama
İdeoloji
İhtiyaç

İktidar
İlaç
İletişim
İnsan
İnsan
İnsan duyguları
İnsan ırkları
İnsan için her şeydir
İnsan ilişkisi
İnsan ruhu
İnsanın beyni
İnsanın en içgüdüsel ihtiyaçlarından
İnsanın içi
İnsanın kurtuluşu
İnsanın ruh hali
İnsanlar
İnsanların karar verme becerilerini etkileyen
bilim dalı
İnsanlığın parçası
İnsanlığın yapıtaşı
İnsanlık
İnsanlık tarihi
İpucu
İskelet
İz
Kader
Kaderimiz
Kadın
Kalıp
Kalp
Kapı
Kargaşa
Karmaşıklar
Kazı
Kepçe
Kesişim kümesi

Kılavuz

Kılıç

Kırık kemikler

Kıyafet

Kibrit kutusu

Kimlik

Kitap

Köklü bir çınar

Köprü

Kum saati

Kumanda

Kumbara

Kuyruk

Küçük çocuk

Kültür

Labirent

Laboratuvar

Lider

Mantar

Matruşka

Mazi

Meclis

Mekanizma

Memleketimiz

Merak

Merdiven

Mezarlık

Miras

Monarşi

Mum

Mutluluğun anahtarı

Mücadele

Mücevher

Nar

Nefes

Nehir

Nüfus cüzdanı

Oksijen

Okyanus

Olmayınca olmuyor asla olmuyor

Olmazsa olmaz değer

Omurga

Organizma

Orman

Oyunculuk

Öğretmen

Öküzün iki boynuzu arasındaki dünya

Özgür hak ve düşünce

Özgürlük

Öznel

Para

Para birimleri

Parasal işlemler

Parayı bilmek

Parmak izi

Plan

Pozitif bilimlerin en önemlilerinden

Psikoloji

Psikolojik

Pusula

Radyo

Rehber

Renk

Resim

Roman

Ruh

Ruh bilimi

Ruh sağlığı

Ruhsal bilim

Rüzgârgülü

Saat

Saç

Sağlıklı bir insan

Sanat

Savaş

Savunma

Saygı

Sevgi

Seyahat

Seyirci

Sezgi

Sihirli değnek

Silsile

Simetri

Siyah beyaz fotoğraflar

Siyah ve beyaz

Siyaset

Slogan

Sorguya çekilmiş birey

Soru

Soru işareti

Sorular grubu

Sorulara cevap aramak

Sosyal hayat

Sosyoloji

Sosyolojiye benzer

Soy

Sözlük

Su

Süreç

Sürpriz

Sürpriz kutu

şahlanmış bir at üzerindeki şövalye

şans

şarkı

şelale

Tablo

Taksonomi

Tanrı
Tarih
Tasarım
Terazi
Tohum
Toplum anlama
Toplumlar ve insanlar ilişkisi
Toplumu anlamak
Toplumun dinamiği
Toplumun ta kendisi
Toprak
Tozlu rafta kalan kitap
Turnusol kâğıdı
Tür çeşitliliği
Uçsuz gizem
Uzay
Varlık ve yokluk
Vatan
Vazgeçilmez
Vicdanı olmayan insan
Yabancı dil
Yalan
Yarısı suyla dolu bardak
Yasalar
Yaşadığı yeri bilmek
Yaşam
Yaşam alanı
Yaşam biçimi
Yaşamak için lazım
Yaşamasıdır
Yaşanmışlıklar
Yaşasınız ırkımız
Yeni dikilen bir ağaç veya bitki
Yeryüzü parçası
Yıldız
Yol

Yolcu treni
 Yolda olmak
 Yönetim
 Yönetimi anlamak
 Yönetme
 Yönetmek
 Zaman
 Zaman makinesi
 Zevk
 Zihin
 Zincir

Sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından oluşturulan metaforların olumlu ya da olumsuz olma durumlarına bakılarak yukarıdaki tablo hazırlanmıştır. Metaforlardan 590 tanesi olumlu, 122 tanesi ise olumsuzdur. Tablo incelendiğinde görülmektedir ki oluşturulan metaforların büyük bir kısmı olumlu nitelik taşımaktadır.

Olumlu metafor sayısının en fazla olduğu disiplin coğrafyadır. Coğrafya ile ilgili üretilen 88 metafordan 85 tanesi olumludur. Siyaset bilimi ise olumlu metafor sayısının en az olduğu alandır. Siyasetle ilgili üretilen toplam 71 metaforun 42 tanesi olumludur.

En fazla olumsuz ifade taşıyan alan ekonomidir. Ekonomi disipliniyle ilgili 30 tane olumsuz metafor üretilmiştir. Hakkında en az olumsuz metafor üretilen alan antropoloji olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretmen adayları tarafından antropolojiyle ilgili yalnızca 2 olumsuz metafor kullanılmaktadır.

4.11. Somut – Soyut Metaforlar

Öğretmen adayları tarafından oluşturulan metaforların diğer bir incelenme şekli somut ya da soyut olmaları durumudur. Kabaca bir ifadeyle beş duyu organı ile algılanabilen kavramlar somut, algılanamayanlar ise soyut olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretmen adaylarının metafor oluştururken yazdıkları açıklamalar dikkate alınarak metaforların somut veya soyut olma durumlarına ilişkin tablo aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 13. Somut – Soyut Metaforlar

Somut Metaforlar	Soyut Metaforlar
Adaleti barındırır	Adalet
Adaletin kurumu	Adalet yoksa gereği de yok
Ağacın dalları	Adaletin olmadığı yazılı metinler
Ağaç	Adil olmak
Ağaç kökü	Ahlaksızlık

Ağaçlar	Ahlaktır
Ahtapot	Akıl
Aile	Akıl yormak
Aldatma	Anlam aramak ve sorgulamak ve bunu yaparken gerekirse en yükseğe çıkmak
Alın teri	Anlam ruhu
Alkol	Anlamak
Altın	Anlık ruh halin
Anahtar	Aslını yitirmeye başlamış sadece adı kalmış
Anne	bir bilim
Ansiklopedi	Ayırt etme becerisi
Antika	Ayna
Antropoloji	Bağ
Araştırmak	Benliğimiz
At	Beyin
Atlas	Bilinçaltı
Ayakkabı	Bilinmeyen araştırma
Ayna	Bilinmeyenli denklem
Baba	Bir bilim olmayacak kadar anlamsız
Babaanne sandığı	Bir gizem
Bağ	Bir hikmet arayışı
Bahçedeki çiçekler	Bir milletin geleceği
Banka ya da ATM	Bir nevi özgürlük
Bataklık	Bir tutku
Benim için her şey demek	Bir ülkenin terazisi
Besin döngüsü	Biyoloji bilimi
Beslenme	Bizim varlığımız
Beyin	Boş kitapların ezberlenmesi
Bilgisayar	Bozuk bir terazi
Bilim adamları	Bu ülke içerisinde çok saçma ve boş bir
Bilimlerin temeli	ders hiç bir katkısı olamaz
Bir anne baba	Büyük bir düşünce sistemi
Bir binanın temelleri	Çeşitlilik
Bir çeşit umut kaynağı	Çevre
Bir deredeki su	Çıkar
Bir güneş	Çıkmaz bir sokak
Bir insan topluluğu	

Bir insanın vücudu	Çok çeşitli menü
Bir kitap	Çokta gereği olmayan şeylerin bütünü
Bir tarla	Davranış
Bir toprak	Değeri bilinmeyen bir bilim dalı
Bitki	Değişim
Bizim evimiz	Değişken
Bozuk para	Değiştirilir
Bukalemun	Devlet
Bulaşıcı hastalık	Duygular
Bulmaca	Dün
Bütün	Dün ve bugün
Büyüteç	Dünya gerçekleri
Cam	Dünyanın yükü
Can	Düşünce
Canlı	Düşünmek
Coğrafya	Düzen
Cüzdan	Empati
Çanta	Ergen
Çatı	Eşitlik
Çeşni	Ev idaresi
Çevremizde gördüğümüz her şey	Evren
Çiçek	Farklı fikirler
Çivi	Gece
Çocuk	Geçmiş
Çok	Geçmiş ve gelecek
Çorak topraklar	Geçmişe bakmak
Çöp	Geçmişini bilip geleceğe yön vermek
Çözülmesi zor bulmaca	Geçmişin
Dayanak	Gelecek
Dedektif	Genç
Dehliz	Gerçekler
Demir	Gerekli
Deniz suyu	Güç
Derya deniz	Güvence
Dil	Güzel düşünmek
Doğa	Hakikat

Doğayı anlama biçimi	Hakkımızı savunma
Doktor	Hava
Döviz	Hayal
Durağan olmayan bir nehir	Hayat
Düğüm	Hayatı devam ettirmek
Düğümlemiş ayakkabı bağı	Hayatı düzenleyen kurallar bütünü
Dünya	Hayatımız
Dünyamızı tanımak	Hayatın bir parçası
Eğitim	Hayatta kalma stratejisi
Ekmek	Her devlette olması gereken bir alan
Elektrik	Heyecan
Elmas	Hiçbir şeyi anlayamayıp aynı zamanda her
En önemli şey	şeyi anlamak
Eski bir eser	Hukuk
Eşit kollu terazi	Huzur
Ev	İrk
Evimiz	İrk analizi
Evin kolonu	İrk bilimidir
Evren	İrklar arası anlama
Filozoflar	İrkların varlığı
Formül	İçinden çıkılmaz bir düğüm
Gece	İçsel anlama
Gelecek	İdeoloji
Gelişim	İhtiyaç
Gen	İktidar
Gerekli	İnsan
Girdap	İnsan akli
Gökyüzü	İnsan duyguları
Görüş benzerlikler ve farklılıkları	İnsan ırkları
Göz	İnsan ilişkisi
Gurme	İnsan ruhu
Güç	İnsanı kullanmak
Güçlü bir dövüşçü	İnsanın en içgüdüsel ihtiyaçlarından
Güçlü olan	İnsanın içi
Güneş	İnsanın kurtuluşu
Halat	İnsanın ruh hali

Harita	İnsanlar
Hava	İnsanlığın parçası
Hava durumu	İnsanlığın yapıtaşı
Hava olayları	İnsanlık
Hayat	İnsanlık tarihi
Hayatın güzelliğidir	Kader
Hazine	Kalp
HDD	Kaos
Her şey	Kaos ortamı
Hesap makinesi	Kargaşa
Heykel	Kendini tanıma
Işık	Kültür
İç mimar	Labirent
İlaç	Mazi
İletişim	Merak
İnsan	Monarşi
İnsan	Nankör
İnsan için her şeydir	Nutuk
İnsanın beyni	Olmazsa olmaz değer
İnsanlar	Oyuncak
İnsanların karar verme becerilerini etkileyen bilim dalı	Öğüt
İntihar eşiğindeki insan	Öküzün iki boynuzu arasındaki dünya
İpucu	Özgür hak ve düşünce
İskelet	Özgürlük
İz	Öznel
Kader	Pazarcı ile müşteri arasındaki ilişki
Kaderimiz	Plan
Kadın	Psikoloji
Kalıp	Psikolojik
Kalp	Ruh
Kapı	Ruh bilimi
Karmaşıklar	Ruh sağlığı
Kazı	Ruhsal bilim
Kepçe	Saçmalık
Kesişim kümesi	Sanat
	Savunma

Kılavuz	Saygı
Kılıç	Sayılar
Kırık bir terazi	Sevgi
Kırık kemikler	Sezgi
Kırılmak üzere olan bir dal	Sınıfsal tabakalaşmadan başka bir şey
Kıtlık	değil
Kıyafet	Sınırları önceden çizilemeyen bir yol
Kibrit kutusu	Sihirli değnek
Kimlik	Silsile
Kirli çamaşır	Simetri
Kitap	Siyaset
Köklü bir çınar	Siyasi yaşam ve iktidarı karalama
Köprü	Slogan
Kum saati	Sonsuz bir boşluk
Kumanda	Soru
Kumar	Soru işareti
Kumbara	Sorular grubu
Kuyruk	Sorulara cevap aramak
Küçük çocuk	Sosyal hayat
Labirent	Sosyoloji
Laboratuvar	Soy
Lastik	Sürpriz
Lider	Sürpriz kutu
Mantar	Şaka
Matruşka	Şans
Meclis	Şeytan
Mekanizma	Tanrı
Memleketimiz	Tarih
Merak	Tartışma
Merdiven	Tasarım
Mezarlık	Terazi
Miras	Toplum anlama
Mum	Toplumlar ve insanlar ilişkisi
Mutluluğun anahtarı	Toplumunu anlamak
Mücadele	Toplumun dinamiği
Mücevher	Toplumun düzelmesini isterler ama çözüm

Nar	sıfır
Nefes	Tür çeşitliliği
Nehir	Türkiye de zor
Nüfus cüzdanı	Uçsuz gizem
Oksijen	Umut
Okyanus	Uzay
Olmayınca olmuyor asla olmuyor	Ülkenin adaletsizliği
Omurga	Var olmayanı savunan felsefeciler
Organizma	Varlık ve yokluk
Orman	Vazgeçilmez
Oyunculuk	Yabancı dil
Öğretmen	Yalan
Para	Yasalar
Para birimleri	Yasasınız ırkımız
Para para, gizli işler, vergiler	Yaşam
Parasal işlemler	Yaşam biçimi
Parayı bilmek	Yaşamak için lazım
Parmak izi	Yok
Pozitif bilimlerin en önemlilerinden	Yol
Pusula	Yolda olmak
Puzzle	Yönetim
Radyo	Yönetimi anlamak
Rehber	Yönetme
Renk	Yönetmek
Resim	Zevk
Roman	Zıt kutuplar
Ruh	Zihin
Rüzgârgülü	
Saat	
Saç	
Sağlıklı bir insan	
Sahip	
Sanat	
Savaş	
Seyahat	
Seyirci	

Siyah beyaz fotoğraflar
Siyah ve beyaz
Siyasetçi
Sorguya çekilmiş birey
Sosyoloji
Sosyolojiye benzer
Sözlük
Su
Süreç
Şahlanmış bir at üzerindeki şövalye
Şarkı
Şelale
Tablo
Taksonomi
Tarih
Tatlı
Terazi
Ters adam
Tohum
Toplum
Toplumun ta kendisidir
Toprak
Tozlu rafta kalan kitap
Turnusol kâğıdı
Uykunun bir diğer karşılığı
Ümit
Vatan
Vicdanı olmayan insan
Vücudumuzun en önemli organı ile eş
değer
Yabancı dil
Yalan
Yarısı suyla dolu bardak
Yaşadığı yeri bilmektir
Yaşam
Yaşam alanı

Yaşam kaynağımız su
Yaşamasıdır
Yaşamımız
Yaşanmışlıklar
Yeni dikilen bir ağaç veya bitki
Yeryüzü parçası
Yıldız
Yol
Yolcu treni
Yönetim
Zaman
Zaman makinesi
Zincir
Zincirin halkaları

Öğretmen adaylarının analiz formu üzerinde vermiş oldukları yanıtlardan hareketle hazırlanan Tablo 13 incelendiğinde görülmektedir ki öğretmen adaylarının ürettikleri metaforların büyük bir kısmı somuttur. Oluşturulan metaforların 290 tanesi soyuttur. Oluşturulan 422 metafor ise somuttur. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilimlerle alakalı olarak oluşturdukları metaforlarda somut varlıklar ağırlıklıdır.

Somut metaforun en fazla kullanıldığı alan 76 frekansla tarihtir. En az somut metafor kullanılan disiplin ise siyaset bilimidir. Siyaset bilimiyle ilgili oluşturulan somut metafor sayısı 21'dir. Soyut metaforlara ise en sık rastlanan alanlar ise felsefe ve siyaset bilimidir. Her iki alanla ilgili de 50şer adet soyut disiplin kullanıldığı görülmektedir. Soyut metaforların en az olduğu alan ise coğrafyadır. Coğrafya hakkında 17 tane soyut metafor kullanılmaktadır.

4.12. Doğal - Yapay Metaforlar

Öğretmen adaylarınca kullanılan metaforlara bağlı olarak hazırlanan bir diğer gruplama doğal ve yapay olma durumlarıyla ilgilidir. Basitçe, doğal şartlarla kendiliğinden oluşan ve insan eliyle yapılmayan nesne ve durumlar doğal; insanların ellerinde bulunan malzemelerle hazırladıkları nesne ve durumlar ise yapay olarak ifade edilebilir. Metaforların doğal ya da yapay olmalarına göre oluşturulan tablo aşağıda verilmektedir.

Tablo 14. Doğal – Yapay Metaforlar

Doğal Metaforlar	Yapay Metaforlar
Ağacın dalları	Adalet
Ağaç	Adalet yoksa gereği de yok
Ağaç kökü	Adaleti barındırır
Ağaçlar	Adaletin kurumu
Ahtapot	Adaletin olmadığı yazılı metinler
Akıl	Adil olmak
Akıl yormaktır	Ahlaksızlık
Altın	Ahlaktır
Anlık ruh halin	Aile
Anne	Aldatma
At	Alın teri
Baba	Alkol
Bağ	Anahtar
Bahçedeki çiçekler	Anlam aramak ve sorgulamak ve bunu yaparken gerekirse en yükseğe çıkmak
Bataklik	Anlam ruhu
Benliğimiz	Anlamak
Besin döngüsü	Ansiklopedi
Beslenme	Antika
Beyin	Araştırmak
Bilinçaltı	Aslını yitirmeye başlamış sadece adı kalmış bir bilim
Bir anne baba	Atlas
Bir deredeki su	Ayakkabı
Bir güneş	Ayırt etme becerisi
Bir insanın vücudu	Ayna
Bir milletin geleceği	Babaanne sandığı
Bir tarla	Banka ya da ATM
Bir toprak	Benim için her şey demek
Bir tutku	Bilgisayar
Bitki	Bilim adamları
Bizim varlığımız	Bilimlerin temeli
Bozuk para	Bilinmeyi araştırma
Bu ülke içerisinde çok saçma ve boş bir ders hiç bir katkısı olamaz	Bilinmeyenli denklem
Bukalemun	

Bulaşıcı hastalık	Bir bilim olmayacak kadar anlamsız
Bütün	Bir binanın temelleri
Büyüteç	Bir çeşit umut kaynağı
Cam	Bir gizem
Can	Bir hikmet arayışı
Canlı	Bir insan topluluğu
Çeşitlilik	Bir kitap
Çevre	Bir nevi özgürlük
Çevremizde gördüğümüz her şeydir	Bir ülkenin terazisi
Çıkar	Biyoloji bilimi
Çiçek	Bizim evimiz
Çocuk	Boş kitapların ezberlenmesi
Çorak topraklar	Bozuk bir terazi
Davranış	Bulmaca
Dayanak	Büyük bir düşünce sistemi
Değişim	Coğrafya
Değişken	Cüzdan
Demir	Çanta
Deniz suyu	Çatı
Derya deniz	Çeşni
Doğa	Çıkmaz bir sokak
Doğayı anlama biçimidir	Çivi
Durağan olmayan bir nehir	Çok
Duygular	Çok çeşitli menü
Dün	Çokta gereği olmayan şeylerin bütünü
Dün ve bugün	Çöp
Dünya	Çözülmesi zor bulmaca
Dürüst insan	Dedektif
Düşünce	Değeri bilinmeyen bir bilim dalı
Düşünmek	Değişim
Elektrik	Değiştirilir
Elmas	Dehliz
Evren	Devlet
Gece	Dil
Gelişim	Doktor
Gen	Döviz

Gökyüzü	Düğüm
Göz	Düğümlemiş ayakkabı bağı
Güç	Dünya gerçekleri
Güneş	Dünyamızı tanımak
Güvence	Dünyanın yükü
Hava	Düzen
Hava durumu	Eğitim
Hava olayları	Ekmek
Hayal	Empati
Hayat	En önemli şey
Hayatı devam ettirmek	Ergen
Hayatımız	Eski bir eser
Her şey	Eşit kollu terazi
Heyecan	Eşitlik
Huzur	Ev
İrk	Ev idaresi
İşık	Evimiz
İçsel anlama	Evin kolonu
İdeoloji	Farklı fikirler
İhtiyaç	Filozoflar
İktidar	Formül
İlaç	Geçmiş
İletişim	Geçmiş ve gelecek
İnsan	Geçmişe bakmak
İnsan akli	Geçmişini bilip geleceğe yön vermek
İnsan duyguları	Geçmişin
İnsan ırkları	Gelecek
İnsan için her şeydir	Genç
İnsan ilişkisi	Gerçekler
İnsan ruhu	Gerekli
İnsanın beyni	Girdap
İnsanın en içgüdüsel ihtiyaçlarından	Görüş benzerlikler ve farklılıkları
İnsanın içi	Gurme
İnsanın kurtuluşu	Güç
İnsanın ruh hali	Güçlü bir dövüşçü
İnsanlar	Güçlü olan

İnsanlığın parçası	Güzel düşünmek
İnsanlığın yapıtaşı	Hakikat
İnsanlık	Hakkımızı savunma
İntihar eşiğindeki insan	Halat
İpucu	Harita
İskelet	Hayat
İz	Hayatı düzenleyen kurallar bütünü
Kader	Hayatın bir parçası
Kaderimiz	Hayatın güzelliği
Kadın	Hayatta kalma stratejisi
Kalp	Hazine
Kendini tanıma	HDD
Kırık bir terazi	Her devlette olması gereken bir alan
Kırık kemikler	Her şey
Kırılmak üzere olan bir dal	Hesap makinesi
Köklü bir çınar	Heykel
Kuyruk	Hiçbir şeyi anlayamayıp aynı zamanda her şeyi anlamak
Küçük çocuk	Hukuk
Mantar	Irk analizi
Mazi	Irk bilimidir
Merak	Irk arası anlama
Mutluluğun anahtarı	Irk arası varlığı
Nankör	İç mimar
Nar	İçinden çıkılmaz bir düğüm
Nefes	İnsan
Nehir	İnsanı kullanmak
Oksijen	İnsanların karar verme becerilerini etkileyen bilim dalı
Okyanus	İnsanlık tarihi
Omurga	Kalıp
Organizma	Kaos
Orman	Kaos ortamı
Parmak izi	Kapı
Plan	Kargaşa
Psikoloji	Karmaşıklar
Psikolojik	
Renk	

Ruh	Kazı
Ruh bilimi	Kepçe
Ruh sağlığı	Kesişim kümesi
Ruhsal bilim	Kılavuz
Saç	Kılıç
Sağlıklı bir insan	Kıtlık
Sahip	Kıyafet
Sanat	Kibrit kutusu
Saygı	Kimlik
Sevgi	Kirli çamaşır
Sezgi	Kitap
Simetri	Köprü
Soy	Kum saati
Su	Kumanda
Süreç	Kumar
Sürpriz	Kumbara
Sürpriz kutu	Kültür
şahlanmış bir at üzerindeki şövalye	Labirent
şelale	Laboratuvar
şeytan	Lastik
Tanrı	Lider
Terazi	Matruşka
Ters adam	Meclis
Tohum	Mekanizma
Toplum	Memleketimiz
Toprak	Merdiven
Tür çeşitliliği	Mezarlık
Uçsuz gizem	Miras
Umut	Monarşi
Uzay	Mum
Ümit	Mücadele
Varlık ve yokluk	Mücevher
Vücutumuzun en önemli organı ile eş	Nutuk
değer	Nüfus cüzdanı
Yasalar	Olmayınca olmuyor asla olmuyor
Yaşam	Olmazsa olmaz değer

Yaşam alanı	Oyuncak
Yaşam kaynağımız su	Oyunculuk
Yaşamımız	Öğretmen
Yeni dikilen bir ağaç veya bitki	Öğüt
Yeryüzü parçası	Öküzün iki boynuzu arasındaki dünya
Yıldız	Özgür hak ve düşünce
Zaman	Özgürlük
Zevk	Öznel
Zihin	Para
	Para birimleri
	Para para, gizli işler, vergiler
	Parasal işlemler
	Parayı bilmektir
	Pazarcı ile müşteri arasındaki ilişki
	Pozitif bilimlerin en önemlilerinden
	Pusula
	Puzzle
	Radyo
	Rehber
	Resim
	Roman
	Rüzgârgülü
	Saat
	Saçmalık
	Sanat
	Savaş
	Savunma
	Sayılar
	Seyahat
	Seyirci
	Sınıfsal tabakalaşmadan başka bir şey değil
	Sınırları önceden çizilemeyen bir yol
	Sihirli değnek
	Silsile
	Siyah beyaz fotoğraflar

Siyah ve beyaz
Siyaset
Siyasetçi
Siyasi yaşam ve iktidarı karalama
Slogan
Sonsuz bir boşluk
Sorguya çekilmiş birey
Soru
Soru işareti
Sorular grubu
Sorulara cevap aramak
Sosyal hayat
Sosyoloji
Sosyolojiye benzer
Sözlük
Şaka
Şans
Şarkı
Tablo
Taksonomi
Tarih
Tartışma
Tasarım
Tatlı
Terazi
Toplum
Toplum anlama
Toplumlar ve insanlar ilişkisi
Toplumunu anlamak
Toplumun dinamiği
Toplumun düzelmesini isterler ama çözüm
sıfır
Toplumun ta kendisi
Tozlu rafta kalan kitap
Turnusol kâğıdı
Türkiye de zor

Uykunun bir diğer karşılığı
 Ülkenin adaletsizliği
 Var olmayanı savunan felsefeciler
 Vatan
 Vazgeçilmez
 Vicdanı olmayan insan
 Yabancı dil
 Yalan
 Yarısı suyla dolu bardak gibidir
 Yasasınız ırkımız
 Yaşadığı yeri bilmektir
 Yaşam
 Yaşam biçimi
 Yaşamak için lazım
 Yaşamasıdır
 Yaşanmışlıklar
 Yok
 Yol
 Yolcu treni
 Yolda olmak
 Yönetim
 Yönetimi anlamak
 Yönetme
 Yönetmek
 Zaman makinesi
 Zıt kutuplar
 Zincir
 Zincirin halkaları

Tablo 14'ten hareketle üretilen metaforların doğal – yapay olma durumlarına baktığımızda 314 doğal, 398 yapay nesne ya da durumun metafor olarak tercih edildiği görülmektedir.

Doğal metaforların en sık kullanıldığı bilim psikolojidir. Öğretmen adayları tarafından psikoloji hakkında 49 adet doğal metafor üretildiği görülmektedir. Doğal metaforun en az kullanıldığı sosyal bilim dalı ise, hakkında 18 doğal metafor üretilen siyasettir. Yapay metaforlara bakıldığında görülmektedir ki en az üretildiği disiplin 28 metaforla psikolojidir. Yapay metaforun en fazla kullanıldığı alan olan siyaset bilimidir.

Siyaset bilimi hakkında öğretmen adayları tarafından 53 yapay metafor üretildiği görülmektedir.

4.13. Cinsiyete Göre Veri Analizi

Bu kısımda, üretilen metaforlarda kadınlar ile erkekler arasında bir fark olup olmadığı incelenecektir. Kriter olarak katılımcıların verdikleri yanıtlara bakılacaktır. Araştırmaya katılan 101 öğretmen adayınının 71'i kadın, 30'u erkektir.

Aşağıda araştırmaya konu olan bilim dalları ve bu bilimlere kadın öğretmen adaylarınının vermiş oldukları yanıtlar sıralanmaktadır.

1. Tarih: Ağaç, altın, anahtar, ayna, baba, benliğimiz, bir çeşit umut kaynağı, bir deredeki su, bir köprü, bir milletin geleceği, bir zincir, dehliz, derya deniz, durağan olmayan bir nehir, dün, geçmiş ve gelecek, gelecek, gerçekler, halat, hayat, hazine, ışık, ilaç, insan, kapı, kılavuz, kimlik, kitap, köprü, laboratuvar, miras, mutluluğun anahtarı, mücevher, nehir, oksijen, okyanus, pusula, puzzle, ruh, saat, su, süreç, şelale, tiyatro, toplum, toprak, uçsuz gizem, yaşam, yaşamımız, yıldız, yol, yolcu treni, zaman makinesi.

2. Coğrafya: Ağacın dalları, altın, anahtar, anne, atlas, bir gizem, bize yaşadığımız toplumu gösterir, bizim evimiz, çevremizde gördüğümüz her şey, doğa, dünya, dünya gerçekleri, dünyamızı tanımak, elektrik, ev, evimiz, evren, formül, gökyüzü, güç, hayat, hazine, her şey, huzur, ışık, insan, kader, kaderimiz, kalıp, kıyafet, lider, matruşka, mekanizma, memleketimiz, merak, oksijen, orman, öğretmen, para, parmak izi, rehber, resim, roman, seyahat, su, şans, tohum, toprak, vatan, yaşam, yeryüzü parçası, zaman, zincir.

3. Ekonomi: Adalet, ahlak, ahtapot, banka ya da ATM, beslenme, bir tarla, bir toprak, can, çiçek, çivi, dayanak, değişken, döviz, elmas, ev idaresi, evin kolonu, gelişim, güç, güçlü bir dövüşçü, harita, hava, hava durumu, hayat, hayatın bir parçası, her şey, ihtiyaç, kadın, kalp, kıtlık, meclis, merdiven, nar, oksijen, özgürlük, para, para birimleri, sahip, sanat, savaş, soru işareti, su, şans, tatlı, yaşam, yaşam kaynağımız su, yaşamak için lazım.

4. Sosyoloji: Ağaçlar, aile, ayna, bağ, bir güneş, bir insan topluluğu, bütün, büyüteç, can, çok, dil, doktor, dünya, gelecek, gerekli, güneş, hayat, iletişim, insan, insanlar, insanlığın parçası, insanlığın yapıtaşı, insanlık, inşa, kepçe, kesişim kümesi, kitap, merak, mum, nefes, okyanus, radyo, saç, soru, toplum, toplumun dinamiği, toplumun ta kendisi, umut, zincir.

5. Antropoloji: Anahtar, antika, babaanne sandığı, bahçedeki çiçekler, bilgisayar, bir anne baba, bir binanın temelleri, bir insanın vücudu, bitki, biyoloji bilimi, bizim varlığımız, çeşni, çözülmesi zor bulmaca, dedektif, değişim, demir, eski bir eser, geçmiş, geçmişe bakmak, geçmişin, hazine, heyecan, ırk, ırk analizi, insan, insanlık tarihi, iskelet, iz, kazı, kültür, mazi, mezarlık, nüfus cüzdanı, parmak izi, renk, siyah ve beyaz, sosyolojiye benzer, sürpriz kutu, tasarım, toprak, tür çeşitliliği, yabancı dil.

6. Psikoloji: Ağaç, anlık ruh halin, benim için her şey demek, beyin, bilgisayar, bilinçaltı, bukalemun, çıkmaz bir sokak, dedektif, duygular, dünyanın yükü, düşünce, empati, gece, göz, güneş, hayat, ışık, insan, insan için her şey, insan ruhu, insanın beyni, insanın en içgüdüsel ihtiyaçlarından, insanın kurtuluşu, kitap, kum saati, kumanda, labirent, nefes, omurga, organizma, öküzün iki boynuzu arasındaki dünya, psikolojik, ruh, ruh bilimi, rüzgar gülü, saat, sağlıklı bir insan, soru işareti, sosyoloji, sözlük, su, tanrı, ümit, vücudumuzun en önemli organı ile eş değer, zaman, zihin, zincirin halkaları.

7. Felsefe: Akıl, akıl yormak, anlamak, araştırmak, ayna, bilim adamları, bilimlerin temeli, bilinmeyenli denklem, deniz suyu, düşünce, düşünmek, güzel düşünmek, küçük çocuk, labirent, öznel, yabancı dil, yolda olmak.

8. Siyaset Bilimi: Akıl, alkol, bataklık, besin döngüsü, bir bilim olmayacak kadar anlamsız, bir tutku, bulaşıcı hastalık, çıkar, çok çeşitli menü, çöp, devlet, düşünce, girdap, görüş benzerlikler ve farklılıkları, gurme, güç, güçlü olan, güneş, güvence, hayatta kalma stratejisi, iç mimar, iktidar, insanı kullanmak, insanların karar verme becerilerini etkileyen bilim dalı, kaos, kaos ortamı, kargaşa, karmaşıklar, lastik, mekanizma, monarşi, nankör, nutuk, pazarcı ile müşteri arasındaki ilişki, savunma, sezgi, sınırları önceden çizilemeyen bir yol, simetri, siyaset, siyasetçi, şaka, şarkı, taksonomi, tozlu rafta kalan kitap, yalan, yaşam, yönetim, zıt kutuplar.

9. Hukuk: Adalet, adaleti barındırır, adaletin olmadığı yazılı metinler, adil olmak, ağaç kökü, aslını yitirmeye başlamış sadece adı kalmış bir bilim, ayakkabı, baba, bağ, bir ülkenin terazisi, boş kitapların ezberlenmesi, bozuk bir terazi, canlı, çatı, düzen, ekmek, eşitlik, güç, hakkımızı savunma, hava, insan, kalp, kırılmak üzere olan bir dal, oksijen, olmazsa olmaz değer, özgürlük, su, terazi, toplumun dinamiği, turnusol kâğıdı, ülkenin adaletsizliği, var olmayanı savunan felsefeciler, vicdanı olmayan insan, yalan, yasalar, yaşam.

Aşağıda erkek öğretmen adaylarının bilim dallarına göre vermiş oldukları yanıtlar sıralanmaktadır.

1. Tarih: Atlas, değiştirilir, dil, durağan olmayan bir nehir, en önemli şey, geçmiş, gelecek, hakikat, hayat, HDD, her şey, ışık, insan, ipucu, kapı, köklü bir çınar, kuyruk, oksijen, silsile, su, uykunun bir diğer karşılığı, yaşanmışlıklar.
2. Coğrafya: Çiçek, çocuk, doğa, doğayı anlama biçimi, ev, evren, hayat, hayatın güzelliği, kader, kalp, pozitif bilimlerin en önemlilerinden, pusula, su, vazgeçilmez, yaşadığı yeri bilmek, yaşam, yaşam alanı, yaşamasıdır.
3. Ekonomi: Alın teri, bozuk para, cüzdan, çocuk, eğitim, genç, hayal, hayat, hayatı devam ettirmek, hesap makinesi, ihtiyaç, insan, kumar, kumbara, para, parasal işlemler, parayı bilmek, plan, saçmalık, savaş, sınıfsal tabakalaşma, Türkiye’de zor, varlık ve yokluk, yaşam biçimi.
4. Sosyoloji: At, ayna, ilaç, insan, insanlık, kibrit kutusu, mücadele, oyunculuk, sosyal hayat, toplum, toplum anlama, toplumu anlamak, toplumun düzelmesini isterler ama çözüm sıfır, yaşam, yeni dikilen bir ağaç veya bitki.
5. Antropoloji: Anlam ruhu, çeşitlilik, dün ve bugün, dürüst insan, geçmiş, gen, heykel, ırk bilim, ırklar arası anlama, ırkların varlığı, insan ırkları, insanları toplumlara inceler onları karşılaştırır ama kıyas yapmaz, kendini tanıma, kırık kemikler, mantar, saygı, siyah beyaz fotoğraflar, soy, tarih, yarasınız ırkımız.
6. Psikoloji: Akıl, ayırt etme becerisi, büyüteç, cam, davranış, doğa, empati, ergen, içsel anlama, insan, insan akli, insanın içi, insanın ruh hali, kitap, ruh, ruh sağlığı, slogan, şahlanmış bir at üzerindeki şövalye, ters adam.
7. Felsefe: Akıl, akıl yormak, anlamak, araştırmak, ayna, bilim adamları, bilimlerin temeli, bilinmeyenli denklem, deniz suyu, düşünce, düşünmek, güzel düşünmek, küçük çocuk, labirent, öznel, yabancı dil, yolda olmak.
8. Siyaset Bilimi: Ahlaksızlık, aldatma, ansiklopedi, bu ülke içerisinde çok saçma ve boş bir ders hiç bir katkısı olamaz, düğümlemiş ayakkabı bağı, geçmişi bilip geleceğe yön vermek, ideoloji, insan ilişkisi, kirli çamaşır, kitap, özgür hak ve düşünce, savaş, sihirli değnek, siyasi yaşam ve iktidarı anlama, şeytan, yalan, yönetimi anlamak, yönetme, yönetmek.
9. Hukuk: Adalet, adaletin kurumu, baba, çorak topraklar, çanta, düzen, eşit kollu terazi, eşitlik, güneş, hayatı düzenleyen kurallar bütünü, her devlette olması gereken bir alan, kılıç, kırık bir terazi, oyuncak, öğüt, özgürlük, terazi, toplumlar ve insanlar ilişkisi, yaşam, yok.

4.14. Sınıf Düzeyine Göre Veri Analizi

Oluşturulan metaforların sınıf düzeylerine göre analizinin yapılacağı bu bölümde öğretmen adaylarının oluşturmuş oldukları metaforlar dikkate alınacaktır. Araştırmaya

katılan öğretmen adaylarından 33'ü birinci sınıf, 12'si ikinci sınıf, 29'u üçüncü sınıf, 27'si dördüncü sınıf düzeyindedir.

Birinci sınıf öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlara bakıldığında bilim dallarına göre örnekler şunlardır:

- Tarih: ağaç, altın, ayna, bir çeşit umut kaynağı, bir deredeki su, bir zincir, dil, durağan olmayan bir nehir, geçmiş ve gelecek, halat, hayat, insan, köprü, kuyruk, mutluluğun anahtarı, nehir, okyanus, puzzle, saat, silsile, su, süreç, şelale, tiyatro, uykunun bir diğer karşılığı, yıldız, zaman makinesi...
- Coğrafya: anahtar, çocuk, doğa, doğayı anlama biçimi, dünya gerçekleri, dünyamızı tanımak, ev, hayat, hayatın güzelliği, hazine, insan, kader, kalıp, lider, matruşka, merak, orman, rehber, roman, su, şans, tohum, yaşam...
- Ekonomi: ahlak, ahtapot, bir toprak, çivi, dayanak, döviz, eğitim, güç, güçlü bir dövüşçü, hayatı devam ettirmek, insan, kıtlık, özgürlük, para, parasal işlemler, saçmalık, soru işareti, su, tatlı...
- Sosyoloji: ayna, bir kitap, bulmaca, bütün, büyüteç, çevre, doktor, hayat, insan, kepçe, kesişim kümesi, kibrit kutusu, merak, mücadele, okyanus, toplum, toplumun ta kendisi, umut...
- Antropoloji: bilgisayar, bir anne baba, bir insanın vücudu, çeşitlilik, çözülmesi zor bulmaca, değişim, dürüst insan, eski bir eser, geçmiş, hazine, heyecan, ırkların varlığı, insan, kendini tanıma, kültür, parmak izi, renk, siyah ve beyaz, tasarım, yabancı dil...
- Psikoloji: ağaç, anlık ruh halin, ayırt etme becerisi, bilgisayar, bilinçaltı, çıkmaz bir sokak, empati, ergen, içsel anlama, insan, insan akli, insanın içi, kitap, kumanda, labirent, organizma, ruh, sözlük, su, ümit, zaman...
- Felsefe: akıl yormak, anne, araştırmak, beyin, çocuk, düşünce, ev, evren, hava olayları, hayatımız, intihar esiğindeki insan, rehber, sanat, sayılar, sonsuz bir boşluk, soru işareti, sorulara cevap aramak, sürpriz, yaşam biçimi, yol...
- Siyaset Bilimi: alkol, bataklık, bir tutku, bulaşıcı hastalık, devlet, girdap, güvence, insan ilişkisi, kaos, kargaşa, kirli çamaşır, nutuk, pazarcı ile müşteri arasındaki ilişki, savunma, sezgi, simetri, şaka, şarkı, yönetim, yönetmek, zıt kutuplar...
- Hukuk: adalet, bağ, bozuk bir terazi, canlı, çorak topraklar, düzen, eşitlik, güç, oksijen, oyuncak, özgürlük, su, terazi, turnusol kâğıdı, yalan...

İkinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilim dallarına göre verdikleri yanıtlar şunlardır:

- Tarih: dün, gelecek, ışık, oksijen, toprak, yol, zaman makinesi...
- Coğrafya: evren, hayat, kader, seyahat, toprak, yaşam, zincir...
- Ekonomi: evin kolonu, gelişim, harita, para, su, şans, yaşam...
- Sosyoloji: bağ, dünya, gelecek, iletişim, insan, kitap, zincir...
- Antropoloji: anahtar, bitki, geçmiş, ırk, iz, mazi, toprak...
- Psikoloji: düşünce, gece, insan, insanın beyni, nefes, saat, su, ters adam, zihin...
- Felsefe: bulmaca, düşünce, hayat, merak, okyanus, resim, sevgi, toprak...
- Siyaset Bilimi: çıkar, çöp, güç, güneş, iktidar, taksonomi...
- Hukuk: adalet, çatı, insan, kırılmak üzere olan bir dal, terazi, yasalar...

Üçüncü sınıf öğretmen adaylarının oluşturduğu metaforlar aşağıda verilmiştir:

- Tarih: anahtar, atlas, baba, bir köprü, bir milletin geleceği, geçmiş, gelecek, gerçekler, hayat, hazine, HDD, ışık, insan, kapı, kimlik, oksijen, pusula, su, toplum, uçsuz gizem, yol...
- Coğrafya: anne, bir gizem, bizim evimiz, çiçek, dünya, ev, evren, gökyüzü, güç, hayat, ışık, kalp, kıyafet, mekanizma, öğretmen, resim, su, toprak, yaşam, yeryüzü parçası...
- Ekonomi: adalet, alın teri, bozuk para, can, elmas, hava, hayat, ihtiyaç, kadın, kumar, kumbara, nar, oksijen, para birimleri, savaş, yaşam, yaşam kaynağımız su...
- Sosyoloji: ağaçlar, at, ayna, bir insan topluluğu, dil, hayat, ilaç, insan, insanlığın parçası, insanlık, oyunculuk, saç, soru, sosyal hayat, toplum, toplumun dinamiği, yeni dikilen bir ağaç veya bitki...
- Antropoloji: babaanne sandığı, bir binanın temelleri, bizim varlığımız, dedektif, demir, hazine, heykel, insan, insan ırkları, iskelet, kazı, kırık kemikler, mantar, saygı, toprak, tür çeşitliliği...
- Psikoloji: akıl, beyin, cam, dedektif, duygular, dünyanın yükü, empati, göz, hayat, ışık, insan, insanın kurtuluşu, kitap, öküzün iki boynuzu arasındaki dünya, slogan, soru işareti, şahlanmış bir at üzerindeki şövalye, tanrı, zihin...
- Felsefe: ayna, beyin, bilim adamları, bilinmeyeni araştırma, çocuk, deniz suyu, düğüm, düşünce, düşünmek, güzel düşünmek, labirent, psikoloji, ruhsal bilim, sorguya çekilmiş birey, soru, soru işareti, tartışma, yabancı dil...

- Siyaset bilimi: ahlaksızlık, akıl, çok çeşitli menü, düğümlenmiş ayakkabı bağı, gurme, insanı kullanmak, karmaşıklar, kitap, mekanizma, monarşi, nankör, sihirli değnek, şeytan, yalan, yönetim...
- Hukuk: baba, çanta, devlet, düzen, ekmek, eşitlik, güneş, kalp, kırık bir terazi, öğüt, terazi, toplumun dinamiği, ülkenin adaletsizliği, var olmayanı savunan felsefeciler, vicdanı olmayan insan, yaşam...

Dördüncü sınıf öğretmen adaylarının oluşturdukları metaforlar bilim dallarına göre aşağıda verilmiştir:

- Tarih: ayna, benliğimiz, dehliz, derya deniz, gelecek, hakikat, her şey, ışık, ilaç, insan, ipucu, kılavuz, kitap, köklü bir çınar, miras, mücevher, ruh, su, yaşam, yaşamımız, yolcu treni...
- Coğrafya: atlas, elektrik, ev, formül, hayat, huzur, kader, kader, memleketimiz, oksijen, para, parmak izi, pusula, vatan, yaşam, zaman...
- Ekonomi: banka ya da ATM, beslenme, bir tarla, cüzdan, çocuk, ev idaresi, hava durumu, hayal, hayat, hesap makinesi, ihtiyaç, kalp, meclis, merdiven, para, plan, sahip, sanat, varlık ve yokluk, yaşam...
- Sosyoloji: aile, ayna, bir güneş, insanlığın yapıtaşı, insanlık, mum, nefes, radyo, toplum, toplumun ta kendisi, yaşam...
- Antropoloji: antika, bahçedeki çiçekler, dün ve bugün, geçmişe bakmak, gen, insan, insanlık tarihi, köprü, mazi, mezarlık, nüfus cüzdanı, siyah beyaz fotoğraflar, soy, sürpriz kutu...
- Psikoloji: büyüteç, davranış, doğa, duygular, gece, güneş, insan, insan ruhu, kitap, kum saati, omurga, psikolojik, ruh sağlığı, rüzgârgülü, zincirin halkaları...
- Felsefe: akıl, bilinmeyenli denklem, bir hikmet arayışı, düşünce, düşünmek, farklı fikirler, filozoflar, hayal, kalp, küçük çocuk, merak, sanat, tablo, uzay, yarısı suyla dolu, bardak, yol, yolda olmak...
- Siyaset bilimi: aldatma, ansiklopedi, besin döngüsü, düşünce, güçlü olan, iç mimar, ideoloji, iktidar, savaş, tozlu rafta kalan kitap, yalan, yaşam, yönetim, yönetme...
- Hukuk: adalet, adil olmak, ağaç kökü, ayakkabı, düzen, eşit kollu terazi, hakkımızı savunma, hukuk, kalp, kılıç, özgürlük, su, terazi...

V. BÖLÜM

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çalışma sonunda ulaşılan bilgiler, tartışma ve öneriler bu bölümde incelenecektir.

5.1. Sonuç

Çalışmanın bu bölümünde yapılan araştırmada ulaşılan sonuçlar özetlenecektir. Sosyal bilgiler disiplinler arası bir ders olması bakımından birden fazla bilim dalını içeriğinde barındırmaktadır. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilimler konusundaki algılarını öğrenebilmek maksadıyla oluşturulan bu metaforik çalışmada araştırmaya Amasya Üniversitesi 1., 2., 3., 4., sınıf öğretmen adaylarından 101 kişi dahil edilmektedir. Hazırlanan analiz formu üzerinde tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk bilim dalları hakkında öğretmen adaylarının metaforlar oluşturmaları beklenmektedir.

Çalışma kapsamında 101 öğretmen adayı tarafından 9 sosyal bilimle ilgili 712 farklı metafor oluşturulduğu görülmektedir. Bilim dallarına göre üretilen metafor sayıları şu şekildedir: tarih 93, coğrafya 88, ekonomi 84, sosyoloji 74, antropoloji 75, psikoloji ve felsefe 77, siyaset bilimi 71 ve hukuk 73. Bu sonuçlardan da anlaşıldığı üzere hakkında en fazla metafor üretilen disiplin tarih, en az metafor üretilen ise siyaset bilimidir. Öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlara bakıldığında tarih ve coğrafya konusunda daha fazla bilgi sahibi oldukları sonucuna ulaşmak mümkündür. Bu disiplinlere daha fazla önem verildiğinin düşünülmesi bu çalışmanın temel çıkış noktasıdır. Çalışma sonunda ulaşılan bu bulgu çalışmanın amacını doğrular bir nitelik taşımaktadır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih ve coğrafya disiplinleri hakkında daha fazla metafor oluşturduğu görülmektedir. Bu durum öğretmen adaylarının bu disiplinlere ilgi düzeylerinin yüksek olduğunu kanıtlamaktadır. Tarih ve coğrafyanın daha göz önünde olan alanlar olması ve ilköğretimden itibaren ders içeriğinde önemli bir yere sahip olması bu durumun sebebi olarak görülebilir. Buna ek olarak tarihe ilişkin kalıntıların ve somut varlıkların fazla olması, coğrafyanın ise gözlemlenmeye müsait olması bu disiplinlerle ilgili bilgi düzeyinin artmasını sağlamaktadır. Böylece sosyal bilgiler öğretmen adayları bu alanlarla ilgili fazla

metafor üretmektedir. Buna karşılık en az metafor üretilen disiplinler olarak da siyaset bilimi ve hukuk karşımıza çıkmaktadır. Hukuk ve siyasetle ilgili bilgi eksikliği bu durumun sebebi olabileceği gibi yoruma açık ve soyut olmaları da öğretmen adaylarının az metafor üretmelerinin sebebi olarak görülebilir. Bu alanları yorumlamak öğretmen adaylarına zor gelmiş olabilir.

Sosyal bilim alanlarına göre en çok kullanılan metaforlara bakıldığında tarih ile ilgili olarak su ve gelecek metaforlarının öne çıktığı görülmektedir. Su metaforu tarihin sürekli yenilenmesi ve ilerlemesi ile ilgili olarak kullanılmaktadır. Gelecek metaforunda ise öğretmen adayları tarihin ileriye yönelik bireyi ve toplumu yönlendirme işlevi öne çıkmaktadır. Coğrafya ile ilgili kader metaforunun sık kullanılmasının gerekçesi olarak coğrafyanın insanın yaşam standartlarını etkileyen ve belirleyen bir öge olması vurgulanmaktadır. İyi olan coğrafi şartlar beraberinde güzel bir hayat sunacaktır. Ekonomi alanında güç metaforu sıkça kullanılmaktadır. Öğretmen adaylarının güç metaforunu üretmelerindeki gerekçeler incelendiğinde 'para kimseyse güç ondadır' yargısına ulaşılmaktadır. Ekonominin gücü devletin ve milletin refahının ön koşulu olarak görülmektedir. Sosyoloji ile ilgili ayna ve toplum metaforlarının fazla kullanıldığı görülmektedir. Ayna metaforunda, sosyolojinin toplumu yansıtması üzerinde durulmaktadır. Toplumunu inceleyen bir bilim olarak sosyoloji öğretmen adayları tarafından toplumun kendisi olarak görülmektedir. İnsana ait unsurları ele alan antropoloji bilimiyle ilgili olarak öğretmen adayları en sık tekrarlanan insan metaforudur. İnsana ait kültürleri, benzerlik ve farklılıkları gözler önüne koyan antropoloji disiplini öğretmen adayları tarafından insan metaforuyla tanımlanmaktadır. Psikoloji alanında ise yine insan metaforunun kullanıldığı göze çarpmaktadır. Öğretmen adayları psikolojiyi açıklarken insani niteliklerine dikkat çekmektedir. İnsanın davranışları, ruhu, duyguları çevresinde yoğunlaşmaktadır. Felsefe ile ilgili çocuk metaforuna sıkça yer verilmesinin sebebi felsefenin sorgulama ve soru sorma odaklı olması olarak görülmektedir. Felsefe farklı açılardan yaklaşarak sorular sormaya dayalı bir bilim olarak görülmektedir. Siyaset biliminin açıklanmasında en fazla kullanılan metafor yönetimdir. Siyasetin bir yönetme işi olması ortaya konulmaktadır. Terazi ve adalet metaforları hukukla ilgili en sık kullanılan metaforlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Hukuk alanına dair en fazla vurgulanan düşünce, terazi gibi eşitlikçi olması gerektiği ve toplumda adalet sistemi kurulması gerektiği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışma kapsamında katılımcılar tarafından üretilen metaforlar bilim dallarına göre kategorize edilmektedir. Kavramsal kategoriler bakımından inceleme yapıldığında tarih 12, coğrafya 10, ekonomi 7, sosyoloji 8, antropoloji 7, psikoloji 5, felsefe 7, siyaset bilimi 9 ve

hukuk 9 kategoriye ayrılmıştır. Hakkında üretilen kategori sayısı en fazla olan alan tarih iken, en az kategori sayısı psikolojiye aittir. Tarih konusunda farklı açılardan yorumlamalar yapan öğretmen adayları, psikoloji konusuna aynı yönlerden yaklaşmışlardır. Tarih ile ilgili metafor sayılarıyla kategori sayısına bakıldığında doğru orantı olduğu görülmektedir. Tarih alanında metafor sayılarındaki fazlalık tarihin hayatımızdaki yeri ile bağdaştırılabilir. Tarih hayatımızın her anında karşımıza çıkabilmektedir. Gerek eğitim hayatı içerisinde gerek günlük hayatta tarih ile ilgili yaşantılar oldukça fazladır. Tarihin hayatımızdaki yeri ve önemi açısından bakıldığında katılımcıların tarih alanında farklı yorum yapmaları doğal bir sonuçtur. Kategori sayısı bakımından en az olan alan psikolojidir. Psikoloji ile ilgili katılımcıların üretmiş oldukları metaforların aynı temalarda birleşiyor olması öğretmen adaylarının psikolojiye ortak açıdan baktıklarını göstermektedir. İnsan, insana dair fikirler ve insanlığı ilgilendiren olgular psikoloji bilimiyle ilgili ortak noktalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların verdikleri yanıtların aynı ya da yakın perspektifte olması kategori sayısını düşürmektedir.

Kullanılan metaforların sebepleri incelenerek oluşturulan kategorilerde en fazla frekans değerine sahip temalar şu şekildedir: tarih ile ilgili 'geçmişten alınan derslerle geleceğe yön verir', coğrafya ile ilgili 'yaşam standardını belirler (hayatı şekillendirir)', ekonomi ile ilgili 'yön verir, yol gösterir, gereklidir', sosyoloji ile ilgili 'toplumu yansıtır', antropoloji ile ilgili 'değerli ve önemlidir', psikoloji ile ilgili 'psikolojik davranışları yönlendirir', felsefe ile ilgili 'sorgulama odaklıdır', siyaset bilimi ile ilgili 'ahlaki değerlere uygun değildir', hukuk ile ilgili 'eşitlik ve adaletle ilgilidir' kategorisidir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yanıtları dikkate alınarak oluşturulan kategorilerde en fazla tarih, en az psikoloji alanlarında kategori olduğu görülmektedir. Tarih hakkında öğretmen adaylarının farklı açılardan baktıkları, tarihin farklı özelliklerini vurguladıkları görülmektedir. Psikolojide ise bunun tam tersi bir durum söz konusudur. Öğretmen adaylarının psikoloji ile alakalı ürettikleri metaforlar ortak bir temada birleşmektedir. Bu durum tarihle ilgili algı düzeyinin daha iyi olduğunu kanıtlamaktadır. Psikolojide bakış açısı ortaktır ve insan etrafında yoğunluk olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmen adayından 33 tanesi birinci sınıf öğrencisidir. Birinci sınıf öğretmen adaylarının kurdukları metaforlar genellikle somut metaforlardır. Soyut metaforlar somut metaforlara göre daha az olarak kullanılmaktadır. Genellikle yapay metaforlar tercih edilmekte, doğal metaforlara az rastlanmaktadır. Olumlu metafor kullanımına sık rastlanmakla beraber olumsuz metaforlar da oldukça fazladır.

Araştırmaya katılan 101 öğretmen adayından 12 tanesi ikinci sınıftır. Oluşturulan metaforlara bakıldığında ikinci sınıf öğretmen adaylarının yanıtlarının büyük bir kısmını somut metaforlar oluşturmaktadır. Gelecek, düşünce gibi soyut metaforlara az rastlanmaktadır. Doğal metaforların yapay metaforlara göre daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Olumlu – olumsuz açıdan incelendiğinde ise dengeli bir dağılım görmek mümkündür.

Çalışmada yer alan öğretmen adaylarından 29 tanesi üçüncü sınıftır. Üçüncü sınıf öğretmen adaylarının vermiş oldukları yanıtlara baktığımızda, somut metaforların öne çıktığı görülmektedir. Doğal ve yapay metaforlar arasında büyük bir fark olmamakla beraber yapay metaforların sayıca fazla olduğu gözlemlenmektedir. Olumlu ve olumsuz metafor dengesine bakacak olursak, olumlu metaforların sayıca fazla olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan 27 öğretmen adayı dördüncü sınıftır. Dördüncü sınıf öğretmen adaylarının analiz formunda verdikleri yanıtlardan hareketle, diğer sınıf düzeylerinde de olduğu gibi somut metaforların ağırlıkta olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür. Olumlu metaforların sık kullanıldığı görülmektedir. Doğal ve yapay metaforların dağılımına genel olarak baktığımızda yapay metaforların sık kullanıldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Araştırmaya dahil edilen öğretmen adaylarının oluşturdukları metaforların önemli bir kısmının somut nesne ya da durumlarla alakalı olduğu göze çarpmaktadır. Kurulan metaforların niteliğine doğal ve yapay olarak baktığımızda yapay metaforların sayıca doğal metaforlardan fazla olduğu görülmektedir. Olumlu veya olumsuz olma durumlarına bakılarak inceleme yapıldığında ise olumlu metafor sayısının daha fazla olduğu gözlemlenmektedir.

Kadın öğretmen adaylarının verdikleri cevaplardan hareketle ortaya çıkan metaforlara bakıldığında çıkarılacak ortak sonuçlar şunlardır:

- Somut metaforlar ağırlıklıdır.
- Doğal ve yapay metaforlara bakıldığında dengeli bir dağılım olduğu görülmektedir.
- Olumlu ve olumsuz nitelikli metaforlardan olumlu olanlar ağırlıklıdır.
- 71 kadın öğretmen adayı tarafından 9 farklı bilim dalıyla alakalı 546 metafor oluşturulmuştur.
- Bilim dallarına göre kadın adaylar tarafından boş bırakılan yanıt sayıları şu şekildedir: tarih 2, coğrafya 5, ekonomi 10, sosyoloji 11, antropoloji 12, psikoloji 11, felsefe 11, siyaset bilimi 16, hukuk 15.

- Kadın öğretmen adayları tarafından en fazla metafor üretilen alan tarih, en az metafor üretilen alan siyaset bilimi olmuştur.

Kadın öğretmen adaylarının verdiği yanıtlar dikkate alınarak aşağıdaki sınıflamalar yapılmıştır:

1. Doğayı anımsatan metaforlar: ağaç, nehir, oksijen, okyanus, tohum, orman, bitki, güneş, durağan olmayan bir nehir, su...
2. Kadınların sık kullandığı eşyaları anımsatan metaforlar: kıyafet, ayna, saç...
3. Yaşam alanını anımsatan metaforlar: anahtar, kapı, ev, evimiz, çatı...
4. İnsani olguları anımsatan metaforlar: baba, bir anne baba, insan, öğretmen, aile, toplum...
5. Umut verici durumları anımsatan metaforlar: heyecan, şans, bir çeşit umut kaynağı, mutluluğun anahtarı, umut, gelecek...
6. Mutfağı anımsatan metaforlar: nar, tatlı, çeşni, kepçe, gurme...
7. Değerli eşyaları anımsatan metaforlar: babaanne sandığı, mücevher, altın, antika, hazine...

Erkek öğretmen adaylarının vermiş oldukları yanıtlardan hareketle ulaşılabacak sonuçlar şunlardır:

- Somut metaforlar ağırlıktadır.
- Yapay metaforların ağırlıklı olduğu görülmektedir.
- Olumlu metafor sayısı olumsuz metaforlardan fazladır.
- 30 erkek öğretmen adayı tarafından 9 farklı bilimle ilgili 166 metafor oluşturulmuştur.
- Bilim dallarına göre erkek adaylar tarafından boş bırakılan yanıt sayıları şu şekildedir: tarih 6, coğrafya 8, ekonomi 7, sosyoloji 16, antropoloji 14, psikoloji 13, felsefe 13, siyaset bilimi 14, hukuk 13.
- Erkek adaylar tarafından en fazla metafor üretilen alan tarihtir. En az metafor ise sosyoloji ile ilgili üretilmiştir.

Erkek öğretmen adaylarının verdiği yanıtlar dikkate alınarak aşağıdaki sınıflamalar yapılmıştır:

1. Erkeklerin ilgi alanlarını anımsatan metaforlar: kumar, at, savaş, şahlanmış bir at üzerindeki şövalye...
2. Doğayı anımsatan metaforlar: su, mantar, oksijen, çınar...

3. Toplumsal ahlaki anımsatan metaforlar: saygı, empati, ahlaksızlık, aldatma, yalan, öğüt...
4. Erkeklerin sık kullandığı eşyaları anımsatan metaforlar: cüzdan, kılıç, çanta, kibrit kutusu...
5. Mantiğa uygun olmayı anımsatan metaforlar: akıl, akıl yormak, anlamak, bilinmeyenli denklem, ergen...

Kadın ve erkek öğretmen adaylarının en fazla metafor ürettiği disiplin tarih olarak karşımıza çıkmaktadır. En az metaforlara bakıldığında kadın öğretmen adaylarının siyaset bilimi, erkek öğretmen adaylarının sosyoloji hakkında sınırlı sayıda metafor ürettikleri görülmektedir. Siyasetle ilgili kadın öğretmen adaylarının ilgi düzeyinin düşük olması ve buna bağlı olarak da yorum yapmanın zorlaşması sebep olarak gösterilmektedir. Erkek öğretmen adaylarının sosyoloji hakkında az metafor üretmeleri ise yine ilgi ve bilgi düzeylerindeki eksiklikle açıklanmaktadır.

Bilim dallarına göre olumlu ve olumsuz metafor sayıları aşağıdadır.

- Tarih: 83 olumlu – 10 olumsuz
- Coğrafya: 85 olumlu – 3 olumsuz
- Ekonomi: 54 olumlu – 30 olumsuz
- Sosyoloji: 71 olumlu – 3 olumsuz
- Antropoloji: 73 olumlu – 2 olumsuz
- Psikoloji: 67 olumlu – 10 olumsuz
- Felsefe: 66 olumlu – 11 olumsuz
- Siyaset Bilimi: 42 olumlu – 29 olumsuz
- Hukuk: 49 olumlu – 24 olumsuz

Veriler incelendiğinde hakkında en az olumsuz metafor üretilen alanın antropoloji olduğu görülmektedir. Antropolojiyle ilgili üretilen metaforlar incelendiğinde ırkların varlığı konusu üzerinde durulduğu, insanların eşit olması gerektiğinin vurgulandığı ve antropolojinin bir bilim olarak değerli olduğu vurgulanmaktadır.

Hakkında olumsuz metaforun az üretildiği diğer alanın coğrafya olduğu göze çarpmaktadır. Coğrafya bilimiyle ilgili oluşturulan metaforlarda yaşanan çevreyle özdeşleşme yapıldığı görülmektedir. Coğrafi çevre ne kadar güzel olursa o derece olumlu bir yaşam oluşacağı yönünde algı olduğu görülmektedir. Coğrafya hakkında en sık tekrarlanan metaforlardan biri olan kader metaforu bunun en gözle görülür örneğidir.

Olumsuz metafor sayısının az kullanıldığı diğer bir disiplin ise sosyolojidir. Sosyoloji, öğretmen adayları tarafından genellikle toplum olarak görülmektedir. Toplumu yansıtan sosyoloji algısı üzerinde durulmaktadır. Sosyoloji toplumun tamamını içine alan ve bir bütün halinde inceleyen bir bilim olması sebebiyle gerekli bir sosyal bilim dalı olarak görülmektedir.

Olumsuz nitelik bakımından bakıldığında ise en fazla olumsuz metaforun ekonomi bilimi hakkında üretildiği görülmektedir. Ekonominin güçlü olmasının bir devleti ayakta tutan unsurlardan biri olduğu vurgulanmaktadır. Ekonominin bozuk olması ve buna bağlı olarak oluşan gelecek kaygısının öğretmen adayları üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Dünyada ekonomisi iyi olan ülkelerin söz sahibi olduğu algısı, paranın refahla bağdaştırıldığı ve ekonominin hayata yön verdiği sonuçlarına ulaşılmaktadır.

Bilim dallarına göre somut ve soyut metafor sayıları aşağıdadır.

- Tarih: 76 somut – 17 soyut
- Coğrafya: 72 somut – 16 soyut
- Ekonomi: 54 somut – 30 soyut
- Sosyoloji: 57 somut – 17 soyut
- Antropoloji: 41 somut – 34 soyut
- Psikoloji: 39 somut – 38 soyut
- Felsefe: 27 somut – 50 soyut
- Siyaset Bilimi: 21 somut – 50 soyut
- Hukuk: 29 somut – 44 soyut

Duyular aracılığıyla algılanması bakımından soyut ve somut anlamlı ögeler bulunmaktadır. Somutluk ve soyutluk insanın zihninde bilinen ve bilinmeyenle özdeşleşebilir. Somut ve soyut bakımdan inceleme yapıldığında somut metafor sayılarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Tarih ve coğrafya alanlarındaki somut, felsefe ve siyaset bilimi alanlarındaki soyut metafor sayılarının yüksek olması göze çarpmaktadır. Felsefe ve siyasetin daha fazla soyut metaforla anlatılması öğretmen adaylarınca bu alanların daha az biliniyor olmasına bağlanabilir. Siyaset bilimi ve felsefe soyut alanlardır. Tamamen insan zihinde oluşan bilimlerdir. Zihindeki düşünce ve sorgulamayla ilgili olduğundan bu bilimlere açıklamakta kullanılacak metaforların bir sınırı yoktur.

Bilinirlik bakımından sosyal bilim dallarına bakacak olursak, en gözlemlenebilir bilimin coğrafya olmasıyla somut metafor sayısının fazlalığı arasında ilişki kurulabilir. Yine aynı şekilde tarih hakkında görsel bakımdan zenginlik söz konusudur. İlk çağlardan beri insanların bırakmış olduğu eşyalardan, ilk yerleşmelere kadar akla gelebilecek pek çok

tarihi kalıntı bulunmaktadır. Bu açıdan öğretmen adaylarının tarih ve coğrafyayı somut metaforlarla ilişkilendirdikleri sonucuna ulaşılabilir. Tam tersi ifadeyle felsefe ve siyaset yalnızca düşünce ile ilgilidir. Siyaset ve felsefe sorgulamak, düşünmek gibi zihinsel işlemlerdir. Her birey bu açıdan özgür olduğundan, bu disiplinlerin belirli bir sınırı yoktur.

Bilim dallarına göre doğal ve yapay metafor sayıları aşağıdadır.

- Tarih: 44 doğal – 49 yapay
- Coğrafya: 45 doğal – 43 yapay
- Ekonomi: 38 doğal – 46 yapay
- Sosyoloji: 36 doğal – 38 yapay
- Antropoloji: 29 doğal – 46 yapay
- Psikoloji: 49 doğal – 28 yapay
- Felsefe: 33 doğal – 44 yapay
- Siyaset Bilimi: 18 doğal – 53 yapay
- Hukuk: 22 doğal – 51 yapay

Katılımcılar tarafından üretilen metaforların sınıflandırmasının yapıldığı diğer kriter ise doğal ya da yapay olmaları durumudur. Yapay metafor sayısı doğal metafor sayısına göre daha fazladır. Doğal metaforların en fazla kullanıldığı alan psikoloji, en az kullanıldığı alan siyaset bilimidir. İnsan ve insana ait nitelikler psikoloji bilim dalıyla alakalı öne çıkan metaforlardır. Bu bakımdan öğretmen adaylarının psikolojiyle ilgili doğal metaforlara yöneldikleri görülmektedir. Siyaset bilimi ise doğal metafor sayısının az olmasıyla göze çarpmaktadır. Öğretmen adaylarının siyaset bilimiyle ilgili kurdukları metaforlarda yapay metaforları tercih etmeleri dikkat çekmektedir. Daha çok iktidar, yönetici ve yönetim kavramları üzerinde durulmaktadır.

5.2. Tartışma

Bu bölümde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilimlerle alakalı algılarının ölçülmeye çalışıldığı bu çalışmada ulaşılan sonuçlar ile benzer çalışmalarda ulaşılan sonuçlar arasında benzerlik olup olmadığına bakılacaktır. Konuyla ilgili çalışmalar incelendiğinde birebir aynı konuya rastlanmamaktadır. Benzer çalışmalarda ortak görülen sonuçlardan bu bölümde bahsedilecektir.

Gezer (2020) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler ile ilgili yazılan metafor çalışmaları incelenmiştir. Bu incelenen çalışmalarda anahtar kelime olarak en sık kullanılan kelimelerin sosyal bilgiler ve metafor kelimeleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmaların tamamında nitel araştırma yöntemi kullanılırken, desen olarak çalışmaların bir kısmında olgubilim tercih edilmiştir. İncelenen çalışmalardaki metafor sayılarına bakıldığında 51-100 aralığı öne çıkmıştır. Çalışmalarda genellikle üniversite öğrencileri katılımcı olarak dahil edilmiştir. Gezer'in ulaştığı bu sonuçlar çalışmamız ile tutarlıdır.

Sosyal bilgiler dersi ve bununla paralel olarak sosyal bilgiler eğitimi çok boyutlu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu disiplinler arası anlayış sayesinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aynı konuya farklı açılardan yaklaşabildikleri görülmektedir. Yob'a (2003) göre "metaforlar bir olgunun yalnızca bir kısmını temsil etmektedir. Bu açıdan, olgunun güçlü bir göstergesidir ancak o olgunun tamamını açıklamaya yetmemektedir. Bir olguyu açıklamak için birden çok metaforun kullanılması gerekmektedir." Aynı sosyal bilim alanı için çok çeşitli metaforlar oluşturulduğu araştırmanın bulguları arasında yer almaktadır. Bu veriyi destekleyen bir çalışma Çeliksoy (2019) tarafından hazırlanmıştır. Çeliksoy'un çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çok çeşitli metaforlar ürettikleri görülmektedir. Çalışmada metafor sayılarının yanı sıra kategori sayılarının da fazlalığına dikkat çekilmektedir. Bu durum katılımcıların farklı açılardan yaklaşabildiklerini kanıtlamaktadır. Bu sonucun bir benzeri de Durmuş ve Baş (2016) tarafından ortaya konulmaktadır. Sosyal bilimlerle ilgili bir kavramın yalnızca tek bir açıklamasının olamayacağı sonucu ile bu araştırmanın sonucu örtüşmektedir. Bu çalışma için katılımcılar tarafından en fazla metafor üretilen bilim dalı tarih olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplamda ortaya konulmuş 712 metaforun 93 tanesi tarih ile ilgilidir. Demircioğlu (2006a) tarafından gerçekleştirilen çalışmada en fazla metafor üretilen alanların tarih, coğrafya, felsefe ve sosyoloji olarak ortaya konulmuştur. Buradan hareketle tarih ve coğrafya ile ilgili bulgular çalışmamızı desteklemektedir. Ancak felsefe ve sosyoloji ile ilgili Demircioğlu'nun sonuçları ile aynı sonuca ulaşılmamıştır. Büyükalın ve Yaylacı (2018) tarafından yürütülen çalışmada "sosyal bilgiler programı içerisinde tarih disiplini diğer disiplinlere nazaran konu açısından daha fazla yer kaplamaktadır..." sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç yapmış olduğumuz çalışmayı destekler niteliktedir. Tarih disiplini öğretmen adaylarının fazla bilgi sahibi olduğu bir derstir. Candan ve Öztaş (2017) tarafından yapılan çalışma da bu yargıyı destekler niteliktedir. Öğretmen adaylarının tarih kavramını anlatırken tek bir yoldan gitmediği, farklı açılardan bakarak metaforlar ürettiği sonucuna ulaşılmıştır. Tarih hakkında bu zengin bakış açısını destekleyen bir çalışma Güzel (2019) tarafından hazırlanmıştır.

Çalışmanın tarih bilim dalıyla alakalı kısmında ulaşılan sonuçlar, Er Tuna ve Mazman Budak'ın (2013) aynı konuda yapmış oldukları araştırmadan elde edilen sonuçlarla paralellik göstermektedir. Er Tuna ve Mazman Budak'ın çalışmasında da bu

çalışma ile aynı olarak tarihle ilgili en sık kullanılan metaforların su, ayna ve ışık metaforları olduğu görülmektedir.

Coğrafya hakkında yapılan örnek çalışmalara bakıldığında, Durmuş ve Baş'ın (2016) çalışmasında hayat ve su; Öztürk'ün (2007) çalışmasında yaşam; Geçit ve Genç'er'in (2011) çalışmasında hayat ve su metaforlarının frekanslarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu değerler yapmış olduğumuz çalışma ile tutarlıdır. Ancak bu üç çalışmada ortak olarak ayna metaforu da sık kullanılmaktadır. Buna karşılık coğrafya hakkında ayna metaforu çalışmamızda bulunmazken, kader metaforunun frekansı oldukça yüksektir. Ayna ve kader metaforlarının kullanılma durumu diğer çalışmalarla tutarsızdır.

Somut kavramlar soyut kavramlara göre daha kanıtlanabilir, rahat anlaşılabilir ve hafızada kolay hatırlanabilir olduklarından öğretmen adayları tarafından seçilmektedir. Somut varlıkların sıklıkla kullanılması, ifade edilmeye çalışılan kavramın somut benzetmeler yoluyla daha kolay anlatılmasını sağlaması bakımından tercih edilmektedir. Akyapı (2019) ile Büyükalan ve Yaylacı (2018) tarafından yapılan çalışmalarla bu sonuç tutarlıdır. Bu çalışmalarda da soyut kavramlardan çok somut kavramların öne çıktığı görülmektedir. Somutlaştırmalar sayesinde soyut kavramların daha kolay anlaşıldığı vurgulanmaktadır.

Öğretmen adayları tarafından verilen cevaplar incelendiğinde olumlu olan cevapların fazla olduğu göze çarpmaktadır. Bu durum özellikle coğrafya bilim dalında gözlemlenmektedir. Öğretmen adaylarının çok büyük bir kısmı coğrafya disiplini hakkında olumlu bir yönelim sergilemektedir. Bu sonuç ile tutarlı bir sonucun da Güzel (2019) tarafından ortaya konulduğu görülmektedir. Güzel'in çalışmasında katılımcılardan sosyal bilgiler, Tarih ve Coğrafya ile ilgili metafor oluşturmaları beklenmiş olup katılımcıların en fazla olumlu metafor ürettikleri konu coğrafya olarak ifade edilmektedir. Bu sonuç yapmış olduğumuz çalışma ile örtüşmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler, tarih ve coğrafya hakkındaki görüşlerinin analiz edildiği bir çalışma Kantekin (2018) tarafından yapılmıştır. Kantekin'in çalışmasında ortaya konulan olumlu algı yapılan bu çalışmayla benzer bir sonuçtur.

5.3. Öneriler

- Literatür incelendiğinde tüm sosyal bilimlerle alakalı daha önce metaforik çalışma yapılmadığı gözlemlenmiştir. Bu açıdan, sosyal bilimler konusunda metafor

çalışmaları artırılabilir. Metafor çalışmaları daha çok değerler üzerine yapılmıştır, ancak sosyal bilimler konusunda çalışma sayısı yetersiz kalmıştır.

- Metafor kavramı henüz yaygın olarak kullanılmamaktadır. Eğitim alanında metaforik çalışmalar daha sık kullanılabilir. Bu sayede eğitim ve öğretimde kalite artırılabilir.
- Aynı konuda bir çalışma da ortaokul öğrencileriyle yapılabilir.
- Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu tarafından öğretmenlere metafor konusunda hizmet içi eğitim verilebilir.
- Bu çalışmada çalışma grubu Amasya Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğrencileri ile sınırlandırılmıştır. Yapılacak benzer bir çalışmada örneklem genişletilebilir. Katılımcı sayısı artırılarak daha kapsamlı bir çalışma yapılabilir.
- Olumsuz metafor sayıları bazı alanlarda yüksektir. Bu durumun sebepleri araştırılabilir. Olumsuz metaforların sık kullanıldığı alanlarla ilgili olarak öğretmen adaylarının bu alanlarda neden olumsuz bir algıya sahip oldukları irdelenebilir.
- Erkek öğretmen adaylarının çalışmaya katılımı kadın öğretmen adaylarına göre daha düşüktür. Bu durumun sebepleri araştırılabilir. Erkek öğretmen adayları çalışmaya katılmak konusunda mı metafor oluşturmak konusunda mı yetersiz kalmışlardır? Erkek adayların tutumunu etkileyen sebep nedir?
- Tarih, coğrafya, sosyoloji, felsefe gibi bölümlerde öğrenim gören lisans öğrencileriyle aynı konuda bir çalışma yürütülüp, sosyal bilgiler öğretmenliği lisans öğrencilerinin verdikleri yanıtlar karşılaştırılabilir. Olumlu ve olumsuz algı konusunda, metafor sayıları noktasındaki benzerlik ve farklılıklar incelenebilir.
- Metafor kullanılarak yapılan bir eğitim süreciyle metafor kullanılmadan yapılan süreç karşılaştırılarak bir çalışma yapılabilir. Böyle bir nicel çalışma sayesinde metaforlu öğrenimin kalıcılığı hakkında sonuçlara ulaşılabilir.
- Benzer bir çalışma MEB'e bağlı okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ile de yapılabilir. Böylece öğretmenlerin, sosyal bilgiler dersinin içeriğinde yer alan hangi disipline daha fazla önem verdikleri ve alana dair bakış açıları hakkında çıkarımlar yapılabilir.
- Öğretmen adaylarının olumlu ya da olumsuz olarak oluşturdukları metaforların dersi sevip sevmeme ile alakalı bir açıklaması olabilir. Buna yönelik görüşmeler yapılarak daha kapsamlı bir çalışma planlanabilir.
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih ve coğrafyaya yönelik algılarının yüksek olduğu görülmüştür. Öğretmen adaylarının diğer disiplinlere de aynı derecede önem vermeleri gerekmektedir. Bu yönden öğretmen adaylarına, öğretmen

eğitimcilerine ve program geliştirme uzmanlarına görev düşmektedir. Sosyal bilgiler dersinin içeriğine giren tüm alanlara eşit değeri verilmelidir.

- Metaforik bir çalışmada katılımcılar tarafından oluşturulan metaforların türlerine göre nicel analizlerle istatistiksel veriler elde edilebilir.

KAYNAKÇA

- Adal, E. (1996). *Hukukun temel ilkeleri el kitabı*. İstanbul: Beta.
- Ahmady, S., Yaghmaei, M., Arab, M. & Monajemi, A. (2016). Metaphor in education; hidden but effective. *Journal of Medical Education*, 15 (1), 52-57.
- Akça Berk, N., Gültekin, F. ve Çençen, N. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersine ve sosyal bilgiler öğretmenine ilişkin metaforları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 16 (1), 183-199.
- Akdağ, H. (2008). *İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının öğretmen ve öğrenci açısından uygulama dönütleri (Konya ili örneği)*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akhan, N.E., Kılıçoğlu, G. ve Gedik, H. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenliği birinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler ve sosyal bilimlere yönelik metaforları. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 9 (8), 73-90.
- Aksu, S. (2019). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin yükseköğretimde kaliteye ilişkin metaforik algıları (Sakarya Üniversitesi örneği)*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Akşehirli, S. (2007). *Çağdaş metafor teorisi*. Erişim: 25 Mart 2021, www.ege-edebiyat.org/docs/257.doc
- Aktürk, A. (2012). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sürece dayalı ölçme ve değerlendirme yöntemlerini kullanabilme durumları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Akyapı, G. (2019). *Ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin padişah ve cumhurbaşkanı kavramlarına yönelik algıları: metaforik bir çalışma*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akyüz, Y. (2005). *Türk eğitim tarihi "M.Ö. 1000 – M.S. 2004"*. Ankara: Pegem Akademi.
- Altındağ, M. (2005). *Eğitimde araştırma yöntemleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, M. ve Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 171, 100-108.

- Ateş, M. ve Karatepe, A. (2013). Üniversite öğrencilerinin küresel ısınma kavramına ilişkin algılarının metaforlar yardımıyla analizi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27, 221-241.
- Ayrancı, B.B. ve Mete, F. (2016). Dil ve edebiyata ilişkin algıların metaforlar yoluyla incelenmesi. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5 (11), 53-64.
- Baker, P.J. (1991). Metaphors of mindful engagement and a vision of better schools. *Educational Leadership*, 48 (6), 32-35.
- Balcı, A. (1999). *Metaphorical images of school: school perceptions of students, teachers, and parents from four selected schools (In Ankara)*. Doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 231-274.
- Beldağ, A. ve Geçit, Y. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin “sosyal bilgiler” kavramına ilişkin algılarının metaforlar yoluyla analizi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (USBES Özel Sayı II), 1173-1189.
- Berber, S. (2019). 4. Sınıf sosyal bilgiler dersinde değer öğretimine ilişkin öğrencilerin oluşturduğu metaforların incelenmesi. *Route Educational and Social Science Journal*, 6 (3), 636-658.
- Beşkardeş, S. (2007). *Üstün zekâlı ve özel yetenekli öğrencilerin yabancı dil (İngilizce) öğretiminde metafor sisteminin uygulanması*. Yüksek lisans tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Bozik, M. (2002). The college student as learner: insight gained through metaphor analysis. *College Student Journal*, 36, 142-151.
- Bulut, R. ve Koca, M.K. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının barış kavramına ilişkin metaforları. *Electronic Turkish Studies*, 12 (18), 139-156.
- Büyükalan, S. ve Yaylacı, Z. (2018). Normal gelişim gösteren öğrenciler ile kaynaştırma öğrencilerinin sosyal bilgiler kavramına ilişkin metafor algıları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 19 (4), 679-697.
- Candan, A.S. ve Öztaş, S. (2017). Ortaöğretim öğrencilerinin tarih kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar. *Journal of History Culture and Art Research*, 6 (2), 507-526.
- Cebeci, O. (2013). *Metafor ve şiir dilinin yapısal özellikleri*. İstanbul: İthaki.

- Clarcken, R.H. (1997, Mart). Five metaphors for educators. *Annual Meeting Of The American Educational Research Association*, Chicago.
- Çakıroğlu, O. (1987). Cumhuriyet Döneminden bu yana sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirmenin dünü, bu günü, yarını. *Gazi Üniversitesi Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü-Bugünü-Geleceği Sempozyumu*, Ankara.
- Çalışoğlu, M. (2019). İslami İlimler Fakültesi öğrencilerinin “saltanat ve cumhuriyet” kavramlarına ilişkin metaforları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7 (2) , 542-558.
- Çelik, F. (2010). 5. Sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Çelikkaya, T. ve Seyhan, O. (2017). sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının evrensel değerlere ilişkin metafor algıları. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8 (3) , 65-87.
- Çeliksoy, R.B. (2019). Öğretmen adaylarının “değerler” ve “değerler eğitimi” algılarının metafor yoluyla analizi. Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Çelikten, M. (2005). Kültür ve öğretmen metaforları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (2) , 269-283.
- Çetin, K. (2003). Türk eğitim tarihinde sosyal bilimler ve sosyal bilgilerin tarihsel süreci. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (1-2), 163-185.
- Çetinkaya, B. (2017). Kutadgu Bilig’de kavramsal metaforlar. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (2), 377-399.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (1997). *Sosyal bilimler sözlüğü*. Ankara: Vadi.
- Demir, Ö.O. (2014). Nitel araştırma yöntemleri (Qualitative research methods). K. Böke (ed.), *sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri (Research methods in social sciences)* içinde (286-314). İstanbul: Alfa.
- Demircioğlu, İ.H. (2006a). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilimler hakkındaki görüşleri. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, 113-124.
- Demircioğlu, İ.H. (2006b). *Sosyal bilgilerin temelleri*. Ankara: Hegem.
- Demirli, C. (2007). *E-Portfolyo öğretim sürecinin öğrenenlerin tutumları ve algıları üzerine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

- Dere, İ. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 'iyi vatandaş' toplum hakkında bilgi edinim. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20 (1), 434-456.
- Dilek, D. (2002), *Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi*. Ankara: Pegem A.
- Doğan, Ö.F. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik metaforik algıları*. Yüksek lisans tezi, Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Doğan, Y. (2015). 100. Yılında öğretmen adayları ve öğrencilerin bakışıyla Çanakkale Savaşları: bir metafor araştırması. *Turkish Studies*, 10 (3), 369-386.
- Doğanay, H. (1992). *Coğrafya öğretim yöntemleri, orta öğretimde Coğrafya eğitiminin esasları*. Erzurum: Aktif.
- Doğanay, A., Öztürk C. ve Dilek D. (ed.). (2003). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem A.
- Duman, R. (2011). *Demokrat Parti döneminde (1950-1960) sosyal bilgiler eğitimi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Dumanlı Kadızade, E. (2014). Aktif öğrenmede bir teknik; metafor uygulaması "Türkçe öğretmen adaylarının Türkçe dersi algıları üzerine". *International Journal of Language Academy*, 2 (4), 68-85.
- Duran, Ç. (2019). *Coğrafya öğretiminde göç üzerine metaforik bir çalışma*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Durmuş, E. ve Baş, K. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Coğrafya kavramına ilişkin metaforik algıları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26 (1), 75-92.
- Erginer, E. & Erginer, A. (2009). The metaphors about the turkish education system used by the university students in turkey. *II. International Congress of European Turks (ICET)*, Antwerp, Belgium.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity press.
- Fábián, G. (2013). The application of improved metaphor analysis in education research. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 93, 1025-1029.
- Fischman, G.E. & Haas, E. (2012). Beyond "idealized" citizenship education: embodied cognition, metaphors and democracy. *Review of Research in Education*, 36 (1), 169-196.

- Geçit, Y. ve Gençler, G. (2011). Sınıf öğretmenliği 1. sınıf öğrencilerinin Coğrafya algılarının metafor yoluyla belirlenmesi (Rize Üniversitesi örneği). *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23, 1-19.
- Gezer, M. (2020). Sosyal bilgiler eğitimi alanında metafor kullanılan araştırmaların tematik içerik analizi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (3), 1513-1528.
- Girmen P. (2007). *İlköğretim öğrencilerinin konuşma ve yazma sürecinde metaforlardan yararlanma durumu*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Gömlüksiz, M.N., Kan, A.Ü. ve Öner, Ü. (2012). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin metaforik algıları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 419-436.
- Güloğlu, B. ve Kararımak, Ö. (2012). Metafor: danışan ve psikolojik danışman arasındaki köprü. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 4 (37). 122-135.
- Gültekin, M. (2013). İlköğretim öğretmen adaylarının eğitim programı kavramına yükledikleri metaforlar. *Eğitim ve Bilim*, 38 (169), 126-141.
- Gürkan, B. (2009). *Sosyal bilgiler eğitiminde güncel olaylar: ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler eğitiminde güncel olayları ele alış biçimlerinin değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Güven, B. ve Güven, S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde metafor oluşturma becerilerine ilişkin nicel bir inceleme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (2), 503-512.
- Güzel, A. (2019). Eğitim Fakültesi Tarih eğitimi öğretmen adaylarının Tarih kavramıyla ilgili algıları: metaforik bir araştırma. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11 (18), 2108-2139.
- Hong-bo Z. & Wen-juan S. (2010). Metaphor analysis in the educational discourse: A critical review. *US-China Foreign Language*, 8 (9), 42-49.
- İçli, G. (2005). *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Anı.
- İlk Mekteplerin Müfredat Programı (1926). Birinci Tab, Milli Matbaa, İstanbul.

- Kabapınar, Y. (2012). *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Kantekin S. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler, Tarih ve Coğrafya kavramlarıyla ilgili metaforik algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi (Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi örneği)*. Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Karakuş, F. (2006). *Sosyal bilgiler öğretiminde yapıcı öğrenme ve otantik değerlendirme yaklaşımlarının öğrencilerin akademik başarı, kalıcılık ve sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına etkisi*. Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Karagözoğlu, A.G. (1966). *İlkokullarda sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: MEB.
- Karamehmet, B. (2012). *Reklamda görsel metafor kullanımı: Basın reklamı örneği*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karapınar, B. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının doğa eğitimi hakkında metaforik algıları*. Yüksek lisans tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Keçeci, E.E. (2020). *6. Sınıf öğrencilerinin küresel ısınma konusundaki metaforları ve metaforik algıları*. Yüksek lisans tezi, Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Keklik, N. (1987). Mevlana'da metafor yoluyla felsefe. *İstanbul Üniversitesi Felsefe Arkivi Dergisi*, 26, 19-55.
- Kelleci, D. (2014). *Sınıf öğretmeni adaylarının iklim kavramına ilişkin algılarının metafor yoluyla incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Giresun Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Giresun.
- Kılcan, B. (2017). *Metafor ve eğitimde metaforik çalışmalar için bir uygulama rehberi*. Ankara: Pegem.
- Kılıç, F.D. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde tarih konuları üzerinde oluşturdukları metaforların söylem analizi tekniği ile incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Kışlalı, A.T. (1999). *Siyaset Bilimi*. Ankara: İmge.

- Koçak, O. (2011). *Okul müdürlerinin; öğrencilik, öğretmenlik ve müdürlük dönemlerindeki okul yöneticiliğine ilişkin metaforik algıları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Köstüklü N. (2001). *Sosyal Bilimler ve Tarih öğretimi*. Konya: Günay.
- Küyel, M.T. (1976). *Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde felsefe eylemi*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Lakoff G. ve Johnson M. (2010). *Metaforlar: hayat, anlam ve dil*. Gökhan Yavuz Demir (çev.). İstanbul: Paradigma.
- Mcgrath, I. (2006). Using insights from teachers metaphors. *Journal of Education for Teaching*, 32 (3): 303-317.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6-7. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu taslak basım*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı. *İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar öğretim programı*. Erişim: 25 Mart 2021, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>
- Memişoğlu, S. ve Taşkın, S. (2019). Öğretmenlerin adalet kavramına ilişkin metaforik algıları. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5 (2) , 178-201.
- Meral, E., Küçük, M. ve Gedik, F. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre kavramına ilişkin metaforik algıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (1), 65-78.
- Morgan, D.L. (1998). Practical strategies for combining qualitative and quantitative methods: Applications to health research. *Qualitative health research*, 8 (3), 362-376.
- Moffatt, M. P. (1957). Sosyal bilgiler öğretimi. Çev. N. Oran, İstanbul: Maarif Basımevi.
- Mutluer, C. (2015). The analysis of the competency perception on measurement and evaluation of the teachers' in Bolu. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (1) , 159-173.
- NCSS, (1992). A Vision of powerful teaching and learning in the social studies: building social understanding and civic efficacy. 10.08.2005 tarihinde <http://www.socialstudies.org/positions/powerful/adresinden> alınmıştır.

- Neuman, L. W. (2014). *Social research methods: qualitative and quantitative approaches* (Seventh Ed.). Essex: pearson education limited.
- Oğuz, A. (2005). Öğretmen eğitim programlarında metafor kullanma. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Kitabı*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli, 582-588.
- Özalp, R. (1982). *Milli eğitimle ilgili mevzuat: 1857-1923*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Özbudun, S. ve Uysal G. (2015). *50 Soruda antropoloji*. İstanbul: Bilim ve Gelecek Kitaplığı.
- Özevren, M.S. (2019). Kutadgu Bilig'de "iyi olan yukarıda, kötü olan aşağıda metaforu" üzerine. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 5, 69-76.
- Özlem, D. (1998), "Evrensellik Mitosu ve Sosyal Bilimler", *Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek Sempozyum Bildirileri*, (Yayına Hazırlayan, Tanıl Bora, Semih Sökmen ve Kaya Şahin), İstanbul, Yayıncılık Matbaacılık, s. 53-66.
- Özmen, C. (2010). *Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztaş, S. ve Turan, R. (2009). İlköğretim altıncı sınıf sosyal bilgiler tarih ünitelerinin işlenişinde öğretmenlerin kullandıkları öğretim yöntemleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (4), 903-932.
- Öztürk, C., Oktay, A. ve Unutkan, Ö.P. (ed.). (2007). *İlköğretimde alan öğretimi*. İstanbul: Morpa.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2005). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem A.
- Öztürk, Ç. (2007). Sosyal bilgiler, sınıf ve Fen Bilgisi öğretmen adaylarının 'Coğrafya' kavramına yönelik metafor durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 8 (2), 55-69.
- Pala, F. (2018). 7. Sınıf sosyal bilgiler dersi yaşayan demokrasi ünitesinde geçen kavramların anlaşılma düzeyi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3 (1), 22-36.
- Parın, K. (2017). Metaforlar: Hayat, anlam ve dil. *Söylem Dergisi*, 2 (3), 149-151.
- Pektaş, N. (2008). *Metaforik kaplar "boşluk kavramı ile söz ve düşünce eylemi"*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.

- Pikalo, J. (2011). *Citizenship as metaphor*. Ljubljana Üniversitesi, Ljubljana.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmenleri adaylarının “öğretmen” kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 131-155.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (2), 281-326.
- Schmitt, R. (2005). Systematic metaphor analysis as a method of qualitative research. *The Qualitative Report*, 10 (2), 358-394.
- Sarıaslan, Y. (2005). *Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf öğretmenlerinin öğretim yöntemleri ile ilgili bilgi ve becerilerini uygulama durumları*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Semerci, Ç. (2007). “Program Geliştirme” kavramına ilişkin metaforlarla yeni ilköğretim programlarına farklı bir bakış. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (3), 83-100.
- Sencer, M. ve Sencer, Y. (1978). *Toplumsal araştırmalarda yöntem bilim*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi.
- Shaw, D.M., Barry A. & Mahlios M. (2008). Preservice teachers’ metaphors of teaching in relation to literacy beliefs. *Teachers And Teaching: Theory And Practice*, 14 (1), 35–50.
- Soydaş, S. (2010). *Öğrencilerin hayat bilgisi dersinde edindikleri demokrasi ve demokratik yaşamla ilgili kavramlara ilişkin oluşturdukları metaforların hermeneutic yaklaşımla incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Sönmez, V. (1999). *Hayat Bilgisi öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. İstanbul: Anı.
- Sönmez, V. (2005). *Hayat ve sosyal bilgiler öğretimi öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı.
- Sznajder H.S. (2010). A corpus-based evaluation of metaphors in a business english textbook. *English for Specific Purposes*, 29 (1), 30-42.
- Şahin, S. (2017). Göç konularının öğretiminde kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin uygulama örnekleri. *International Ejer Congress*, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

- Şimşek, N. (2007). *Sosyal bilgiler öğretiminde CBS temelli uygulama ve etkinliklerin öğrenci başarısı ve derse karşı tutumuna etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şişman, M. ve Turan, S. (2004). Örgütsel semboller ve eğitimde sembolik liderlik. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 37, 96-117.
- Tanrıoğen, A. (2006). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi etkili vatandaş yetiştirme*. İstanbul: Arı.
- Tay, B. ve Öcal, A. (2014). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Tepebaşı, F. (2013). *Metafor yazıları*. Konya: Çizgi.
- Tıkman, F., Yıldırım, E. ve Şentürk, M. (2017). Göç metaforuna yolculuk: Bir fenomenolojik çalışma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (14), 104-126.
- Tuna, Y.E. ve Budak, F.M. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının "Tarih" kavramına ilişkin algılarının mecazlar/metaforlar yardımıyla analizi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 609-642.
- Turan, R. ve Ulusoy, K. (2018). *Sosyal bilgilerin temelleri*. Ankara: Pegem.
- Tünkler, V. (2013). *Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi programında yer alan soyut kavramların, becerilerin ve değerlerin öğrencilere kazandırılmasına ilişkin metaforik bir yaklaşım*. Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Ulu Kalın, Ö. ve Koçoğlu, E. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bağımsızlık değerine karşı metaforik algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 18 (2), 419-434.
- Yalçın, A. (2016). *Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yıldırım, E. (2001). Metaforlar ve toplam kalite yönetimi. 9. *Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, İstanbul.

Yılmaz, F., Göçen, S. ve Yılmaz, F. (2013). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algıları: Bir metaforik çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (1), 161-164.

Yob, I.M. (2003). Thinking constructively with metaphors. *Studies in Philosophy and Education*, 22, 127-138.

Zeren, G. ve Yapıcı, M. (2014). Öğretmen adaylarının renklere ilişkin metaforları. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 25 (1), 165-175.

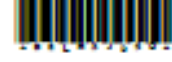
EKLER

EK 1. Anket İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 19/11/2020-E.24876

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 47526769-302.08.01
Konu : Anket İzni

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 21/11/2020 tarih ve 24486 sayılı yazınız.

İlgi yazınıza istinaden, Enstitümüz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı 198006005 numaralı öğrencisi Kübra ZOPOĞLU, Dr.Öğr.Üyesi Gönül Türkan DEMİR'in danışmanlığında hazırladığı "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilimler Algılarının Metaforik Analizi" konulu tez çalışması kapsamında Fakültemiz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı öğrencileriyle, 22.02.2021- 05.04.2021 tarihleri arasında araştırma yapması Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Dekanlığınca uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-İmza
Prof.Dr. Süleyman ELMACI
Rektör

Ek: Anket İzni. (2 sayfa)

Evrak Tarih ve Sayısı: 17/11/2020-E.24861

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : 76009418-302.08.01
Konu : Anket İzni

REKTORLUK MAKAMINA
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 16/11/2020 tarihli ve 24766 sayılı yazı.

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı 198006005 numaralı öğrencisi Kübra ZOPOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Gönül Türkan DEMİR'in danışmanlığında hazırladığı "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilimler Algılarının Metaforik Analizi" konulu tez çalışması kapsamında Fakültemiz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı öğrencileriyle, 22.02.2021- 05.04.2021 tarihleri arasında araştırma yapması Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Gereğini arz ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Mustafa KANDEMİR
Dekan

Ek: Anket İzni (1 sayfa)

Evrak Tarih ve Sayısı: 17/11/2020-E.24833

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölüm Başkanlığı

Sayı : -302.08.01
Konu : Anket İzni

EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi : 17/11/2020 tarihli ve 24830 sayılı yazı.

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı 198006005 nolu öğrencisi Kübra ZOPOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Gönül Türkan DEMİR'in danışmanlığında hazırladığı "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilimler Algılarının Metaforik Analizi" konulu tez çalışması kapsamında Bölümümüz Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı öğrencileriyle, 22.02.2021 - 05.04.2021 tarihleri arasında yapmayı planladığı araştırmaya yönelik hiçbir sakınca olmadığı ve gerekli izinlerin verilmesi hususu bilgilerinize sunulmuştur.

Gereğinin yapılmasını arz ederim.

e-İmzalıdır
Doç.Dr. Erkan ÇER
Bölüm Başkanı

EK 2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilimler Algılarının Metafor Yoluyla İncelenmesi Konulu Analiz Formu

“Metafor bir sanattır.”

Bu form ile elde edilecek bilgiler sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilimlerle alakalı algılarını metafor yoluyla incelemek maksadıyla kullanılacaktır.

Metafor, çok kelimeyle anlatılacak bir kavramı daha az kelimeyle, daha etkili bir biçimde açıklamaktır. Mecaz ya da teşbih (benzetme) kelimeleri ile yakın anlamli olarak kabul edilebilir. Metafor ile ilgili yapılan çalışmalardan örnek verecek olursak, göç kavramı ‘kuş, leylek ve gitmek’ metaforları ile ya da matematik ‘işkence, bilgisayar, anahtar’ metaforları ile ifade edilmiştir. Örnek metafor ifadesi: matematik anahtar gibidir, çünkü pek çok kapı açar.

Çalışmaya sağladığınız katkı için teşekkür ederiz.

Kübra Zopoğlu

YL Öğrencisi

1. Genel Bilgiler

Cinsiyetiniz:

a) Kadın

b) Erkek

Sınıf Düzeyiniz:

- a) 1. Sınıf
- b) 2. Sınıf
- c) 3. Sınıf
- d) 4. Sınıf

2. Metafor Oluşturmaya Yönelik Sorular

Burada verilen dokuz adet sosyal bilim dalıyla alakalı oluşturacağınız metaforları ve bu metaforları oluşturma gerekçelerinizi uygun boşluklara yazınız.

Tarih.....gibidir.Çünkü,

Coğrafya.....gibidir.Çünkü,.....

Ekonomi.....gibidir.Çünkü,.....

Sosyoloji.....gibidir.Çünkü,.....

Antropoloji.....gibidir.Çünkü,.....

Psikoloji.....gibidir.Çünkü,.....

Felsefe.....gibidir.Çünkü,.....

Siyaset Bilimi.....gibidir.Çünkü,.....

Hukuk.....gibidir.Çünkü.....

EK 3. Özgeçmiş Sayfası**ÖZGEÇMİŞ****KİŞİSEL BİLGİLER**

Adı Soyadı: Kübra Zopoğlu

Doğum Yeri:

Doğum Tarihi:

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi: Abant İzzet Baysal Üniversitesi / Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Yüksek Lisans Öğrenimi: Amasya Üniversitesi / Sosyal Bilgiler Eğitimi

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl: Bilgi Etüt ve Eğitim Merkezi (2016-2017)

Kutlubey Okulları (2017-2019)

İLETİŞİM

E-posta Adresi:

Ek 4: Intihal Raporu

